

ASSIST – Mobilization of the Community Towards Secure School

**KAASLASE
NÕUSTAMISE JUHEND**

ASSIST – Mobilization of the Community Towards Secure School

KAASLASE NÕUSTAMISE JUHEND

2008, Kaunas

Autorid:

Zina Baltrenienė, Indre Augutienė – Youth Career & Advising Center (Leedu)

Daiva Penkauskienė – Modern Didactics Centre (Leedu)

Katia Bruno, Piero Stillitano – Euroform RFS (Itaalia)

Helena Matavž, Matej Kos – Maribor Adult education Center (Sloveenia)

Nelly Tzinieri, Despoina Stamataki – European Cultural Interactions Inc. (Kreeka)

Liudmila Pily, Mihkel Pily – Miks ja Millepärast (Eesti)

Education and Culture

Socrates Comenius

Projekti ASSIST – Mobilization of Community Towards Secure School toetab **Socrates Comenius 2.1 programme of European Commission.**

Selle projekti sisu ei kajasta tingimata Euroopa Ühenduse seisukohti ja Euroopa Ühendus ei vastuta selle osa sisu eest.

MIKSIKE
Hea enesetunne paremast haridusest

European Cultural Interactions

Sisukord

Kuidas juhendit kasutada	3
Peatükk 1: Sissejuhatus kaaslase nõustamise kontseptsiooni.....	5
Peatükk 2: Kaaslase nõustamise planeerimine	21
Peatükk 3: Koolikonfliktide tagamaa: juhitamatud konfliktid	45
Peatükk 4: Konflikti vältimine	56
Peatükk 5: Konfliktolukordade uurimine	90
Peatükk 6: Mitmekesisuse juhtimine	105
Peatükk 7: Kuidas see töötab praktikas: mõned kasulikud strateegiad, meetodid ja tehnikad nõustamise jaoks	116

KUIDAS JUHENDIT KASUTADA

Daiva Penkauskiene, Leedu

Kaaslase nõustamise juhend on mõeldud koolitajaile, koolispetsialistidele ja igapäevale, kes aitab või tahab aidata lastel, õpilastel, noorukitel lahendada probleeme ja raskusi, millega nad puutuvad kokku koolis või lähiumbruskonnas. Selle publikatsiooni eesmärk on esitleda rahvusvahelise meeskonnatöö struktureeritud mõtteid ja praktilisi materjale.

See materjal on valminud Euroopa Liidu Comenius 2.1. projekti "ASSIST" Eesti, Kreeka, Itaalia, Leedu ja Sloveenia partnerite poolt ja mis ühel või teisel viisil tegeleb selliste probleemidega, nagu koolikohustuse mittetäitmine, kiusamine, akadeemilise edasijõudmise äpardumine, sotsiaalne tõrjutus, vägivald, narkootikumide tarvitamine jne. Need probleemid on projektipartneritele tuttavad, kuna kõigil neil on pikaajaline ja rikkalik kogemus teismeliste, noorte ja täiskasvanud õpetajatega töötamisel ja kes oma igapäevatöös ja elus püüavad üle saada raskustest ja parandada olukorda. Projektipartnerid usuvad koostöö ja abi väärtustesse ja soovivad oma teadmisi, kogemusi ja selle projekti vältel koos tehtud edusamme selles valdkonnas jagada.

Kasutusjuhend põhineb nõustamisteoorial ja –praktilal ning tutvustab laialdast materjali kontseptsiooni kirjeldamisest konkreetsete näideten. Juhendis on 7 peatükki. Kõik nad on vastastikusel sõltuvusel ja selgitavad üksteist, järgides üldist loogikat, üldistusi ja konkreetseid näiteid. Mõned osad rajanevad autentsetele ülevaadetele üldtunnustatud teooriatest ja uurimustest, mõned aga eriala ehtsatele näidetele.

Peatükk 1 annab ülevaate kontseptsiooni ajaloost, kaaslase nõustamise üldisest mõistmisest, põhiprintsiipidest ja reeglitest.. *Peatükk 2* selgitab sammhaaval, kuidas kaaslase nõustamist

planeerida ja alustada nõustamisprogrammiga, mida pidada silmas ja mida see peaks arvesse võtma. See peatükk järgib illustratiivse näitena juba valminud programme H.O.M.E. Peatükk 3 kirjeldab koolikonfliktide tagamaid, aitab konflikti ära tunda kindlate tunnuste alusel, selgitab selle põhjusi ja näitab tagajärgi. Autorid selgitavad, kuidas valida sobiv suhtlusmeetod soovimatu käitumisega toimetulekuks. Peatükk 4 kõneleb konfliktide vältimise strateegiatest, esitab näiteid, õpetab valima konfliktiga toimetulekuks õiged meetodeid.

Peatükk 5 kirjeldab konkreetseid konfliktsituatsioone ja on kirja pandud praktikute poolt, seepärast aitab see lugejail paremini mõista ASSIST Programmi tagamaid ja juhendit. Peatükk 6 pöörab tähelepanu klassi mõistmise ja erinevuste omaksvõtmise tähtsusele. Peatükk tutvustab teaduslikke põhiprintsiipe ja erinevustele metodoloogiliste lähenemiste üldarusaamu.

Peatükk 7 tutvustab erinevaid haridusstrateegiaid, meetodeid ja tehnikaid, mida projektipartnerid kasutasid paarisnõustamisel erinevates vanusegruppides erinevas hariduslikus, rahvuslikus, kultuurilises ja sotsiaalses kontekstis.

Juhend tutvustab täiendavaid materjale, ülevaateid, näiteid koos lisadega. Need juhivad otsesema ja populaarsema infomaterjalini, mis on huvitavad lugejaile ja potentsiaalsetele selle publikatsiooni kasutajaile.

Neile, kes soovivad minna edasi ja asuda praktiseerima, soovivad projektipartnerid Tegevusjuhendit.

PEATÜKK 1. SISSEJUHATUS KAASLASE NÕUSTAMISE KONTSEPTSIOONI

KAASLASE HARIDUSE JA NÕUSTAMISE METOODIKA

Noorte karjäärinõustamiskeskus, Leedu

Sissejuhatus

Kõik, kes te seda juhendit kasutate, palun pidage meeles, et te olete elujõulised, vajalikud, olulised ning imelised osad millegi uue loomisel. Kaaslase nõustamine koolis on justkui alles noor laps, kes kasvab ja areneb. Kasutage oma kõhutunnet, armastust, tundlikkust, loovust ning, mis kõige tähtsam, ka oma energiat selle saavutamiseks. See ei ole tavaline „programm“ kui selline, siin puuduvad kindlad juhtnöörid ning piirid, mida peate kindlalt järgima. See on lihtsalt hea võimalus noorteni jõudmiseks täiesti uuel viisil. Selle meetodi abil saate uusi teadmisi omandada, uute sidemete loomist pealt näha ning loota, et selle kogemuse tulemusena tekib midagi, mida mäletame veel kaua.

Kuigi iga algus on raske, tuleb meeles pidada oma tugevusi, oma imehead huumorimeelt ning oma südant... ja esimene samm ongi tehtud. Kuigi me kasutame sõnu „õpetaja“ ja „koolitaja“, kui me kirjeldame allpool erinevaid tegevusi, siis usun, et kõige parem, mida te teha saate, on olla hea eeskuju noortele. Oleme avastanud, et kui teie energia on algusest peale fokuseeritud grupitunde loomisele, siis on tulemus piisavalt võimas, et suudate selle najal ülejäänud päevadest tunda täit mõnu ning tegevusi kergemalt võtta. See niinimetatud libisemine võib vahel põhjustada ka ootamatuid raskusi, ent see on täiesti loomulik. Oluline on vaid meeles pidada seda headust, mille pärast te selle programmi läbite ning teadmisi, mida kogute igal sammul.

Usun, et oleks kohane lisada üks mõte Richard Bach'i luulekogust „Jonathan Livingston Seagull“ neile, kes sellega veel tuttavad pole.

*“Don't believe what your eyes are telling you.
All they show is limitation.*

*Look with your understanding, find out what you already know,
and you'll see **the way to fly.**"*

/Ära usu, mida su silmad sulle jutustavad.

Kõik see on piiratud.

*Vaata mõistmisega, mida sa juba tead,
ja sa näed lendamise teed./*

Peatüki eesmärgid

Selle peatüki peamine eesmärk on tutvustada kaaslaste hariduse ning nõustamise kontseptsiooni ning tutvustada peamisi võrdse juhtimise lähenemisi, võimalikke eeskujusid ning tavalisemaid võimalusi metoodika kinnistamiseks.

Märksõnad/kontseptsioonid

MentorMentor – õpetaja, kes aitab koolis koordineerida kogu protsessi. Me kutsume teada võtmeisikuks samaväärse hariduse teekonnal. Ta pole mitte ainult võrdväärne juht, vaid ta ka aitab teistel juhtidel programmis osaleda. Mentorid vajavad toetavaid väliseksperthe konsulteerimiseks.

Kaaslase nõustajad – lapsed, kelle valivad välja mentorid või kaaslaste juhtimise koordinaatorid. Neid võib nimetada mitmeti – kaaslaste konsultantideks, kaaslaste tuutoriteks jne. Nemad aitavad oma partneritel lahendada erinevaid probleeme.

Tuutorlus – protsess, mis toimub kaaslaste nõustamise käigus. Selle abil lahendatakse akadeemilises vallas tekkivaid probleeme.

Kaaslase partnerid – lapsed ja noored, kellega kaaslaste nõustajad töötavad ning keda nad aitavad.

Teema 1. Mis on kaaslaste haridus?

Kaaslase hariduse definitsioonid ning enesemääratlused erinevad suuresti, peegeldades erinevaid praktilisi ja teoreetilisi vaatenurki. Üldiselt sisaldavad need ideed võrdsete inimeste võrdsest suhtlemisest ideede jagamiseks ning uute vaatenurkade leidmiseks.

Mida annab meile kaaslase haridus?

Kaaslasehariduse lähenemisviis võib olla eriti hea kindlustamaks, et väljamõeldud sõnum on arusaadav ning tähendusrikas, sest vaid nii suudetakse kaasata noori, kes suudaksid aru saada teiste noorte vajadustest ning probleemidest. Nii nagu ka teadmiste omandamisel kaaslase hariduse printsiipide järgi keskendutakse noorte enesehinnangule ning sotsiaalsele võimekusele, kui ka nende oskuste arendamiseks. See aitaks teha teadlikke vaikuid nende käitumise koha pealt ning tunda end nende valikute juures kindlalt ning muretult.

Kaaslase haridus läheneb noorte väärtustele ning kogemustele nende endi silme läbi, tehes just noortest eksperdid ning tunnustab nende võimalikku positiivset mõju üksteise toetamisele. Projektiga seotus võib tõsta kaaslase nõustajate enesekindlust ning nende seost kooliga. Kõik see tuleb noorele vaid kasuks, see ilmutab oma tõelist väärtust võimalusena kaasata noori indiviide, kes on sageli teistest peamistest inimgruppidest välja jäetud: näiteks noored vanemad või etnilistest vähemustest noored, puudega või erivajadustega noored.

Kaaslase hariduse programmid on nüüdseks laialt levinud. Mõned on rajatud aastateks, mõnesid tutvustatakse hetkel erinevates piirkondades. Hoolimata noorte suurenevast teadlikkusest ning kogemustepagasist ning teadlikkusest kaaslase haridusest, on siiski oluline pakkuda kaaslase hariduse olemasolu ülevaadet.

Kust see idee tuli?

Üks esimesi kaaslase hariduse vorme oli „jälginissüsteem,“ mis toimus kuninganna Victoria

aegsetes koolides, kus vanemad õpilased õpetasid noorematele õigekirja ning arvutusi. See skeem võimaldas õpetajatel õpetada suuremaid gruppe ning noori erinevates vanustes. Sarnasus „jälgitajate“ ning õppurite vahel polnud võib-olla nii suur, sest

„jälgijad“ käitusid kui õpetajad oma õigustega, jagades nii kiitusi kui karistusi.

Kaaslase tuutorlus elas läbi oma taassünni 1960-ndatel aastatel Põhja-Ameerikas. Taaskord olid vanemad õpilased kaasatud nooremate õpetamisesse, ent need skeemid baseerusid haridusliku psühholoogia teorial. See teooria näitas, et suhtlus nooremate õpilaste vahel oli seotud eduka õppimisega, sest noored arendasid oma võimeid läbi mõtete jagamise, ideede arutamise ning jagamise ning teiste aktsepteerimise läbi. Noorelt-noorele suhtluses ilmnes, et puudusid ülendatud suhtlustoonid, mida kasutasid täiskasvanud õpetajad nendega suhtlemisel.

Kaaslase nõustamise põhimõtted rajanevad eelneval töö. Need keskenduvad noorte aitamisele, tegelemaks nende isiklike probleemidega pannes neid suhtlema teiste endale sarnaste noortega. Nii kaaslase tuutorlus kui nõustamine on pidevalt arenenud.

Teema 2: Kaaslase juhtimise lähenemised

Hiljutine uurimus erinevate noortele lähenemise kohta näitas viit erinevat käitumismalli. Igaüks neist on erineva põhjusega ja töö iseloomuga.

Võrdväärse lähenemise 5 mudelit:

- **Tuutorlus** – keskendumine akadeemilisele edasijõudmisele, tavaliselt koolides (paarislugemine)
- **Sõpruse loomine** – toetus ning julgustus sõpruse loomiseks erinevate noorte vahel, kes tunnevad tõrjutuna ja üksikuna.
- **Kuulamine/nõustamine** – silmast-silma ja individuaalne toetus noortele, kes kannatavad stressi all ning vajavad rääkimise võimalust.
- **Mentorlus** – individuaalne suhe noorte vahel, kes jagavad toetust enne, kui keegi satub raskustesse. (integreerumine vanemate ja nooremate õpilaste vahel)
- **Vahendamine** – eesmärgiga lahendada erimeelsusi ja tülisid noorte vahel, vähendades konflikte ning kannatusi.

- **Kaaslase haridus** on miskit erinevat nendest. See kipub olema arengu ning grupisisesse arenguga seotud. Arendatakse olulisi oskusi üksteise paremaks mõistmiseks, õpingutega edasijõudmiseks, tervislikeks eluviisideks ning erinevateks valikuteks, mis eluteel ees seisavad.

Teema 3. Kaaslase hariduse mudelid

Kaaslase hariduses on neli erinevat tüüpi lähenemist.

1. Hariduslik lähenemine. See on kaaslase hariduse sagedamini kasutatav vorm. Tavaliselt sisaldab see info esitlemist ametlikus õhkkonnas. Tüüpiline projekt kaasab võrdväärseid õpetajad kasutama didaktilisi ja interaktiivseid tehnikaid.

2. Väljaulatuv lähenemine. Seda tüüpi lähenemine tähendab, et õpetajad jagavad enesele omast, aga üldiselt ei kuulu samasse sotsiaalsesse või etnilisse gruppi/räägi ühist keelt/jaga sama seksuaalset orientatsiooni. On oluline meeles pidada, et võrdväärseid õpetajaid/koolitajaid usaldatakse ning seda usaldust ei tohi nad kuritarvitada.

3. Levitav lähenemine – Seda tüüpi lähenemine keskendub arvamuste ning uskumuste mõjutamisele vahetu suhtlemise kaudu, mis leiab aset noorte suhtlusringkondades ning nende suhtluspartneritega. Kaaslase nõustajad käivitavad arutelud vabas õhkkonnas. Arvamusliidrite, keda usaldatakse ja hinnatakse, kaasamine on oluline. Nende sotsiaalne roll suurendab nende mõju ning nende populaarsus annab neile võimaluse erinevates sotsiaalsetes võrgustikes. Noored on üldiselt selliste programmidega tihedalt seotud ning liigset pedagoogilisust sealjuures ei eksisteeri.

4. Grupile ja suhtlusringkonnale põhinev lähenemine – Sellel lähenemisel on väga palju ühist grupi ning grupitunde arendamise programmidega. Noored kaaslase nõustajad on üldiselt erinevate probleemide arengusse ning lahendamisesse kaasatud ning nende abiga on võimalik luua ühtekuuluvustunne. Näiteks saab see grupp olla regionaalne, etniline või sooline. Selle lähenemise

näide on HIV/AIDS-I, kuritegevuse, vägivalda, noorte soovimatute rasestumiste jt. ennetusprojektides kaasalöömine.

Teema 4. Kuidas kaaslase nõustamine toimib?

Teooriaid problemaatilisest käitumisest, õppimisest ning negatiivsest mõjust võivad aidata selgitada seda, kuidas kaaslase nõustamine toimib. Need teooriad jätkavad oma arengut, kui meie noored kaaslase nõustajad arenevad ning nende käitumine muutub enesekindlamaks.

Teooria ütleb meile, et kaaslase nõustamine ning haridus töötaksid ühega nendest kolmest mehhanismist.

Sotsiaalsete rollide vahetamine

Ettekujutus, mida indiviid näeb normaalsena teiste, neile lähedaste inimeste juures, mõjutab nende käitumist. Kaaslase haridus annab võimaluse noortele näha, kuidas toimib maailm nende ümber ning näha seda teiste silme läbi.

Uute ideede segunemine

Uued ideed on üldiselt rajatud nn „populaarsete“ noorte poolt, kelle arvamus mängib olulist rolli kaasõpilaste elus. Seetõttu oleks hea moodustada erinevaid gruppe noortest, kellel on erinev sotsiaalne taust ning erinevad ideed. Kõik leiaksid endale sobiva mõttelaadi ning näeksid taaskord maailma uues valguses.

Eneseväarikuse ning eneseusalduse tõstmine

Uusi oskusi omandav noor saab lisaks uuele oskusteabele ka paraja portsu enesekindlust oma oskuste kohta. Sotsiaalse õppimise teooria selgitab, et kui noored on enesekindlamad, siis suureneb nende võimalus kontrollida oma tegevusi ning seda, mis nendega juhtub. Seeläbi suureneb nii eneseväarikus kui enesekindlus, omandatakse uus oskus ning arendatakse oma käitumismalle.

Need tegurid, mis mõjutavad noore inimese suhtumist ning käitumist, on üsna keerukad ning ühe teooriaga ei saa neid täielikult lahti seletada. Aga need teooriad annavad hea võimaluse parandada koolis käitumist, suhtumist ning maailmavaadet, samal ajal arendades meeskonnatöö oskusi ning pakkudes võimalusi uute tutvuste sobitamiseks.

Teema 5: Mis on kaaslase nõustamine?

Kaaslase nõustamine on kasulik probleemide lahendamiseks ning aktiivseks kuulamiseks, lisaks arenetakse ning saadakse uusi teadmisi. See on nii meetod kui ka elufilosoofia. Põhimõte selle programmi taga peitub selles, et inimesed on suutlikud oma probleeme ise lahendama, kui neile selleks võimalus antakse. Nõustaja roll pole mitte probleemide lahendamine, vaid nende juhtimine lahenduste poole. Nad ei ütle, mida keegi peab tegema, vaid nad annavad nõu ning näevad maailma teise pilgu läbi. Need noored nõustajad pole küll professionaalid ja mitte keegi ei saa kunagi teadma, mida mõtleb või tunneb keegi teine, ent aktiivselt kuulates ning nõustades saab juhtida tähelepanu õigetele teguviisidele ning jagada oma hinnalisi kogemusi.

Nõustamist saab kasutada mitmeti. Enamik ülikoolidest on loonud tuutorite süsteemi ning kriisiennetuskeskused. Mitmetes linnades ja riikides on telefonikeskus enesetapumõtetega inimestele, kust nad saavad adekvaatset abi, eneseabi grupitegevused võivad sisaldada nõustamist, samuti ärimaailmas on mitmetel asutustel nõustajad, abistamaks lahendada töökaaslastega tekkinud probleeme. Seda kasutatakse juba 1960-ndatest aastatest peale, viimati J. A. Durlaki arvamus savalduse alusel on kaaslase koolitajad ja nõustajad sama efektiivsed kui professionaalid, kui mitte isegi efektiivsemad.

KAHEKSA KÄSKU

Alljärgnevalt on kaheksa käsku ning kuldreeglit, mille abil on nõustamine võrdsetel alustel võimalik ning efektiivne.

1. **Ära mõista kedagi hukka**
2. **Ole osavõtlik (mitte müüri taga)**
3. **Ära anna isiklikku nõu**
4. **Ära küsi „miks“-küsimusi**
5. **Ära võta teise inimese probleemide eest vastutust**
6. **Ära tõlgenda**
7. **Püsi olevikus**
8. **Tegele esmalt tunnetega**

Ära mõista kedagi hukka

Mittehukkamõistmine on kaaslase nõustamise aluseks. Kaaslase nõustajana kohtud sageli probleemide ja situatsioonidega, millega Sul endal pole ehk kogemusi. Sa võid end sageli tabada mõttelt: „See inimene on küll imelik“ või et „Mina teeksin tema asemel nii...“, ent tuleb meeles pidada, et Sa pole see inimene ning see, mida Sa tema asemel teeksid, pole antud momendil oluline. Piirdu kuulamise ja nõustamisoskuste kasutamisega, ent ära hakka inimest hukka mõistma, talle diagnoose panema või tema probleemi enda taustaga siduma.

Siin on ka mõned näited:

- *Nõustatav:* Iga kord, kui ma olen kohtingul, ma lähen väga närviliseks ja ütlen sageli rumalaid asju.
- *Hukkamõistev vastus:* Mulle tundub, et Sul pole eriti kogemusi suhete ega seksuaalteemadega.
- *Mitte hukkamõistev vastus:* Kuidas see närvilisus väljendub? Millega saaks seda probleemi lahendada?
- *Nõustatav:* Ma tunnen tugevat tõmmet teiste meeste poole.

- *Hukkamõistev vastus*: Nii, sul on homoseksuaalseid kalduvusi. See on imelik, kuigi tegelikkuses küllaltki tavaline.
- *Mitte hukkamõistev vastus*: Ole hea, räägi mulle nendest tunnetest ja tõmmetest.
- (*Märkus*: Ära kasuta sõnu „gei“ või „homoseksuaal“, kui nõustatav ei ole neid ise enne kasutanud).
- *Kui sa tunnend end ebamugavalt, siis on alternatiiviks öelda*: Ma ei tunne end eriti mugavalt sel teemal rääkides, ehk saame koos mõne muu nõustaja otsida.

Viimane vastus tõstatab olulise küsimuse. Kas on mingeid olukordi või asju, millest on Sul ebamugav rääkida? See tähendab, kas sul on mingeid kindlaid temavaldkondi, milles tunnend end ebamugavalt või isegi märkad kerget vastikustunnet. Kui jah, siis tuleks need läbi mõelda, kirja panna ning otsustada, mida teha siis, kui selline teema tõstatatakse. Enamasti suunaksid Sa need inimesed kellegi teise juurde, ent ehk võiksid proovida õppida seda teemat käsitlema näiteks arutelude või rollimängude läbi.

Ole osavõtlik

Empaatilised nõustajad, olenemata sellest, milline on nende treenituse aste, orientatsioon või kogemuste pagas, on alati palju efektiivsemad kui mitteempaatilised nõustajad. Empaatiat all mõistame me võimet näha probleemi nõustatava seisukohast ning olla soe ja toetav. Või nagu Barbara Okun (1976) on öelnud, empaatiat on teise inimese mõistmine selle teise inimese enda mulli seest. Empaatiat, nagu ta ütleb, on oluline terves nõustamisprotsessis.

Mida meie mõistame empaatiat all? Nõustamissituatsioonis vajad sa midagi enam kui oskust näha maailma läbi teise inimese silmade. Sa pead seda ka välja näitama. Empaatiat saab näidata mitmeti, näiteks midagi ümber sõnastades, väikese kehalise teo (naeratus, noogutus või mõni hääleliigutus) ja iga kord, kui saavutad silmsideme.

Empaatiavõimeline olemine peab kaasas käima sobiva nõustamisstiiliga või selle kohandamisega. Aktiivseid nõustatavaid

tuleks juhendada kiirelt ja rõõmsameelselt, kurvameelseid ning vaikkeid/argu inimesi tuleks kohelda hellemalt. Efektiivne nõustaja peab õppima ka oma käitumist kohandama vastavalt nõustatava vajadustele, käitumisele ning olekule.

Ära anna isiklikku nõu

Kui Sa räägid sõbra, kellel on parajasti probleem, probleemist tema endaga, siis alatihti pakume me talle ka enda arvamust ning esitleme seda kui nõuannet. Samuti tahaksime niisama teha ka nõustatavatega, ent ükskõik kui empaatilisena me ka ei käituks, ei suuda me siiski omandada teise inimese mõtteid ning tundeid. Selle tulemusena võib nõustatav sattuda veel suurematesse raskustesse.

Nõuandmine lõpeb tavaliselt tulemusteta, Eric Berne (1964) nimetas seda „Jah-aga mänguks“ (“Yes-But Game.”)

Näiteks:

- *Nõustatav:* Mu toakaaslane häirib mu õppetööd, sest ta kuulab valjult muusikat. Ma ei saa üldse keskenduda.
- *Nõustaja:* Kas sa oled temaga rääkinud?
- *Nõustatav:* Jah, aga see ei toimi
- *Nõustaja:* Aga kuidas oleks tema sõbraga rääkida?
- *Nõustatav:* Jah, ent ta oleks kindlasti tema poolt
- *Nõustaja:* Kas sa ei tahaks mõelda sildile, mis ütleks et muusikat ei tohi pärast kella kümnet valjult kuulata?
- *Nõustatav:* Jah, aga....
- *Jne.*

Nagu näha, pole seda nõu nii lihtne anda. Me oleme avastanud, et kui nõustamisprotsess on üles ehitatud nii, et nõustatav saab ise pakkuda oma lahendusi, on see talle endale kasulik. See jagab enesekindlust ning suudab tekitada tunde, et ta saab ise oma probleemidega hakkama. Teisest küljest, soovitusi ei järgita, ja kui seda tehakse, siis tülpinult või abitult.

Nõu andmist ei tohi sassi ajada jagamisega. Sageli on nõustajatel hulk infot, ent kardetakse seda jagada nõuannete pähe.

Näiteks:

Hea: Me oleme saanud mõningast teavet kaalujälgijate eneseabi grupi kohta. Kas sa sooviksid, et saadan sulle brošüüri?

Halb: Kas oled mõelnud kaalujälgijatega ühineda? Saan saata sulle nende brošüüri.

Vahel nõustajad tunnevad, et kui nõustatav on nende nõuannet kuulda võtnud ja see „töötab“, siis on nad õigustatud seda jagama. See machiavellilik mõtlemine ei ole aga pikaajaliselt tulus. Kui nõustatav saab valmis nõu, ei hakka nad kasutama enese ajurünnakut ja otsustuste langetamise oskust. Vastupidi, nõustatav võib hakata nõuannetest sõltuma.

Ära küsi „miks“-küsimusi

„Miks“-küsimused ei tohiks olla nõustaja igapäeva sõnavaras, sest „miks“-küsimused võivad nõustatavatel tekitada kaitsereaktsiooni ning iseendasse tõmbumist.

Näiteks võrreldes kaht järgnevat dialoogi.

Dialoog 1

- *Nõustaja:* Kuidas te end tunnete?
- *Nõustatav:* Veidi masendununa.
- *Nõustaja:* Miks te end nii tunnete?
- *Nõustatav:* Noh, mu isa jättis meid maha ja ma just tulin koolist ära.
- *Nõustaja:* Miks teie isa teid maha jättis?
- *Nõustatav:* Kust, kurat mina seda tean. Ta on lihtsalt kaabakas.
- *Nõustaja:* Miks te arvate, et teie isa on kaabakas?
- *Nõustatav:* Lõpetage mu tunnetel ja närvidel mängimine. Teie olete nõustaja, miks teie küsimustele ei vasta?

Dialoog 2

- *Nõustaja:* Kuidas te end tunnete?
- *Nõustatav:* Veidi masendununa.
- *Nõustaja:* Mida te mõtlete masendunud oleku all?

- *Nõustatav*: Noh, sellest ajast saadik kui mu isa meid maha jättis, ma tunnen end halvasti. Ma ei saa ei süüa ei magada.
- *Nõustaja*: Rääkige sellest lähemalt
- *Nõustatav*: Umbes kuus kuud tagasi mu isa jättis meid maha ja meil oli sellepärast suur tüli

Esimeses näiteks on nõustatav rahutu, vihane ja ärritunud miks küsimustele, sel ajal kui teises dialogis on nõustatav rahulik ja ei suuda koheselt vastata.

„Miks“-küsimused ei ole eriti tulemuslikud, sest need võivad ära rikkuda loodud usalduse nõustaja ja nõustatava vahel.

Ära võta teise inimese probleemide eest vastutust

Kaaslaste nõustajatena peame endalt pidevalt küsima „Kuidas saan ma kõige paremini antud olukorras aidata ja käituda?“ Kahjuks, teevad nõustajad üsna sageli vea hakates vastutama teise inimese heaolu eest. On oluline teada, et kui „klient“ tuleb Sinu juurde oma probleemiga, siis ta otsib abi selle lahendamiseks, mitte ei soovi, et Sina seda lahendaksid.

Sinu vastutus nõustajana on pakkuda empaatilist ja toetavat nõustamiskeskonda ning aidata nõustataval tegelda oma mõtete ja tunnetega. Sinu vastutus *ei ole* lahendada see probleem. Kui see probleem laheneb – hästi. Ent kui see ei peaks õnnestuma, oled sa olnud väga abivalmis ning lihtsalt sellega, et lasid tal end korralikult väljendada ning tühjaks rääkida.

Ära tõlgenda!

Interpreteerimine juhtub siis, kui sa lähed antud informatsiooni kasutades sügavamale ning tõlgendad midagi nõustatava kohta – tema kavatsusi, iseloomuomadusi, sotsiaalset keskkonda vms. Kuigi peatükis 3 arutleme hästisõnastatud ja mittesüüdistavate interpretatsioonide üle, rõhutame me seda, et üldiselt neid tõlgendusi ei tohi teha. Lihtsam oleks see teisiti sõnastada ning julgustada nõustatavat rääkima.

Võrdleme kahte dialoogi

Dialoog 1

- *Nõustatav:* Mul on üks probleem oma emaga, ma tunnen süümepiinu iga kord, kui ma palun, et ta minu heaks midagi teeks.
- *Nõustaja:* Tundub, et sul on oma ema vastu mingeid allasurutud tundeid.
- *Nõustatav:* Noh, ma ei tea.
- *Nõustaja:* Tundub, et sinu süütunne on mingi muu protsessi peegeldus. Oled Sa oma isa peale armukade?
- *Nõustatav:* Ei ja mida Sa üldse üritad siin väita?
- *Nõustaja:* Ei midagi.... Millised olid Sinu unistused, kui Sa olid poisike?

Dialoog 2

- *Nõustatav:* Mul on üks probleem oma emaga, ma tunnen süümepiinu iga kord, kui ma palun, et ta minu heaks midagi teeks.
- *Nõustaja:* Kas ma saan õigesti aru, et sul on süütunne, kui sa midagi oma emalt palud.
- *Nõustatav:* Jah, ma ei suuda temalt midagi paluda ilma, et ma tunneksin end halvasti.
- *Nõustaja:* Räägi nendest tunnetest lähemalt.
- *Nõustatav:* Ma tunnen häbi ja närvilisust. Ma muutun imelikuks ja ma ei suuda temalt paluda isegi seda, et ta tooks koduteelt ajalehe kaasa.
- *Nõustaja:* Seega sa tunned nii süütunnet kui närvilisust. On mul õigus?

Dialoogis 1 üritab nõustaja tõlgendada nõustatava mõtteid ja arusaami, ent dialoogis 2 üritab nõustaja lihtsalt sellest õigesti aru saada. Usume, et teine lähenemisviis aitab kindlasti saavutada paremaid tulemusi. Seega on ka häirivaid ebaõige tõlgendamise võimalusi vähem.

Püsi olevikus

Kuna kaaslaste nõustamise eesmärk on nõustatavate aitamine nende probleemide lahendamiseni juhtimine nendest rääkimise abil, ei ole eriti arukas kulutada väga palju aega analüüsides tema lapsepõlve või mõne teise isiku käitumist. Palju produktiivsem on näidata, et tegelikult on oluline see, mis toimub siin ja praegu.

Tegele esmalt tunnetega

Mõni emotsionaalne reaktsioon on kindlasti seotud kõigi nõustamisprotsessis ettetulevate juhtudega. Üks küsimus, mida me alati küsime pärast seda, kui nõustatav on oma mure ära rääkinud, on „Kuidas see paneb sind ennast tundma?“ või „Kuidas Sa end tunned?“.

Sageli on nõustamisprotsessis rohkem oma tunnete väljendamist ja selgitamist. Kuna probleeme ei ole vaja alati lahendada, on nõustajate rolliks luua usaldusväärne ja mõnus õhkkond, kus julgetaks sellest rääkida. Inimesed võivad lihtsalt vajada kedagi, kellega jagada oma edusamme, arutada ebaõnnestumisi või nutta kaotuste pärast.

Üldine soovitus on küsida küsimusi tunnete kohta ning mitte tekitada „Jah-aga“ situatsioone. Seega, jaga tundeid!

Kaaslase nõustamise korraldamine

Faas 1

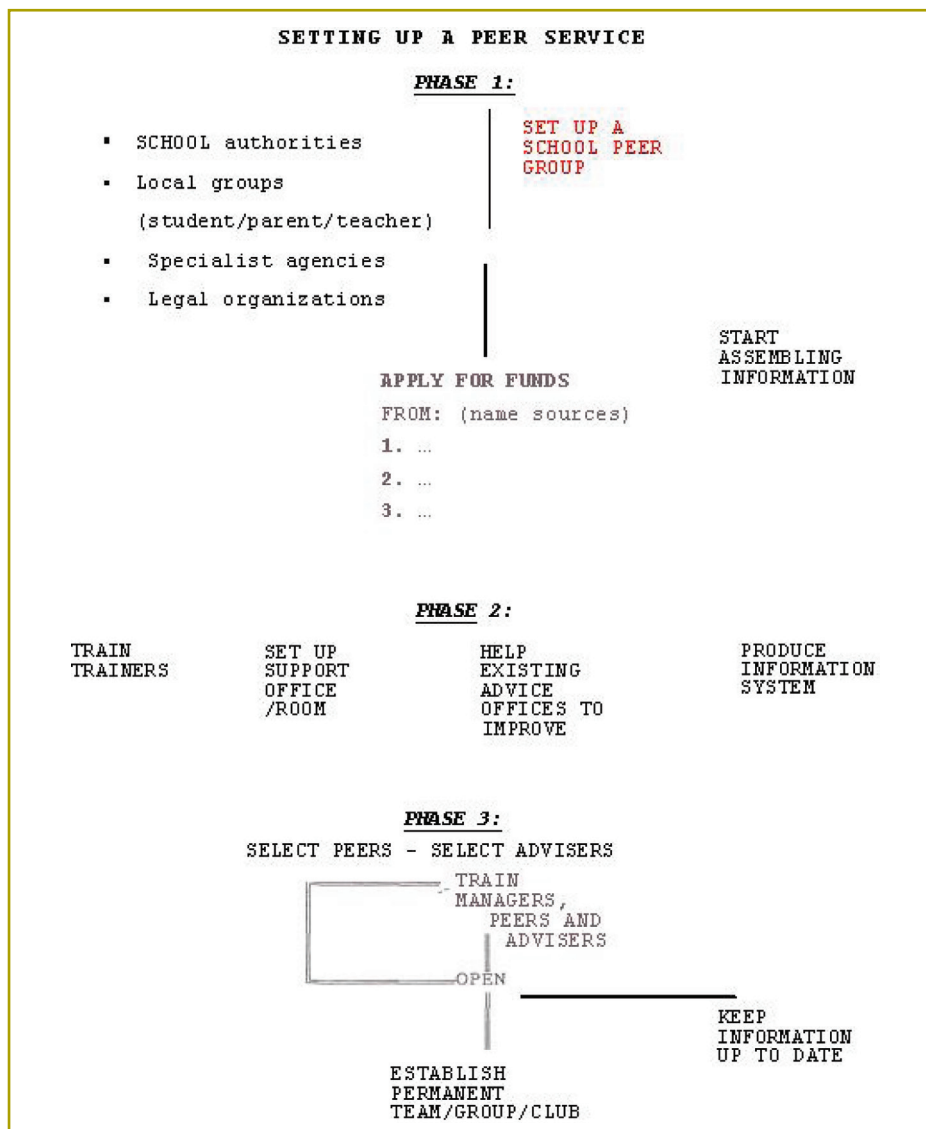
- Kooli autoriteetidid
organiseerimine
  - Kohalikud grupid
/õpilane/lapsevanem/õpetaja/
  - Spetsialistide agentuurid
  - Seaduslikud organisatsioonid
Rahastamistaotlused
Kellelt (allika nimi)
1. ....
2. ....
3. ....
- Kooli nõustamisgrupi

Informatsiooni
kogumise
alustamine

Faas 2

Nõustajate koolitamine	Tugikontori/ ruumide sättimine	Olemasolevate nõuandlate abi	Infosüsteemi loomine
---------------------------	--------------------------------------	---------------------------------	-------------------------

Faas 3

Nõustajate valimine - Konsultantide valimine
Haldurite, nõustajate ja
konsultantide koolitus _____
Informatsiooni uuendamine
Alalise tiimi/grupi/klubi loomine

Viited:

1. Involving Young People in Peer Education, Department of Health, London
2. S. T. Meier, S. R. Davis, The Elements of Counseling(2nd edition), Pacific Grove, CA
3. V. D'Andrea, P. Salovey, Peer Counseling/ Skill & Perspectives, Palo Alto, CA

PEATÜKK 2: KAASLASE NÕUSTAMISE PLANEERIMINE

Matej KOS, välisekspert

Helena MATAVŽ, Klavdija MIRIČ, Irena URANKAR

Andragoški zavod Maribor - Ljudska univerza – Maribori rahvaülikooli andragoogika õppetool

Sissejuhatus

Pärast tutvumist kaaslase nõustamisega teoorias, me loodame, et sooviksid astuda esimesed sammud ning seejärel ka ülejäänud. Planeerides kaaslase nõustamist hoolikalt on oluline meelde jätta, et kui soovid saavutada edusamme, tuleb minna süvitsi. See hõlmab sihtgruppide vajaduste kaalutlemist, reeglite loomist, ajakasutust jne. Ei tohi unustada ka rahalist poolt.

Peatüki eesmärgid:

Selle peatüki eesmärgiks on näidata kaaslase nõustamise planeerimise ja ettevalmistamise eduka alguse jaoks vajalikke samme.

Võtmesõnad:

Sihtgrupp, vajadustehindamine, reeglid, loovus, ajakasutusoskus, hindamine

Teema 1: Valmis esimeseks sammuks?

Kaaslase nõustamise alustalaks on projektiplaan, mis hõlmab järgmisi etappe:

- Eesmärgistatud ja osadeks jagatud projekti etapid
- Hariduslikud tegevused, mis soodustavad projekti õnnestumist
- Koostöö välisekspertidega
- Ajaplaneerimine
- Eelarve koostamine
- Hindamisplaan
- Koostöö lähiümbruse organisatsioonidega ja üksikisikutega
- Tulemuste ja tulemuslikkuse näitamine

Mentorid vastutavad nende etappide toimimise ja sealhulgas igapäevaste tegevuste eest. Samuti valmistavad nad ette ajakava, kui töötatakse mitme erineva projekti kallal. Enne projekti käimalükkamist valmistavad mentorid koos osalistega ette plaani, mis sisaldab ka ajakava iga ürituse kohta. Seetõttu on igapäevane tööjaotus nii öelda raamitud ning seda rikkuda ei tohiks. Noortele on kindel ajakava lisamotivaator projektis aktiivselt kaasalöömiseks.

Organisatoorne töö vajab operatiivsed projektiülesandeid, seetõttu ongi nende jaotamine jäetud mentorite hooleks, kes tunnevad enda ümbrust ning töökeskkonda kõige paremini ja saavad otsustada, keda kuhu mis ajal rakendada

Tegevuste planeerimine koosneb järgnevatest sammudest:

Teema valimine, tavalised ülesanded, ühiste ja isiklike huvide ühildamine, projekti planeerimine, ülesannete jaotamine, hindamine, esitlemine, edaspidised grupitööd, projekti lõpetamine ning loodetavasti ka jätkamine.

Siin on üks näidisplaan kooliaastaks:

Õpilaste tegevused	Mentorite tegevus	Kommentaariid
Kaaslase nõustamise tundmaõppimine	Teoreetiliste ja praktiliste põhitõdede kaardistamine töö jaoks noortega	September
Motivatsiooni leidmine	Noortegruppide organiseerimine, erinevad tegevused ja vabatahtlik töö.	Oktoober
Noorte võrgustiku loomine. Nõu horisontaalsete ühenduspunktide loomine: Projektide väljamõtlemine/ projektis osalejad	Projektiosaliste organiseerimine ja tööle rakendamine. Horisontaalse võrgustiku organiseerimine. Mentorlus	November
Tehtava töö realiseerimine ning areng	Tehtava töö realiseerimine, areng ning mentorlus	Detsember. Tulemuste analüüs

Õpilaste tegevused	Mentorite tegevus	Kommentaariid
Tehtava töö realiseerimine ning areng. Stabiilse horisontaalse võrgustiku loomine ning selle kallal töötamine	Tehtava töö realiseerimine, areng ning mentorlus	Jaanuar Tulemuste analüüs.
Mitmetasandilise võrgustiku loomine	Mentorlusest passiivse nõustaja rolli asumine. Võrgustiku arendamine	Veebruar Tulemuste analüüs ning kaardistamine
Noortest nõustajad. Uute projektis osalejate kaasamine ning nende õpetamine	Noorte nõustajate organiseerimine ning nende tööpõllu kaardistamine. Passiivne juhendamine	Märts Tulemuste analüüs
Iseseisvad noortest nõustajad	Passiivne juhendamine. Võrgustiku suurendamine. Uute mentorite kaasamine tehtud töösse	Aprill Tulemuste hindamine.
Tunnustatud noortest nõustajad. Kaaslase nõustamise alustalad	Tehtud töö hindamine. Uute väljakutsete kaardistamine	Mai Lõpp, uute nõustamis projektide algus

Teema 2: On see mulle ja on see ka sulle?

Projekti **sihtrühm** koosneb noortest inimestest, keskkooliõpilastest, kellel on erinevad õpialased või sotsiaalsed raskused ning lisaks ka noortest, kellel on eriline huvi koostöö ning teiste aitamise ja/või loovtöö vastu. Mõlemad esindavad **horisontaalset** võrgustikku.

Vertikaalne võrgustik kaaslase nõustamises koosneb õpilaste vanematest, nõustajatest, sõpradest ja õpetajatest keskkoolis või mujal. Nende huvi ja roll selles plaanis on samuti väga tähtis ning pole olemas ühtegi rolli, mis oleks siduv ning etteotsustatud.

Noortega töötamisel peame järgima järgmisi põhimõtteid

- Diskreetsus
- Püsivus
- Otsustusvõime olemasolu noortel
- Õpetaja peab teavitama lapsevanemaid sellest programmist

- Eetilisus, paindlikkus, eesmärgid, spontaansus
- Järelvalve

Noored arendavad neid oskusi ja mudeleid ning kasutavad neid suhete loomisel oma igapäevatoos ja ümbruskonna vajadustes.

Noorte kaasamine projekti on oluline selle projekti teise suure eesmärgi täitmiseks. See toimub huvitegevusena, ent ka tundide siseselt. Lisaks projekti tutvustamisele, motiveeritusele ja isiklikule suhetele on mentoritel oluline hea kontakt nooremate õpilastega.

On väga tähtis, et noortest osaleksid kindlasti just need, kes suudavad pakkuda teistele tuge ning vajalikku nõu.

Motiveerivaks asjaoluks mõlemale vanusegrupile on põhjus, et inimene otsustab osaleda projektis.

Teema 3: Me peame teadma, mida me vajame

Võrdväärse nõustamise programm on ainult siis tõhus, kui see on vajadustepõhine. On mõned üldised küsimused, mis aitavad noorte vajadustest aru saada. Küsige iseendalt sotsiaalse koosluse kohta koolis, mõelge asukoha ning õpilaste arvu üle. Uurige, mis hariduslikke programme see pakub, millised on probleemid, mured ja valupunktid õpetajate, õpilaste, lapsevanemate ning teenindava personali hulgas.

Kui olete need kaardistanud ja teadvustanud, töötab projekt tulla edukas. Kõik kaaslase nõustamise tüüpide kirjeldused on olemas selles juhendis.

Teema 4: Reeglid ja miks me neid vajame

On väga oluline, et „mängureeglid“ õpilaste ja noorte seas on kindlad ning neid ei muudeta. Need peavad olema lihtsad, selgelt kaardistatud ning kõigile arusaadavad.

Reeglistik võib küll varieeruda, ent programmi põhilised eesmärgid peavad jääma selgeks.

On oluline meeles pidada, et ka õpilastel on häid mõtteid ning

nendegagi tuleb arvestada. Kindlasti tuleb kõik projektis osalejad, nii noored kui vanad, kaasata reeglite koostamisse. Kui ka reegleid rikutakse, tuleks keskenduda sellele, miks seda reeglit rikuti ning mitte süüdistada reeglirikkujat. Kui näed põhjuseid, miks reegleid rikuti, siis on võimalik projekti paremini läbi viia ning täiustada.

Teema 5: Loovus ületab passiivsuse

Loovuse arendamine, võimaldamine ning julgustamine kaaslane nõustamises on mentorite ülesanne. Loovus mentori-osaleja või osaleja-osaleja suhtes on julgustav ning suunab kõiki tegema isiklikus arengus mõne suure hüppe.

Peegelda oma arvamust mõlema väite kohta:

- Mulle meeldib anda kindlaid juhiseid ning ma ootan nende täitmist
- Mulle meeldib anda õpilastele ruumi ning võimalusi nende ideede ja meetodite kasutamiseks.

Mõlemale väitele on nii poolt- kui vastuargumente. Parim võimalus oleks leida lähenemine, mis julgustab õpilasi loovust kasutama, ent oleks siiski kindlate raamidega ning teie kontrolli all.

Teema 6: Kuidas me saame aega kasutada

Aegprogrammi läbiviimiseks peab olema ühtlustatud kooliaastaga igas riigis. Enamikes riikides toimib see läbi terve kooliaasta, ent seda on võimalik läbi viia ka aastaringselt, kõik oleneb osalejate soovidest ja vajadustest. Üheaastane projekt keskendub tavaliselt probleemidele, miks üldse on grupp moodustunud. Väiksemad projektid on eripärasemad, nende raskuspunkt suunatud loovusele ja tugineb osalejate vabale valikule. Oluline on selle jätkusuutlikus ning püsivus. Olgugi, et ühel aastal toimub erinevaid projekte ning aega on vaja nende kõigi jaoks, ent ka selle projekti eelduseks on ajaressursi oskuslik kasutamine.

Mis on selle programmi eeliseks on see, et me saame kasutada erinevaid väikeseid grupe läbi viia lühikesi projekte, mis

kestavad umbes nädala. See võimaldab teostada arengut ning sisest hindamist iga natukese aja tagant, ent üldprojekti hinnatakse alles aasta lõpul.

Projektid toimuvad 2-4 tunniste seanssidena kolm korda nädalas. See sisaldab nõustamiskoolitust koos kutseliste nõustajate ja vanematega.

Teema 7: Peeglike, peeglike seina peal

Enese, projekti tulemuslikkuse ning tehtud töö hindamine on oluline etapp iga projekti lõppemisel. Antud projektil on palju erinevaid tahke ning palju väikeseid alamprojekte, mistõttu on hindamine keerukam kui tavaliselt. Siin on mõned näpunäited, mida hinnata ning kuidas seda teha.

Mida me hindame?

- Osalejate arvu
- Kogemust, teadlikkust ning oskusi (probleemilahendamine, suhtlus jne), mis on osalejatel
- Suhtumist terve kooli ning kogukonna poole pealt projekti.
- Käivitumist
- Efektiivsust
- Õpilaste emotsioone
- Koolis õpijõudluse paranemist
- Kooliõhkkonna paranemist
- Suhete paranemist
- Muid esilekerkinud probleeme

Kes hindavad:

- Nõustajad
- Osalejad
- Kooli kõik õpilased
- Õpetajad
- Seotud inimesed
- Juhuslikud inimesed

Kuidas hinnata?

- Küsimustik
- Aktiivsuse leht
- Eelküsitus
- Järelküsitus
- Vaatlus
- Öpilaste küsimused
- Muud võimalused

Viited (*ainult need, mida on kasutatud käesolevas peatükis*)

Aries, Philippe: Otrokok in družinsko življenje v starem režimu. Studia humanitatis, Ljubljana, 1991

Ule, Mirjam in Miheljok, Vlado: Pri(e)hodnost mladih. Juventa, Ljubljana, 1995.

Marentič Požarnik, Barica: Psihologija učenja in pouka. DZS, Ljubljana, 2000.

Ule, Mirjana: Psihologija vsakdanjega življenja. ZPS, Ljubljana, 1993.

Ule, Mirjana: Mladina in ideologija. DE, Ljubljana, 1988.

Ule, Mirjana, Miheljok Vlado: Pri(e)hodnost mladine. DZS, Ljubljana, 1995.

Ule, Mirjana: Sodobne identitete v vrtincu diskurzov. ZPS, Ljubljana, 2000.

Ule, Mirjana: Temelji socialne psihologije. ZPS, Ljubljana, 1997.

Urek, Mojca: Življenjske zgodbe in njihov pomen. Socialno delo, letnik 38, št. 2-4, Ljubljana, 2001.

Sieder, Reinhard: Socialna zgodovina družine. ZRC, Ljubljana, 1998.

Renner, Tanja: Avto/biografije v sociologiji in ženskih študijah. Teorija in praksa, letnik 33, št. 5, Ljubljana, 1996.

Luckmann, Thomas: Družbena konstrukcija realnosti. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1988.

Gillis, John R.: Mladina in zgodovina, tradicije in spremembe v

evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes. Aristej, Šentilj, 1999.

Castells, Manuel: The Power of Identity. Oxford, Blackwell, 1997.

Jung, Carl Gustav: Arhetipi, kolektivnonezavedno, sinhroniciteta. Katerda, Maribor, 1995.

Urek, Mojca: Zgodbe na delu. Oranžna zbirka, Ljubljana, 2005.

Blažič, Zlatko: Zgodovina moje heroinske odvisnosti: pot skozi Don Pierinovo Skupnost Srečanje. Subkulturni azil, Maribor, 2005.

Heinemann, U. Ranke: Ne in amen; napotilo za verski dvom, CZ, Ljubljana, 2000.

Shutz, Alfred: The problem of social reality. Martinus Nijhoff, The Hague, 1973.

Beck, Ulrich: Družba tveganja (1. in 2. del).

Tönnies: Skupnost in družba, FDV, Ljubljana 1999.

Kasulikud materjalid ja lisalugemine

D. Crawford, R. Bodine, Conflict Resolution Education: a Guide to Implementing Programmes in Schools, Youth-serving Organisations, and Community and Juvenile Justice Settings (programme report), Washington, DC

Konflikt in komunikacija: Vodnik skozi labirint obvladovanja konfliktov, Ljubljana

D. Shapiro, L. Pilsitz, S. Shapiro: Conflict & Communication: A Guide Through The Labyrinth Of Conflict Management, Central European University Press, 2004.

Sõnaseletused

Siin selgitatakse mõningaid võtmesõnu, mis on edaspidi ka kokku võetud juhendi sõnastikuosas

Väliskaastöötajad – inimesed, kes ei tööta koolis, ent võivad olla tõhusad kaasalööjad oma oskuste ja pädevuse tõttu

horizontaalne võrgustik – koosneb kaaslaste nõustamisega

otseselt seotud inimestest, st. inimene, kes pakub nõustamist, ja inimene, keda nõustatakse

sihtgrupp–inimene/inimesed, kelle tarbeks on programm loodud ja kelle vajadusi arvestatakse kaaslane nõustamise planeerimisel

vertikaalne võrgustik – koosneb kõigist nõustamisega seotud isikutest ja organisatsioonidest, mitte ainult õpilastest ja õpetajatest, vaid ka vanematest, kohalikest autoriteetidest, tervishoiuasutustest ....

T.A.K.T. Teiste Aitamine Kergemalt Tõlgendatult

Kaaslase Nõustamise Programm

SISUKORD

---

1. Programmi Eesmärk.....	31
2. Kaaslase Nõustamise Programmi Kasutamine	31
3. Programmi Koordineerija	32
a. Programmi Koordineerijate teadmiste ja oskuste nõudmised	32
4. Programmi Eesmärk ja Õppekava.....	34
a. Põhivaldkonnad (Raamistik).....	34
b. Õppimise Eesmärgid	37
5. T.A.K.T. Treeningprogramm.....	38
a. Treenimise Sisu.....	38
b. Treenimise Kirjeldus.....	38
LISA A.....	39

1. Programmi Eesmärk

T.A.K.T. (Teiste Aitamine Kergemalt Tõlgendatult) on kaaslane nõustamisprogramm, mis edutab noorte inimeste tervist, heaolu ja turvalisust, läbi harimise ja viitamise.

Selle programmi eesmärk on õpetajaid ja teisi kooli professionaale õpetada treenima valitud osa õpilastest käituma kui nende kaasõpilaste abistajad ja aktiivsed kuulajad.

T.A.K.T. põhineb tugevale akadeemilisele õppekavalaal, mis adresseerib oskuste ehitamist suhtlemises, probleemide lahendamises ja otsuste tegemises. Samuti adresseerib see mitmeid sotsiaalseid, individuaalseid, kooli ja perekonna muresid. Läbi hoolika valiku ja treenimise, kaaslane nõustajad tõstavad võimalust, et soovijad saavad sobiva abi. Selle õppekava fookus on vältimine. Mitmed sekkumise strateegiad on kasutusele võetud, siiski, et harida ja motiveerida õpilasi või treenitud professionaale, kui vajatud. Tulemused võivad olla positiivsem ja turvalisem kooli kliima, tervemad õpilased ja väiksema stressi tasemega töötajad, ja parem kooli ja ühiskonna ressurside kasutamine.

2. Kaaslase Nõustamise Programmi Kasutamine

T.A.K.T. kasutab klassiruumi juhiseid, rollimängu ja oskusi ehitavaid tegevusi, et treenida kaaslane nõustajaid aitama oma kaasõpilasi. Programmi kasutamiseks on tehtud palveid programmi koordineerijale, kes määrab oskuslikud kaaslane nõustajad, nii administraatoritelt, õpetajatelt, õpilastelt, kooli ressurside majandajatelt, nõustajatelt vanematelt kui ka teistelt,

Lisaks töötamisele õpilastega individuaalselt ja gruppides, kaaslane nõustajad pakuvad mitmeid teisi teenuseid. Nad käituvad kui konflikti vahendajad ja kaaslane juhendajad, assisteerides spetsiaalseid gruppe või klasse koolis ja tsoonis, pakkudes klassipresentatsioone, võttes vastu uusi õpilasi ja edendades spetsiaalseid projekte.

3. Programmi Koordineerija

Programmi Koordineerija on kaaslase nõustamise programmi oluline komponent.

Programmi Koordineerija teeb koostööd lapsevanemate, õpetajate, administraatorite ja teiste kooli ja ühiskonna liigetega, et arendada ja edendada õpilaste edu ja saavutusi koolides. Koordineerija roll on pakkuda kooli nõustamisprogrammi haldamiseks vajalikku juhendamist ja kindlustada efektiivseid strateegiaid rakendada nõustamisstandarte.

a. Programmi Koordineerijate teadmiste ja oskuste nõudmised

1. Programmi Arendamine, Rakendamine ja Hindamine

- a. kooli andmete haldamine, analüüs ja presentatsioon;
- b. kooli nõustamisprogrammide disain, rakendamine, kontrollimine ja hindamine pannes tähelepanu ka erinevatele süsteemidele, mis mõjutavad õpilasi, kooli ja kodu;
- c. spetsiifiliste strateegiate rakendamine, mis täidavad projekti eesmärgi
- d. õpilase personaalsete/sotsiaalsete kompetentsuste identifitseerimine ja tegevused, mis aitavad õpilasel neid osasid saavutada;
- e. tegevusplaani ja kooli nõustamiskalendri ettevalmistamine, mis sisaldab sobilike aegu ja prioriteete arenevas kooli nõustamisprogrammis;
- f. strateegiad, mis otsivad ja kindlustavad alternatiivseid rahastamisvõimalusi programmi laienemiseks;
- g. tehnoloogia kasutamine kooli nõustamisprogrammi disainis, rakenduses, kontrollimises ja hindamises.

2. Nõustamine ja Juhtimine

- a. Individuaalsed ja väikeses grupis nõustamised, mis edendavad kooli edu läbi personaalse/sotsiaalse pühendumise kõigi jaoks;
- b. Individuaalne, grupi, ja klassiruumi nõustamine läheneb süstemaatiliselt disainitult, et aidata kõiki õpilasi personaalselt/sotsiaalselt areneda;
- c. Lähenemised kaaslase lepitamisele sisaldavad kaaslase aitamist, kaaslase nõustajat ja vahendamise programme;
- d. Küsimused, mis võivad mõjutada õpilaste arengut ja funktsioneerimist (nt ahistamine, vägivald, toitumishäired, tähelepanuvajadus, hüperaktiivsus, depressioon ja enesetapp);
- e. Arendavad lähenemised assisteerida kõiki õpilasi ja lapsevanemaid hariduslikus muutuses (nt algkoolist keskkooli, keskkoolist ülikooli ja karjäärivõimalusteni);
- f. Konstruktiivsed partnerlused lastevanemate, hooldajate, perekondade ja ühiskonnaga, et edendada iga õpilase personaalset/sotsiaalset edu;
- g. Süsteemiteooriad ja suhted erinevate suhtlussüsteemide vahel, perekonnasüsteemides ja koolisüsteemides ning kuidas need omavahel seotud on ning kuidas need igat selles olevat õpilast mõjutavad
- h. Juurdepääs laste ja täiskasvanute, kes kasutavad alkoholi või teisi uimasteid või kes elavad kodus, kus neid ära kasutatakse, äratundmisele ja abistamisele.

3. Konsultatsioon

- a. Strateegiad kuidas edutada, arendada ja täiustada efektiivset meeskonnatööd koolis ja suuremates kogukondades.

- b. Teooriad, mudelid, konsultatsiooni protsessid ja kohased muutused õpetajate, administraatorite, teiste kooli töötajate, lastevanemate, kogukonna gruppide, agentuuride ja õpilastega;**
- c. Strateegiad ja töömeetodid lastevanemate, hooldajate, perekondade ja kogukondadega, et volitada neid käituma laste huvides**
- d. Teadmised ja oskused juhtivates programmides, mis on kujundatud, et täiustada õpilaste akadeemilisi, sotsiaalseid, emotsionaalseid ja muid arenguvajadusi.**

4. Programmi Eesmärk ja Õppekava

a. Põhivaldkonnad (Raamistik)

T.A.K.T.'i programm on konstrueeritud järgmiste tavaliste teemade tuumade ümber:

1. **PROFESSIONAALNE IDENTITEET** – õpingud, mis tagavad arusaamise kõikidele järgnevatele professionaalsetele töötavatele aspektidele:

- a. Nõustamise elukutse ajalugu ja filosoofia, kaasaarvatud tähtsad faktorid ja sündmused;**
- b. Professionaalsed rollid, funktsioonid ja suhted teiste inimteenuste pakkujatega;**
- c. Vajalikud advokatuuri protsessid, et ületada ühiskondlikud ja sotsiaalsed takistused, mis pidurdavad ligipääsu, omakapitali ja klientide edu**
- d. Eetiliste ja seaduslike kaalutluste rakendused professionaalses nõustamises**

2. **SOTSIAALNE JA KULTUURILINE MITMEKESISUS-**õpingud, mis tagavad kultuuriliste suhete konteksti, küsimuste, ja multikultuursete ning mitmekülgsete ühiskondade, mis on seotud selliste faktorite nagu kultuuri, rahvuskuuluvuse, rahvuse,

vanuse, soo, seksuaalse orientatsiooni, vaimse ja füüsilise iseloomu, hariduse, perekonnaväärtuste, usuliste ja hingeliste väärtuste, sotsiaalmajandusliku staatuse ja ainulaadsete isikute iseloomude arusaamise, kaasaarvatud kõik järnev:

- a. **Multikultuursed ja mitmed trendid, kaasaarvatud iseloomuomadused ja erinevate gruppidevahelised ja -sisesed mured rahvuslikult ja ülemaailmselt;**
- b. **Suhtumised, uskumused, arusaamad ja kultuurilised kogemused, kaasaarvatud spetsiifilised kogemuslikud õppimistegevused;**
- c. **Individuaalsed, rühma ja kogukonna strateegiad töötamiseks erisuguste rahvaste ja etniliste gruppidega**
- d. **Nõustajate rollid sotsiaalses õiguses, advokatuuri ja konfliktide lahenduses, kultuurilistes iseteadmistes, eelarvamuste olemuses, kavatsuslikes ja mitte kavatsuslikes inimhinge, vaimu või keha rõhumistes ja diskrimineerimistes;**
- e. **Multikultuurse nõustamise teooriad, isiku arendamise ja multikultuursete pädevuste teooriad;**
- f. **Etnilised ja seaduslikud kaalutlused.**

3. **INIMKASV JA ARENEMINE** – õpingud, mis tagavad arusaamise kõikidel arengutasanditel olevate individuaalide olemuse ja vajaduse, kaasaarvatud kõik järgnev:

- a. **Individuaalse ja perekondliku arenemise ja eluigade üleminekute teooriad;**
- b. **Iseloomu arendamise teooriad;**
- c. **Inimkäitumine, kaasaarvatud arusaamine arengukriisidest, töövõimetusel, arengupeatusega käitumisest, sõltuvuslikest käitumistest, psühhopataloogiast ja olukordade ja keskkonna, mis**

mõjutavad mõlemat, nii normaaset kui ebanormaalsel käitumist, faktoritest;

d. Etnilised ja seaduslikud kaalutlused.

4. **RÜHMATÖÖ** – õpingud, mis tagavad nii teoreetilised kui ka eksperimentaalsed arusaamised rühmade tarvilikkusest, arengust, dünaamikast, nõustamisteooriast, rühma nõustamise meetoditest ja oskustest, ja muudest rühma lähenemisteedest, kaasaarvatud kõik järgnev:

- a. Rühmadünaamika põhimõtted, kaasaarvatud rühmaprotsessi komponendid, arengujärkude teooriad, rühmaliikmete rollid ja käitumised ja rühmatöö ravifaktorid;
- b. Rühma juhtimise stiilid ja lähenemised, kaasaarvatud erinevate tüüpide rühmajuhtide ja rühmajuhtimisliikide iseloomud;
- c. Rühmanõustamise teooriad, kaasaarvatud alamklasside ja väljapaistvate iseloomude asjakohased uurimused ja kirjandus;
- d. Rühmanõustamise meetodid, kaasaarvatud rühma nõustaja orientatsioonid ja käitumised, asjakohaste kriteeriumite ja meetodite valikud ja hindamise efektiivsuse meetodid;
- e. Teisttüüpi rühmatöödele lähenemine, kaasaarvatud tööühmad, psühhoariduslikud rühmad ja tereaapiarühmad;
- f. Professionaalne standartne ettevalmistus rühmajuhtidele
- g. Etnilised ja seaduslikud kaalutlused.

5. **HINDAMINE** – õpingud, mis tagavad arusaamise individuaalse ja rühmalise lähenemise hindamisele ja hinnangule, kaasaarvatud kõik järgnev:

- a. Standardiseeritud ja mittestandardiseeritud testimise ja muude hindamiste tehnikate, kaasaarvatud viidete ja

kriteeriumite hindamiste, keskkondlikute hindamiste ja esituste hindamiste põhiideed, individuaalsed ja rühma testimise ja inventuuri meetodid, käitumiste vaatlemised ja arvutipõhised meetodid;

- b. Vanus, sugu, seksuaalne orientatsioon, rahvuskuuluvus, keel, töövõimetus, kultuur, hingelisus ja muud faktorid, mis on seotud individuaalide, rühmade ja kindlate rahvuste hindamistega;
- c. Valimise, haldamise ja tõlkimise hinnangute strateegiad ja nõustamise instrumentide ja tehnikate hindamine;
- d. Arusaamine üldistest põhimõtetest ja hinnangutest ja/või vaimsete ja emotsionaalsete staatuste diagnoosidest
- e. Etnilised ja seaduslikud kaalutlused.

b. Õppimise Eesmärgid

Läbi T.A.K.T.'i programmi, õpilased omandavad arusaamise ja lugupidamise enda ja teiste suhtes ja oskuse olla kohusetundlik õpilane ja kodanik.

Standartsed õppimisobjektiivid peaksid olema järgnevad:

- f. Arusaamine otsuste ja valikute tagajärgedest,
- g. Surve efekti äratundmine otsuste tegemisel,
- h. Omavaheliste suhete mõistmine, reeglite, seaduste ja turvalisuse austamise tähtsus ja isikuõiguste kaitsmine,
- i. Ärakasutatavate emotsionaalsete ja füüsiliste ohtude mõistmine,
- j. Kohaste otsuste tegemise ja probleemide lahendamise oskused,
- k. Kohaste oskuste demonstreerimine täiskasvanutega suhtlemisel ja positiivsete suhete arendamine ja hoidmine,

- l. Kohase suhtlemise kasutamine ja konfliktide lahendamisoskused sõprade ja täiskasvanutega,**
- m. Mõistmine millal ja kuidas rakendada perekonna, sõbra, kooli ja/või ühiskonna vahendeid,**
- n. Proovida probleemide lahendamist ja otsustetegemist, et saada oskusi turvaliste ja tervislike valikute tegemiseks.**

5. T.A.K.T. Treeningprogramm

---

a. Treenimise Sisu

T.A.K.T.'i treenimine sisaldab järgmist:

- a. Juhtumisoskus**
- b. Vastastikune käitumine ja selle mõjud endal ja teistel**
- c. Isikutevahelised oskused**
- d. Hõlbustavad suhtlemisoskused ja strateegiad**
- e. Konfliktide lahendamised**
- f. Kooli ja ühiskonna ressursid**
- g. Vajaduste hindamine**
- h. Vahendamine**
- i. Ärahoidmise ja sekkumise strateegiad**
- j. Programmi planeerimine ja rakendamine**
- k. Ühiskondlik sekkumine**
- l. Programmi analüüsimine ja hindamine**

b. Treenimise Kirjeldus

Treenimine kestab 8 klassi ja 2 seminari. Treenimisklasside kestvus on 40 tundi. Seminaride kestvus on kumbki neli tundi. Kogu T.A.K.T.'i treeningprogrammi pikkus on 48 tundi.

Kasutatav metoodika hõlmab loenguid, arutlemisi, rollimänge,

tööseminare ning harjutusi.

Järgnev on T.A.K.T.'I treeningprogrammi klasside ja seminaride nimekiri. Treeningudetailid on näidatud Lisa A's.

Klassid

- 1. Efektiivne Juhtimine ja Inimestevahelised Oskused**
- 2. Grupi Dünaamika**
- 3. Vajaduste Hindamine**
- 4. Käitumiste Analüüs**
- 5. Interaktiivne Vahendamine**
- 6. Konflikti Vältimine ja Haldamine**
- 7. Programmi Planeerimine ja Rakendamine**
- 8. Programmi Jälgimine ja Hindamine**

Seminarid

- 1. Kaaslase Nõustamine: Eetika ja legaalsed aspektid.**
- 2. Ühiskonna Ressursid**

LISA A

**H.O.M.E. (Helping Others Made Easy)
T.A.K.T. (Teiste Aitamise Kergemaks Tegemine)**

KURSUSE PEALKIRI	KURSUSE PEAMISED TEEMAD	KURSUSE ÕPITULEMUSED	Metoodika	Tunde
(LDS-01) EFEKTIIVNE JUHTIMINE JA ISIKUTEVAHELISED OSKUSED	Põhimõtteliselt keskendatud juhtimine	- Teadmised hooliva, delikaatse ja nii ennast kui teisi austava suhtlemise tehnikatest. (näit. julgustamine, usaldamine ja seksuaalne karskus). - Teadmised sellest, kuidas mõjutada teisi tegema positiivseid otsuseid. - Võime hakkama saada kriiside ja keerukate situatsioonidega.	Loeng Diskussioon Rollimäng	4
(GRP-01) GRUPI DÜNAAMIKA	Arusaamine sellest, kuidas moodustuvad mitteformaalsed grupid, nende funktsioneerimise mehhanismide äratundmine.	- Arusaamine grupi dünaamika printsiipidest, kaasa arvatud grupi arengu komponendid, arengustaadiumite teooriad, grupi liikmete rollid ja käitumine ning grupi terapeutilised faktorid. - Arusaamine grupi juhtimise stiilidest ja lähenemisteedest, kaasa arvatud erinevat tüüpi grupiliidrite iseloomustused ja juhtimisstiilid. - Arusaamine grupi nõustamise meetoditest, kaasa arvatud grupi nõustaja orientatsioon ja käitumine, sobiv kriiteeriumite ja meetodite valik ja edu tagavad meetodid.	Loeng Diskussioon Rollimäng	4

H.O.M.E. (Helping Others Made Easy) T.A.K.T. (Teiste Aitamise Kergemaks Tegemine)				
KURSUSE PEALKIRI	KURSUSE PEAMISED TEEMAD	KURSUSE ÕPITULEMUSED	Metoodika	Tunde
(ASS-01) HINDAMISE VAJALIKKUS	Tagasiside ja varasemate hindamiste analüüsimine, selgitamiseks välja kooli praegusi vajadusi.	- Arusaamine üldise riskantse käitumise potentsiaalsetest mõjudest elukvaliteedile. - Arusaamine võimalikest konfliktid põhjustest noorte hulgas koolis ja ühiskonnas (näit. etnilised eelarvamused) ja nende konfliktide vähendamise meetoditest.	Loeng Harjutused	4
(BEH-01) KÄITUMISE ANALÜÜS	Arusaamine erinevatest käitumismustritest sõltuvalt situatsioonist ja keskkonnast; ja järgnevate otsuste tegemisest nii enda kui teiste suhtes.	- Arusaamine isikliku tervise mõjust käitumisele. - Arusaamine füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise mõjust täiskasvanuea suhetele. - Teadmised, kuidas sotsiaalne keskkond mõjutab kogukonna tervist.	Loeng Diskussioon Rollimäng	4

H.O.M.E. (Helping Others Made Easy) T.A.K.T. (Teiste Aitamise Kergemaks Tegemine)				
KURSUSE PEALKIRI	KURSUSE PEAMISED TEEMAD	KURSUSE ÕPITULEMUSED	Metoodika	Tunde
(MED-01) INTERAKTIIVNE VAHENDAMINE	Meetodid, mis kergendavad konflikti lahendamist kolmanda, erapooletu liikme abiga	<ul style="list-style-type: none"> - Teadmised kuidas analüüsida konflikti, mida saab lahendada vahendamise teel. - Arusaamine suhtlemise dünaamikast. - Teadmised positiivsetest strateegiatest vajaduste, soovide ja tunnete väljendamisel. - Generatsiooni valikud ja hindamine. - Teadmised strateegiatest, kuidas lahendada isikutevahelisi konflikte osapooli kahjustamata (näit., võrdse vahendamise oskused) 	Loeng Diskussioon Rollimäng	4
(CFT-01) KONFLIKTI VÄLTIMINE JA JUHTIMINE	Meetodid konflikti vältimiseks või selle kohtlemiseks ja spetsiaalsed strateegiad, mis aitavad erinevat liiki konflikte lahendada.	<ul style="list-style-type: none"> - Teadmised stressi juhtimise strateegiatest. - Teadmised tehnikatest ja meetoditest, kuidas hakkama saada agressiooniga, ülienesekindla käitumisega jne. - Teadmised erinevatest strateegiatest, mida kasutatakse otsuse tegemise protsessis juhitudes terviselikest harjumustest. - Teadmised terve õhkkonna koostöömeetoditest. 	Loeng Diskussioon Rollimäng	4

H.O.M.E. (Helping Others Made Easy) T.A.K.T. (Teiste Aitamise Kergemaks Tegemine)				
KURSUSE PEALKIRI	KURSUSE PEAMISED TEEMAD	KURSUSE ÕPITULEMUSED	Metoodika	Tunde
(PLN-01) PROGRAMMI PLANEERIMINE JA RAKENDAMINE	Efektiivsete õpilasprogrammide planeerimine ja rakendamine, vajaduste ja vaidlusküsimuste välja selgitamine.	- Teadmised, kuidas rakendada efektiivset plaani tagamaks võrdset nõustamisteenust kooliaasta jooksul ja teadmaks progressi arengu meetodeid. - Teadmised suulise, kirjaliku, audio- ja visuaalse kommunikatsiooni meetoditest korrektselt sõnumi edastamiseks.	Loeng Harjutused	4
(EVL-01) PROGRAMMI MONITOORING JA ARENG	Küsimustike koostamine. Andmete kogumine ja analüüs. Vaatlustehnikad.	- Teadmised, erinevatest vahenditest ja tehnikatest tulemuste ja arengu hindamiseks.	Loeng Harjutused	4

Viited:

Caplan, G., & Killilea, M. (Eds) (1976). *Support systems and mutual help*. New York: Grune & Stratton.

Carr. R.A. (1984). Theory and practice of peer counselling. *Educational & Vocational guidance*, 42, 1-10.

Carter, E., & Hughes, C. (2005). *Success for All Students: Promoting Inclusion in Secondary Schools Through Peer Buddy Programs*. Allyn & Bacon.

Dorosin, D., D'Andrea, V., & Jacks R. (1977). A peer counselling training program: rationale, curriculum and evaluation. *Journal of American College Health*, 25(4), 259-262.

Morrill, C.M., et al. (1987). Peer helpers: Overview and Education. *International Journal of Adolescence & Youth*, 1(1), 33-37.

Myrick, R., & Sorenson, D. (1997). *Peer helping: A practical guide*. Educational Media Corporation.

Potter, B., et al. (2001). *The Equip Implementation Guide: Teaching Youth to Think and Act Responsibly Through a Peer-Helping Approach*. Research Pr Pub.

PEATÜKK 3: KOOLIKONFLIKTIDE TAGAMAA: **JUHITAMATUD KONFLIKTID**

EUROFORM RFS - Itaalia

Sissejuhatus

Me defineerime konflikti kui eriarvamust, läbi mille asjasse seotud osapooled tajuvad ohtu nende vajadustele, huvidele või muredele. Selles lihtsas definitsioonis kerkivad esile mitmed olulised arusaamad:

Eriarvamus – Üldiselt oleme teadlikud, et tavaliselt on konfliktis osalevate osapoolte positsioonide vahel erinevusi. Kuid tõeline eriarvamus võib tajutavast eriarvamusest üsnagi erineda. Kui aus olla, konfliktiga kaasneb tavaliselt olulisel tasandil valesti arusaamist, mis liialdab tajutavat konflikti märgatavalt. Kui me saame aru eriarvumuse tõelistest oludest, aitab see meil õigeid probleeme lahendada ja mõlema osapoolle tõelisi vajadusi rahuldada.

Osapooled – Tihti on meie meelest konfliktis osalejate vahel ebavõrdsusi. Mõnikord inimesed on üllatunud, kui saavad teada, et nad on konfliktis osalejad, kui teistel kordadel oleme me šokeeritud, kui leiame, et me ei ole eriarvamusse kaasa arvatud. Paljudel juhtudel inimesed, keda nähakse kui sotsiaalse süsteemi osa (nt töömeeskond, perekond, firma), on mõjutatud vaidluses osalema, ilma et nad personaalselt situatsiooni üldse defineeriksidki. Üleval olevas näites, inimesed võtavad pooli olenevalt hetkelistest probleemi ettekujutustest, mineviku probleemidest ja suhetest, rollist organisatsioonis ja teistest faktoritest. Osapooled võivad olla defineerimiseks väga olulised kontseptid.

Tajutud oht – Inimesed vastavad rohkem tajutud ohule, kui tõelisele ohule, mis neid mõjutab. Seega, kui ettekujutus ei muutu tõelisuseks, inimese käitumine, tunded ja vastused muutuvad selle kirjeldamatu ohu tõttu, mida nad tunnevad. Kui me töötame, et aru saada tõelisest ohust ja arendada strateegiaid ja lahendusi, mis seda haldaks, käitume me konflikti lahendamise poole.

Vajadused, huvid või mured – On tendents kitsalt defineerida “probleem” kui üks ainetest, ülesannetest ja rakendatavustest. Siiski, töökoha konfliktid on tihtipeale palju keerulisemad, sest nad sisaldavad pidevaid keerukaid suhteid ning emotsionaalseid komponente. Lihtsalt öeldes, on seal alati protseduurilisi vajadusi ja psühholoogilise vajadusi, mida on vaja konflikti käigus adresseerida, lisaks tegelikele vajadustele, mis on üldiselt esitletud. Lisaks, osapoolte huvide ja murede kestvus ületab otsekohe esitletud situatsiooni. Kõik püüded konflikti edukalt lahendada peavad võtma neid väiteid arvesse.

Allumatud Konfliktid – Kui konfliktid, mis on inimestele sügavalt olulised jäävad lahendamata pikaks ajaks, kipuvad nad tõusvalt arenema, laienema, muutuma ja korduvalt pinnale tõusma, lõpuks kõrgel tasemel ja laostavalt kinnistuma. Konflikte loetakse allumatuteks kui neis on 1) halb või mitte-eksisteeriv suhtlus osapoolte vahel, 2) ekstreemnejäikus positsioonides, 3) kõrgel tasemel vaenulikkust ja vähemalt ühe osapoolte poolt katsed teist vigastada, 4) konflikt, mis on aktsepteeritud kui vältimatu ja üleskiidetud. Käesolev konflikt näitab potentsiaali muutuda allumatuks, ja mõned võivad vaielda, et see juba on. (Northrup, 1989).

Peatüki eesmärgid:

Selles nõustamise käsiraamatu osas, analüüsime me **Allumatuid Konflikte (AK)**:

- tunneme ära allumatu konflikti sekkumise omadusi, põhjusi ja tagajärgi;
- valime sobilikud kommunikatsioonimeetodid, et käitumisega tegeleda;
- defineerime sekkumise allumatus konfliktis;
- kasutame neid kontsepte tegelikkuses või sinu töös.

Võtmesõnad:

Konflikt, Mõjutamine, Motivatsioon, Resolutsioon, Konfrontatsioon, Tunnetus, Käitumine ja ümbritsev Keskkond.

Teema 1: OMADUSED, PÕHJUSED JA TAGAJÄRJED

Kuigi AK tihti algab samamoodi nagu hallatav konflikt (HK), sisaldab see tihti märgatavat küsimuste kogu, asjaolusid ja dünaamikaid, mis aitavad kaasa selle muutumiseks juurdunud ja ohtlikuks protsessiks.

a. Omadused: Juhitav Versus Juhitamatu

AK võib olla iseloomustatud kui allumatu, intensiivne, lukustunud ja ekstreemselt raske lahendada.

Aeg ja Intensiivsus. AK kipub püsima ja aja jooksul tsüklis korduma, kohati intensiivistudes ja vahel näidates vägivalda. Mõnedel hetkedel võivad nad alla mattuda ja tunduda lahendatud, kuid kui nende juure põhjustajad ei ole adresseeritud, kipuvad nad tagasi pinnale kerkima ja intensiivistuma kui välised mõjud lubavad või julgustavad nende väljaelamist.

Probleemi Keskus. AK kipub sisaldama osapoolte ellujäämise jaoks olulisi vajadusi või väärtusi. Tihti need mured pole seotud probleemidega, mis algselt konflikti põhjustasid, kuid kui konflikt suureneb, probleemid tihti muunduvad ja lõpuks võtavad ohtlikud iseloomujooned.

Konflikti Valdavus. Ohu kogemus seotud konfliktiga on tihti keskne ja algne inimkogemus, et konflikti leviku tagajärg on jääv, mõjutades peamiselt inimese sotsiaalelu.

Lootusetus. Tüüpiliselt, AK osapooled jõuavad punktini, kus nad tunnevad lahenduse saamise suhtes lootusetult. Konflikt seega muutub traagiliseks kaotuseks.

Motivatsioon Kahjustada. Selles intensiivsuse osas, osalised tihti tunnevad motivatsiooni teist kahjustada. Nad üritavad teha teisele niipalju füüsilist ja psühholoogilist kahju kui võimalik.

Vastuseis Lahendusele. Lõpuks, AK on kordamist tõrjuv ja seega katseid seda lahendada.

b. AK Põhjused

Probleemid. Üldiselt võib AK sisaldada mitmeid omavahel seotud küsimusi nagu ressursid, väärtused, võim, või inimese algvajadused. Enamus konfliktidest sisaldavad rohkem kui ühte tüüpi küsimust, kas siis otseselt või kaudselt. Burgess (1996) identifitseeris kolme tüüpi küsimusi, mis tihti viivad juhitamatuseni:

- I. Lepitamatud moraalsed erinevused*, mis on konfliktid üle fundamentaalsete, moraalsete, religioosete või isiklike väärtuste, millel pole õigeid vastuseid ja mis seega pole kergesti muudetavad või lahendatavad.
- II. Kõrgetasemelised jagamise konfliktid*, mittetaastuvate ressursside või väheste ressursside üle.
- III. Võimu konfliktid*, suhtelise võimu, auastme või poliitilise domineerimise üle.

John Burton (1987), Jay Rothman (1997), ja John Paul Lederach (1997) on teinud vahet põhiküsimuste vahel:

- I. Jagatavad ressursid*, nagu aeg, raha või maa;
- II. Grupi identiteet*, nagu austus ja aus kohtlemine, turvalisus, kontroll elu üle.

Kuigi enamus AK sisaldab mõlemat tüüpi küsimusi, identiteedi põhised küsimused on tihti esiletõusvamad, sest need mõjutavad otseselt inimese fundamentaalseid vajadusi.

Kuna identiteedi konfliktid on osapoolte poolt kogetud kui algsemad ja ohustavamad kui ressursi konfliktid, praktikud pakuvad, et neile tuleb läheneda ja neid tuleb lahendada läbi erinevate kanalite (nagu läbi pikendatud dialoogi sessioonide, tõerääkimiste jne). Mitmed meetodid on arendatud adresseerima põhiliselt ressursi-põhiseid konflikte (nagu läbirääkimised ja vahendamine), kuid on ebaadekvaatsed lahendamaks probleeme, mis on põhiliselt seotud enda ja grupi identiteediga.

Kontekst. AK regulaarselt toimub situatsioonides kus eksisteerivad osapoolte võimu vaheline ebavõrdsus, kus võimukamad kasutavad ära, kontrollivad või ahistavad vähem võimukaid. Tihti AK toimub kohas, kus võimalused on ühe

inimese või grupi kasuks.

Tõusev Dünaamika. AK esitleb tõusvat dünaamikat, minnes läbi neljast astmest: *diskussioon, polariseerumine, segregatsioon ja hävimine*. Sotsiaalsed psühholoogilised protsessid mis võivad konflikti intensiivsust tõsta, sisaldavad elemente nagu:

- I. *Eelarvamused*, negatiivsed ja lihtsustatud stereotüübid;
- II. *Valikulised eelarvamused*, valikuline käitumise hindamine, kinnitava tõestusmaterjali avastamine ja sõnaväänamine;
- III. *Rahuldavad ennustused*, kui negatiivsetel suhtumistel ja eelarvamustel on mõju teiste käitumisele;
- IV. *Üle-pühendamine*, laienenud pühendumistunne;
- V. *Kuriteole õhutamine*, spetsiaalne eskalatsiooni vorm, kus osapooled kulutavad konfliktis rohkem ressursse kui näib sobilik väliste standardite järgi.
- VI. *Võidu-kaotuse võistluslik suundumus*;
- VII. *Tendents tunnetuslikuks jääkuseks*, võimetus kujutada ette alternatiive;
- VIII. *Autistlikvaenulikkus*, tendents lõpetada suhtlemine konfliktis osalejatega.

c. AK Tagajärjed

Majanduslikud Hinnad. Tüüpiliselt, AK hind nii raha kui aja mõttes on tõusvalt kõrged.

Vägivald. Kõige selgem tagajärg on füüsiline ja psühholoogiline vägivald.

Jagunemised. Sellistes situatsioonides on tihti oluline eraldada osapooled, et vältida vägivalda. Eraldamine võib küll vägivalda vähendada, kuid inimkontakti puudumine osapoolte vahel võib samuti tekitada negatiivseid, stereotüüpilisi kujutusi, mida iga osapool teisest hoiab.

Vaimne Tervis. Pikenenud trauma kogemus, mis on seostatud paljude AK'dega, tekitab sügavaima haava. Pika-ajaline inimkannatus, lähedase kaotus, vägistamine, kroonilised terviseprobleemid, võivad hävitada inimese vaimu ja kahjustada inimese võimekust elada tervisliku elu.

Teema 2: TAKISTUSED SEKKUMISEKS

ALLUMATUS KONFLIKTIS

Juhtnõör 1: *Vii läbi täielik analüüs konfliktisüsteemidest (ajalugu, konteksts, probleemid ja dünaamikad) enne sekkumise alustamist.*

On palju analüütilise raamistiku tüüpe, mis võivad konflikti süsteemi analüüsimisel kasulikuks tulla. Pruitt ja Olczak (1995) pakkusid lihtsa kuid kõikehaarava raamistiku, mida kasutada AK analüüsimiseks ja sellele lähenemiseks. Nende **MMKKK** mudel on eklektiline, multi-modaalne süsteemi lähenemine, adresseerimaks sotsiaalset konflikti, mis jahib selle põhjustajat ja potentsiaalset lahendust. See koosneb viiest eraldi, kuid siiski üksteisest sõltuvast "alasüsteemist":

Motivatsioon , **M**õjutamine, **K**ognitsioon, **K**äitumine, ja ümbritsev **K**eskkond.

Kõrgelt laienenud konfliktid sisaldavad vaenulikke elemente kõigis viies komponendis: Motiivide kahjustamist või teineteise hävitamist; mõjutamine on vaenulik ja vihane, kognitsioonid sisaldavad negatiivseid stereotüüpe ja arusaamasid ning suures osas ebausaldust; käitumised on vägivaldsed ja hävitavad; ja keskkond on tavaliselt polariseerunud.

Juhtnõör 2: *Algne sekkujate mure peaks olema tekitada või sundida autentne "küpsuse" kogemus osapoolte vahel.*

MMKKK mudel soovitab järjestikust meetodit, et sekkuda AK'sse, mis algab küpsuse adresseerimisega. Küpsus on selle mudeli põhilises fookuses, sest esimene samm konflikti lahenduseni peab olema motivatsiooni arendamine konfliktist välja astuda. Küpsust saaks paremini defineerida kui osapoolte pühendumine muuta suunda normaalsest laienemisest ja kahjustavast sotsiaalsest protsessist kitsenemise suunas. Selline pühendumine võib tekitada osapoolte suhetes muutuse võistlevast, lootusetust, hävitavast rohkem koostööaldiks, eksisteerimiseks ühise eesmärgi nimel. Võib olla kasulik algselt käsitleda küpsusele vastupanevaid

jõude, mis seega hõlbustaks pingete alandamist. Läbi identiteedi ja takistuste eemaldamist (nagu ebausaldus, raev ja oskuste puudumine), mis ei lase küpsusel toimida, võib olla alustuseks osapoolte pühendumist rahule ilma tõstes üleüldist pinge taset süsteemis.

Juhtnõör 3: *Algselt suunistata osapooled põhilise eesmärgi suunas defineerida aus, konstruktiivne protsess konflikti lahendamiseks ja tulemusteks mis lahendaks konflikti.*

Leia protsess vastandamiseks, mis oleks mõlema osapoolle jaoks efektiivne (vähendades konflikti negatiivseid hindu ja suurendades kasutegureid) ja aus (laiade moraalsete mõistete silmis).

Juhtnõör 4: *Valikulised lähenemised konflikti sekkumiseks kipuvad olema osapoolte suhtes austavamad, ja jäävavad, olles tihti efektiivsemad kui ettekirjutatud lähenemised.*

Paljud õpetlased pakuvad, et "ettekirjutatud" lähenemised sekkumiseks, mis käsitlevad sekkujat kui eksperti ja osalejaid kui passiivseid teadmiste, mudelite ja oskuste vastuvõtjaid, on tihti ebasobilikud. Nad kasutavad teist tüüpi lähenemist, kus kohalikud, kultuursed eksperdid on valitud ja kasutatud ja kus sekkuja ja osalejad koos disainivad sekkumised, mis on spetsiaalselt sobilikud probleemide, ressursside ja kitsenduste lahendamiseks spetsiaalses kultuurises kontekstis.

Juhtnõör 5: *Lühiajalised (kriisihaldamise) sekkumised peavad olema koordineeritud ja kooskõlastatud pikaajaliste eesmärkide ja sekkumistega.*

Sekkujad tüüpiliselt keskendavad oma jõud, et lõpetada kohene kriis ja peatada vägivald. Selline kriisi haldamine, on muidugi, ülivajalik.

Juhtnõör 6: *Üldine sekkumise strateegia peab integreerima sobilike lähenemisi probleemidele, mis on sisse juurdunud minevikust, olevikus ja tulevikus.*

Käesoleva situatsiooni adresseerimine:

- 1. Kriisi Haldamine:** kriisi haldamise eesmärk on lõpetada vägivald ja vähendada inimese kannatused mis on konflikti tagajärjel tekkinud.
- 2. Konflikti Analüüs:** süstemaatiline manifesti ja latentsete probleemide identifitseerimine, laienevad dünaamikad ja teised faktorid mis aitavad konflikti parameetreid defineerida.
- 3. Küpsuse Arendamine:** osapoolte autentse pühendamise rahule rajamine.
- 4. Konstrukttiivne Vastasseis:** see on saavutatud fokuseerides sekkumisele arendades konstruktivse konflikti protsessi, mitte identifitseerides või saavutades konflikti lahendust.
- 5. Probleemilahendamise seminarid.**

Mineviku adresseerimine:

AK's on oluline püüda adresseerida mineviku, et parandada probleeme olevikus.

- 1. Peegeldus:** individuaalide jaoks on oluline meetod peegeldada nende enda rolli ja vastutust konflikti laienemises. See on tehtud julgustades osapooli konflikti aktiivses osas aeglustama ja hoolikalt uurides, mida konflikt neile tähendab, miks see on oluline, ja miks nad on nii sügavalt investeerinud hävitavasse lähenemisse.
- 2. Dialoog:** See on kaasa aidatud interaktiivne protsess osapoolte vahel või endiste nõustajate vahel, mis on eesmärgistatud kontakti tekitamiseks, lastes valu ja kannatusi väljendada ja tekitades sügavat arusaama inimkogemusest konfliktis. Dialoogi protsess kutsub väljendamist, mitte advokatuuri; ajutist hinnangute mitte andmist ja avaliku arusaama teineteise vajadustest.
- 3. Andustus ja lepitus:** Andustus on lepituse üks osasid, kuid lepitus kui protsess on midagi enam. Lepitus on ratsionaalne kokkupõrge, mis fokuseerib mineviku vigade arusaamisele.

Tulevikuga töötamine:

1. Fokuseeritud Sotsiaalne Kujutamine: See lähenemine on päris lihtne. Osapooled hakkavad identifitseerima osasid jagatud sotsiaalseid muresid, mis mõjutavad konflikti. Osalejatel palutakse seejärel ajutiselt eirata hetkelist situatsiooni reaalsust ja astuda tulevikku. Neil palutakse ennast panna tulevikku umbes kakskümmend või kolmkümmend aastat praegusest, mis nende arust on efektiivselt möödunud. Koos, mõlemad osapooled hakkavad tekitama visiooni ühiskonnast, milles on institutsioonid ja suhted, mis on vajalikud, et efektiivselt adresseerida jagatud muresid. Seejärel palutakse osapooltel aeglaselt ajas tagasi minna, ja alustada identifitseerima samme, mis eelnevad selliste institutsioonide ja suhete tekitamisele. Lõpuks, see protsess lõppeb mõlema: nii ettekujutuse kui ka plaaniga teha ettekujutus reaalsuseks.

Glossaar:

Allumatud Konfliktid: allumatu konflikt on konflikt, mis toimub pikka aega ja muutub kasvavalt lahenduse leidmisele vastuseisvaks.

Konflikti Valdavus: allumatute konfliktide kontekstis vihjab see mitmetele psühholoogilistele elementidele (mõtted, uskumused, suhtumised, jne) ja sotsiaalsed protsessid, mis on organiseeritud konflikti struktuuri.

Eelarvamused: negatiivsed ja lihtsustatud stereotüübid;

Valikulised eelarvamused: valikuline käitumise hindamine ja kinnitava tõestusmaterjali avastamine ja sõnaväänamine;

Rahuldavad ennustused: kui negatiivsetel suhtumistel ja eelarvamustel on mõju teiste käitumisele;

Üle-pühendumine: laienenud pühendumistunne;

Kuriteole õhutamine: spetsiaalne eskalatsiooni vorm, kus osapooled kulutavad konfliktis rohkem ressursse kui näib sobilik väliste standardite järgi.

Tendents tunnetuslikuks jääkuseks: võimetus kujutada ette alternatiive;

Autistlik vaenulikkus: tendents lõpetada suhtlemine konfliktis osalejatega;

Kriisi Haldamine: kriisi haldamise eesmärk on lõpetada vägivald ja vähendada inimese kannatused mis on konflikti tagajärjel tekkinud;

Konflikti Analüüs: süstemaatiline manifesti ja latentsete probleemide identifitseerimine, laienevad dünaamikad ja teised faktorid mis aitavad konflikti parameetreid defineerida;

Küpsuse Arendamine: osapoolte autentse pühendamise rahule rajamine;

Konstruktivne Vastasseis: see on saavutatud fokuseerides sekkumisele arendades konstruktivse konflikti protsessi, mitte identifitseerides või saavutades konflikti lahendust;

Lepitus: ratsionaalne kokkupõrge, mis fokuseerib mineviku vigade arusaamisele.

Viited:

Azar, E.E. *The Management of Protracted Social Conflict*. Hampshire, England: Dartmouth, 1990

Burgess, H., and Burgess, G. "Constructive Confrontation: A Transformative Approach to Intractable Conflicts." *Mediation Quarterly*, 1996, 13, 305-322.

Burton, J. *Resolving Deep-Rooted Conflict: A Handbook*. Lanham, Md.: university Press of America, 1987.

Coleman, P.T. "Redefining Ripeness: A Social Psychological Perspective." *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 1997, 3, 81-103.

Fisher, R.J., "Third-Party Confrontation: A Method for the Resolution and Study of Conflict." *Journal of Conflict Resolution*, 1994, 16, 67-94.

Lewin, K. "Frontiers in Group Dynamics." *Human Relations*, 1947, 1, 5-41.

Ross, M.H. *The Management of Conflict: Constructive and Destructive Processes*. New Haven: Yale University Press, 1993.

Veebileheküljed:

www.ohrd.wisc.edu/onlinetraining/resolution/aboutwhatisit.htm

www.mcdonnell.iccc.edu.pl/

www.alacademic.com

www.puresafety.com

www.springerlink.com

PEATÜKK 4: KONFLIKTI VÄLTIMINE

Euroform RFS – Itaalia

Sissejuhatus

Kus iganes inimesed kogunevad ja suhtlevad, seal tekib eriarvamusi, konflikte, riide ja vaidlusi. See on inimeste funktsioneerimise normaalne osa. Meil kõigil on tendents vältida konflikte või vaadata neid kui negatiivset protsessi. Mis on aga tihtipeale unustatud, on see, et konflikt võib olla nii negatiivne kui ka positiivne, olenevalt konflikti olemusest, ja kuidas me haldame ja käsitleme vaidlusi ja eriarvamusi. See osa käsiraamatust on üles ehitatud, et aidata inimestel arendada nende võimet hallata konflikti efektiivselt, kui see tekib, ja vältida ebavajalikke konflikte ja ekslikke konflikte. Sessiooni esimeses osas, koostöös meie koolide partneriga, me oleme tunnustanud konfliktide põhjuseid, käitumis- ja emotsionaalseid probleeme koolides. Teemad sisaldavad erinevaid riskifaktoreid ja vältimisprogramme, mida on kasutatud keskkoolides. Teises osas oleme välja pakkunud Vahendamise mudeli osana strateegiat konflikti lahendamiseks ja viimase osa oleme fokuseerinud isikuomaduste teemadele, mis on vajalikud läbirääkimiste jaoks.

Peatüki eesmärgid:

- Analüüsida kooliprobleeme;
- Defineerida emotsionaalsete ja käitumisprobleemide põhjused koolis;
- Avastada uusi tulevikusuundi konflikti haldamisel;
- Kasutusele võtta efektiivseid konflikti lahendusstrateegiaid;
- Avastada Vahendamise mudeli eeliseid;
- Tunnustada isiklike vajadusi läbirääkimiste käigus.

Märksõnad

vahendamine, läbirääkimised, emotsionaalsed ja käitumisprobleemid, konfidentsiaalsus, suhtlemine, erapooletus, kaastunne, tunded, kogemused, interaktiivsus.

Teema 1: Kooliprobleemid: Väljakutsed ja võimalused

EMOTSIONAALSED JA KÄITUMISPROBLEEMID KOOLIS

- Segadusttekitav ja ühiskonnavastane käitumine (reeglite rikkumised, kohusetundetus jne)
- Alkoholi tarbimine
- Narkootikumide kasutamine (nt ebaseaduslike ainete suitsetamine: marihuaana)
- Hälbelised käitumised (seksuaalkäitumine, söömine)
- Suitsetamine

EMOTSIONAALSETE JA KÄITUMISPROBLEEMIDE PÕHJUSED KOOLIS

KOOLI-PÕHISED RISKIFAKTORID:

- Halb algeline haridus
- Halb orientatsioon keskkooli suhtes
- Koolireeglite kehtivusse mitteuskumine
- Kaaslaste poolt vältimine ja sotsiaalne võõrandumine
- Madal õpilase/õpetaja moraal
- Kooli organiseerimatus
- Mitteefektiivne õpilaste jälgimine

EMOTSIONAALSETE JA KÄITUMISPROBLEEMIDE PÕHJUSED KOOLIS

PEREKONNA RISKIFAKTORID:

- Vanemate vähene osalemine kooli projektides
- Suguvõsas esinev hälbeline käitumine
- Ebajärjekindel distsipliin
- Perekonna halb finantsolukord
- Halb vanemate haridus
- Peretülid

EMOTSIONAALSETE JA KÄITUMISPROBLEEMIDE PÕHJUSED KOOLIS

INDIVIDUAALSED RISKIFAKTORID:

- Halb motivatsioon ja pühendumine kooli suhtes
- Madalad individuaalsed inspiratsioon ja eesmärgid
- Võimetus emotsioone kontrollida
- Vajadus stimulatsiooni ja ärevuse järgi
- Hälbelise käitumisega sõpradega suhtlemine
- Eeldused agressiivseks käitumiseks
- Multikultuurne mittesallivus

SUUNAD JA TAVAD

Seadusandlik raamistik: rahvuslik tasand

RAHVUSLIK LASTE JA NOORUKITE ANALÜÜSIKESKUS VÄLJAANNE

(State Law 451/1997)

- Teadmise edendamine ja tugi sekkumistesse noore inimkonna hüvanguks
- Haridustegevuste kavandamine ja kasutuselevõtmine

RAHVUSLIKUD OPERATIIVPROGRAMMID (PON

Õpetajate harimine

- Treening ja haridustee jätkamine
- Riskifaktorite hindamine
- Konflikti/kriisi haldamine
- Adekvaatsete ja kauakestvate lahenduste leidmine

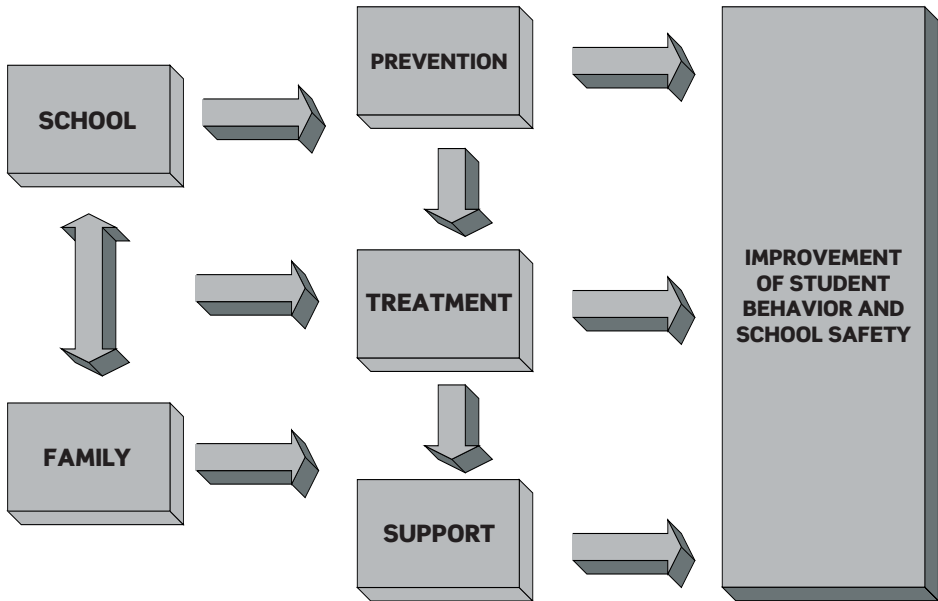
SUUNAD JA TAVAD

Näide kohalikul tasemel sekkumisest: PROJEKT NOORED 2000

Tööstus- ja Tehnikainstituut "A. Monaco" - I.T.I.S. (Cosenza, ITALY)

- Teemad kaetud (näide):
- Sotsiaalse kõrvalejätuse vältimine
- Rahu, seaduslikkus ja solidaarsus
- Multikultuurne sallivus
- Keskkonnakaitse

POLIISID JA TAVAD Süsteemne lähenemine

- Rõhk on asetatud ennetamisele ja püsivale efektiivse kogemuse kasutamisele
- Multi-süsteemid on kaalutletud (kool, perekond, individuaalne õpilane)
- Tavade ja otsuste kasutuselevõtt on põhisuunast juhitud

SUUNAD JA TAVAD Ärahoidmine

SEKKUMISE VALDKONNAD		
SOTSIAALNE - HARIDUSLIK	INDIVIDUAALNE - GRUPP	ELUSTIILI MUUTUS
Kooli hariduslike tegevuste edendamine	Koolivälised toetavad tegevused	Alkoholismivastase teadlikkuse edendamine
Perekonna hariduslike tegevuste edendamine	Orientatsiooni-tegevuste promomine	Narkootiliste ainete kasutajate nõustamiskeskuste arvu suurendamine ja olemuse parendamine
Kultuursete, hariduslike ja sportlike ühenduste edendamine	Perekondade assisteerimine hariduslike tegevustega Noorte inimeste nõustamiskeskuste arendamine	

SUUNAD JA TAVAD Käsitlus & tugi

INFORMATSIOONI JA NÕUSTAMISKESKUSED (C.I.C.)		
ÜKSIKISIK	PEREKOND	KOOL
Probleemsete õpilaste kuulamine ja neile abi pakkumine	Probleemse lapsega perekondadele abi pakkumine	Varajaste sekkumiste kavandamine ja kasutuselevõtmine
Põhjuste hindamine ja adekvaatse abi pakkumine	Perekondade nõustamine efektiivsete strateegiatega, et vähendada riskifaktoreid	Õpetajatele ja kooli töötajaskonnale abi pakkumine konflikti lahendamise meetodite kasutuselevõtmiseks
Spetsiaalsetele käsitlustele ligipääsu pakkumine (koolisüsteemist väljaspool)		Kooli kujundava pakkumise arendamine ja juurdekasv

KOOLI – PEREKONNA SUHE

ÜLDINE JA KAUDNE

- Plaaniline ja kohustuslik lastevanemate koosolek
- Perekonna esindajate osalemine kooli nõukogu koosolekutel

SPETSIIFILINE JA OTSENE

- Informatsiooni ja nõustamise keskused (C.I.C.)

UUED TULEVIKUSUUNAD

KAASLASE VAHENDAMINE

- MIS SEE ON? : See on vabatahtlik protsess, läbi mille samas vanusegrupis õpilased lahendavad vaidlusi kahe inimese või väikeste gruppide vahel
- MIDA SEE TEEB?: Aitab õpilastel lahendada konflikti, võttes kasutusele kauakestvaid lahendusi (see on nende lahendus, mitte sunnitud lahendus asjaväliselt isikult)

POSITIIVSE KÄITUMISE TUGI

- MIS SEE ON?: See on süsteem positiivsete käitumiste sekkumistesse (käitumisel põhinev süsteemne lähenemine), et saavutada sotsiaalselt oluline käitumise muutus
- MIDA SEE TEEB?: Täiustab koolide, perekondade ja ühiskonna kujundamise võimekuse efektiivset keskkonda, kus riskifaktorite arv on minimaalne

Viited:

www.pubblica.istruzione.it
www.itisonaco.it
www.polemos.it
www.pubblica.istruzione.it
www.solidarietasociale.gov.it

www.pon.agenziascuola.it
www.ponricerca.miur.it
www.sicurezzaud.it/
www.sociologiaeducazione.it
www.smontailbullo.it

Teema 2: Mis on vahendamine?

See on konflikti lahendamise protsess, mis on ideaalne kestva suhtega inimestele, sest see:

1. Vähendab pealetükkivust;
2. Rõhutab koostööd;
3. Sisaldab otsusekindlat lahenduste kriteeriumit;
4. Pakub vastastikuse toime mudeli tulevasteks vaidlusteks.

Kuna konflikt on normaalne elu osa, siis konstruktiivsete konfliktilahendusviiside õppimine võib aidata vältida agressiivset käitumist. Konflikti lahendamise oskuste õpetamine pakub õpilastele võimalusi õppida efektiivseid suhtlusoskusi vaidluste lahendamisel. Kaaslase vahendamine on konfliktilahendusmeetod, mis aitab inimestel, kes on konflikti haaratud, jõuda võrdselt aktsepteeritavale kokkuleppele läbi neutraalse vahendaja.

Vahendamise eelised

Tasuta: Vahendamine on saadaval tasuta mõlemale osapoollele.

Aus ja neutraalne: Mõlemal osapoolel on võrdsed õigused protsessis ja rahunõuete otsustamisel, mitte vahendajal. Protsessi käigus ei otsustata kellegi süüd või süütust.

Säästab aega ja raha.

Vahendamine toimub tavaliselt protsessi alguses ja paljud vahendused on lõpetatud ühe koosolekuga. Seaduslik või muu esitusviis on valikuline, kuid pole kohustuslik.

Konfidentsiaalne: Kõik osapooled allkirjastavad konfidentsiaalsuslepingu. Vahendamise käigus avaldatav informatsioon ei ole kellelegi avalikustatud.

Arendab suhtlemist: Vahendamine pakub neutraalse ja konfidentsiaalse keskkonna, kus mõlemad osapooled saavad avatult arutada oma vaateid käesoleva vaidluse kohta. Paranenud suhtlemine võib juhtida mõlemaid pooli rahuldavate järeldusteni. Avastada tegelikud probleemid oma töökohas

Osapooled jagavad informatsiooni, mis võib juhtida parema arusaamiseni probleemidest, mis töökohta mõjutavad.

Loo enda lahendus

Neutraalne kolmas osapool võib abistada osapooli jõudmaks vabatahtliku, võrdselt kasutoova lahenduseni. Vahendamine võib lahendada kõik osapoolte jaoks olulised küsimused, mitte ainult käesoleva õigusliku vaidluse.

Kõik võidavad: Sõltumatu uuring näitas, et 96% kõikidest vastanutest ja 91% kõikidest süüdistatavatest osapooltest, kes kasutasid vahendamist, teeksid seda uuesti, kui pakutaks.

Efektiivse vahendamise kitsaskoht: Vahendamine ei ole “maagiline kuul” ühe ega kõikide konfliktide lahendamiseks.

2.1 Vahendamise peamised 4 kitsaskohta:

1. Kõrgema taseme konflikt;
2. Madal motivatsioon kokkuleppe saavutamiseks;
3. Ebapiisav pühendumine vahendamisele;
4. Ebavõrdse mõjukusega osapooled.

2.2 Efektiivse vahendamise tingimused:

Vahendamine on kasulik iga konflikti puhul, kus on olemas läbirääkimiste põhilised omadused:

- Osapooled on identifitseeritavad;
- Nad on iseseisvad;
- Neil on elementaarne kognitiivne, isikutevaheline ja emotsionaalne võimekus ennast esindada;
- Neil on huvi, mis ei ole täielikult kokkusobimatu;
- Nad vastanduvad alternatiivse konsensusliku kokkuleppega, mis on ebasoovitav.

2.3 Vahendamise protsess:

Seaduslikul vahendamisel on kolm osa:

1. ERALDI ISTUNGID

Eraldi ja konfidentsiaalselt kõikide vaidluses osalevate osapooltega rääkimine;

2. HINDAMINE

Hindamine, kas käesolev situatsioon sobib vahendamiseks;

3. ÜHISKOOSOLEK

Kõikide osapooltega kohtumine ühiselt.

2.4 Vahendamise protsessi etapid:

Osa 1. ERALDI ISTUNGID

Etapp 1: Esimene kontakt ühe osapoolega.

Etapp 2: Esimene kontakt teise osapoolega.

Esimese ja teise etapi eesmärgid on pakkuda turvalist, konfidentsiaalset keskkonda, et kajastada individuaalselt ja privaatselt:

- Mis on juhtunud.
- Mida nad tunnevad.
- Kuidas edasi liikuda.
- Kas vahendamine aitaks?

Osa 2. HINDAMINE

Etapp 3: Parima viisi hindamine, ettevalmistamiseks ühiskoosolekut.

- Ühiskoosoleku plaanimine võrdselt sobivas keskkonnas ja ajal.
- Olukorra kontrollimise ja hindamise jätkamine.
- Protsessile pühendumise ülesehitamine.
- Kui osapooled otsustavad mitte jätkata, aidata neil otsida alternatiive.
- Kui vahendaja otsustab mitte jätkata, selgitada osapooltele põhjuseid, miks.

Osa 3. ÜHISKOOSOLEK

Etapp 4: Keskkonna sättimine ja probleemide kuulamine.

Osapooltel palutakse kajastada - ükshaaval, erinevatel viisidel:

- Mis on juhtunud;
- Kuidas nad end tunnevad;

- Nende põhimured ja probleemid;
- Kuidas edasi liikuda.

Etapp 5: Probleemide uurimine ja nende kallal töötamine.

Selles etapis on osapooled kutsutud vahendama:

- Ideid;
- Tundeid;
- Informatsiooni;
- Arusaamist.

Etapp 6: Kokkulepete sõlmimine.

Selles etapis osapooltel aidatakse osaleda siiras, avatud ja ausas täielikus vahenduses, teineteist kahjustamata. Neil palutakse vahendada:

- Ideid;
- Tundeid;
- Informatsiooni;
- Arusaamist;
- Edasiliikumise viise.

Etapp 7: Sulgemine.

Selles etapis julgustatakse osalejaid edasi liikuma:

- Võrdselt aktsepteeritavate lahenduste planeerimine;
- Kokkulepete, mis on kõikehõlmavad, töötavad ja täielikult arusaadavad, sõlmimine;
- Probleemid, suhtluse ja protsessi sulgemine nii konstruktiivselt, kui võimalik.

2.5 Pädevusoskused

Dünaamiline vastastikune vahendamine palub osapooltel:

- **kajastada**
- **vahetada**
- **edasi liikuda.**

ETAPID 1 & 2 – Eraldi istungid

OSAPUOLTEGA ERALDI TÖÖTAMINE

EESMÄRGID	PÕHIOSKUSED
Julgustada inimesi kajastama individuaalselt ja privaatselt: <ul style="list-style-type: none"> • Mis on juhtunud • Kuidas nad end tunnevad • Kuidas edasi liikuda • Kas vahendamise-stiilis lähenemine võiks aidata 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Keskkonna sättimine ja usaldusliku vahekorra rajamine 2. Kajastav kuulamine 3. Inimeste konfliktitsoonist välja saamine 4. Inimesi vahendama julgustamine 5. Erapooleetus

Põhioskus 1: Keskkonna sättimine ja usaldusliku vahekorra rajamine

Vahendaja käitumine:

- Ligitõmbav ja enesekindel
- Enda rollis kindel
- Suutlik kuulama muresid protsessi kohta ja tegelema kõikide küsimuste ja väljakutsetega konstruktiivselt
- Huvi ja tähelepanu demonstreerimine
- Aktiivne kuulamine
- Empaatia saavutamine ja ülalhoidmine
- Ruumi, vaikuse ja pauside kasutamine
- Kohandama suhtlemist vastavalt erinevata inimeste vajadusele
- Surve all rahulikuks jäämine
- Turvalise keskkonna saavutamine
- Vastasseisu puhul positiivseks jäämine

PÕHILISED ÕPPIMISPUNKTID – OSKUS 1

Saama õpilased nõusse vahendajaga kohtumiseks	Varajases staadiumis usaldusliku suhte ehitamine
<ul style="list-style-type: none"> • Kunagi pole hea idee saada kedagi vahendaja juurde valedele teesklustel • Kohaloleku hoidmine vahendaja juures vabatahtlikult on ülioluline • Väldi sattumist probleemide detailsesse arutelusse • Ehita usalduslik suhe ilma, et kaotaksid erapooletust 	<ul style="list-style-type: none"> • Kasuta kontroll-lehte, kuid ole valmis olema paindlik. • Tööta inimeste murede kallal varakult • Kasuta järgmist käitumist: <ol style="list-style-type: none"> 1. Ole positiivne 2. Kontrolli inimeste mugavust ja vajadusi 3. Kasuta avatud, positiivset kehakeelt 4. Selgita märkmete tegemist

Põhioskus 2: Kajastav kuulamine

Kajastav kuulamine sisaldab:

- Tähele panemist ja erinevatele kogemustele avatud olemist
- Kuulates nagu oleksid puhas leht
- Kasuta täpseid ja sobivaid informatsiooni ja tunnete kokkuvõtteid
- Kasuta sobivat küsitlemist

PÕHILISED ÕPPIMISPUNKTID – OSKUS 2

Planeeri küsimused enne vahendamist

Testi oma küsimusi teiste peal. Vaata, kuidas nad tunnevad, kui neilt sellist küsimust küsida

Eraldi sessioonides oled peegeldavas olekus. Situatsiooni saamine puhtaks kõikidest perspektiividest on sinu põhieesmärk, mitte töötamine materjalil, osapoolte hindamine või hukkamõistmine.

Põhioskus 3: Õpilaste konfliktsoonist eemalesaamine

Oskus inimesi konfliktitsoonist välja saada sisaldab:

- Positsiooni selgitamist ja tunnustamist
- Vajalikkude väidete väljavõtmist süüdistavatest kommentaaridest
- Positsioonitaguste huvide uurimist

Põhioskus 3: Õpilaste konfliktsoonist väljasaamine

Vahendaja peaks osapooli veenma, et neile oleks kasulik:

- Väljendada oma muresid teineteisele selgelt ja nii, et teine neid kuuleb ja neist aru saab
- Idenfitseerida ja selgusele jõuda nende vahelistes küsimustes
- Liikuda positsioonide tagant huvideni
- Tunnistada ja austada erinevusi
- Teise muredele vastata
- Välja töötada viise, kuidas nende mõlema huvid oleks kaetud

Põhioskus 4: Julgustada õpilasi vahendama

Vahendaja peaks:

- Kirjeldama, mis vahendamise käigus toimub, mida vahendajad teevad ja mida osapooled sellest saavad.
- Rõhutama vahendamise kasutegureid ja olema teadlik selle piirangutest
- Kasutama selget, kergesti arusaadavat keelt
- Andma informatsiooni parajates kogustes, kui osapool on sind valmis kuulama
- Suunama sõnumit, mida see inimene vajab. Selgitama, kuidas vahendamine neile kasu toob.

Põhioskus 5: Erapooletus

Vahendaja peaks:

- Üles näitama huvi ja tähelepanelikkust
- Laskma inimestel anda oma versioon sündmustest, isegi, kui tal on idee sellest, mis toimus.
- Tunnistama tundeid
- Mitte laskuma vaidlustesse või kaastundesse
- Julgustama maksimaalset osalemist
- Olema tasakaalustatud ja aus

10 omadust, mis aitavad jääda erapooletuks:

1. Õpi tundma enda “nuppe”
2. Pane tähele omaenda keha

3. Ole teadlik, et igasugune käitumise muster võib sind juhtida tuttavale raskele alale
4. Pane tähele inimest sinu ees
5. Arenda välja neutraalne kõnekeel
6. Uuri eeldusi varakult
7. Tule igasse situatsiooni kui võõras, kellel on vaja teada kõike
8. Tee kindlaks, et sa saad täielikult aru, kust keegi tuleb
9. Jälgi, kui palju tähelepanu sa kellelegi annad
10. Tee paus, kui tunned, et sind on sisse tõmmatud või eemale tõugatud

ETAPP 3 - Hindamine

ÜHENDATUD VAHENDAMISE SESSIOONID

EESMÄRGID	PÕHIOSKUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Saada osapooled ühiskoosolekule võrdselt sobivas kohas ja ajal • Aidata osapooltel sobivalt ette valmistuda • Koosolek läbi viia ja kujundada pühendumist protsessile, kui vaja • Seada ennast eesolevaks ülesandeks valmis 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osapoolte ettevalmistamine 2. Keskkonna ettevalmistamine

Põhioskus 1: Osapoolte ettevalmistamine

Vahendaja peaks:

- Kuulama inimeste muresid
- Julgustama osapooli mõtlema probleemidest, mida tõstatada ja kuidas seda teha
- Julgustama osapooli mõtlema prioriteetidele ja mõtlema võimalikkudele lahenduse võimalustele

Põhioskus 2: Keskkonna ettevalmistamine

Vahendaja peaks:

- Valima keskkonna, mis oleks neutraalne, ligipääsetav ja nii mugav kui võimalik
- Organiseerima istumise mitte-ründavas vormis

ETAPP 4 – Ühiskoosolek

KOOSOLEKU SÄTTIMINE

EESMÄRGID	PÕHIOSKUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Saavutada turvaline, konstruktiivne keskkond • Julgustada osalemist • Saada osapooled kajastama ükshaaval enda erinevaid vaateid juhtunust, tunnetest ja kuidas edasi liikuda 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vestluse haldamine 2. Olustiku sättimine ja usaldusliku suhte tekitamine 3. Suhtluse struktuuri kujundamine 4. Suhtluse kontrollimine

Põhioskus 1: Vestluse haldamine

Vestlusliku käitumise olulised aspektid:

- Päevakord
- Teema kontrollimine
- Kuulamistüübi vajalikkus

Põhioskus 2: Olustiku sättimine ja usaldusliku suhte loomine

Läbirääkija peaks:

- Säilitama head silmsidet ja avatud kehakeelt mõlema osapoolega
- Vältima igasugust käitumist, mis võiks näidata välja eelarvamusi
- Mõlemale poolele selgitama koosoleku üleüldist eesmärki
- Kui on vaja kontrollida, kas inimesed saavad protsessist aru, küsitlema otseselt mõlemaid osapooli

- Üles kutsuma küsima küsimusi protsessi kohta mõlemalt osapoolelt
- Vältima segamist või hindamist, kui üks osapool segab pidevalt või on üles köetud

Põhioskus 2: Olustiku sättimine ja usaldusliku suhte loomine **Tutvustav näide:**

“Kõigepealt on teil mõlemal võimalus anda ülevaade oma probleemidest, tunnetest ja muredest ilma vahelesegamiseta. Ma kontrollin, kas olen neist aru saanud, see järel aitan selgitada, mida te soovite rõhutada. Seejärel käsitleme me iga probleemi üksikhaaval ja julgustan detailsemat diskussiooni, identifitseerides, kuidas edasi liikuda. Andke mulle teada, kui te leiate, et protsess on raske või kui vajate pausi. Ma aitan teil ajast kinni pidada ja teen endast parima, et te võtaksite sessioonist välja maksimumi. Kas kellelgi on küsimusi?”

Põhioskus 3: Suhtluse struktuur **Standardne järjekord:**

1. Tervitus ja paar sõna julgustuseks
2. Enda tutvustamine
3. Lühike selgitus vahendamise eesmärgist ja vahendaja rollist
4. Põhireeglite tutvustamine
5. Sessiooni kulgemise tutvustamine
6. Ühe osapoole rääkima ärgitamine, kuni teine kuulab vahelesegamata
7. Vahendaja teeb sellest versioonist kokkuvõtte
8. Teiseosapoolerääkimakutsumine, kuniteinekuulabvahelesegamata
9. Vahendaja teeb sellest versioonist kokkuvõtte

Põhioskus 4: Suhtluse kontrollimine **Kontrollimine peaks olema:**

1. Tasakaalustatud: aus, võrdne ja järjepidev
2. Samm-sammult: struktuurne, liikudes vähem otseselt otsesemale, sobilik
3. Empaatia: näitama arusaamist ja tunnistama inimeste õigust nende tunnete
4. Motiveeriv: julgustav ja mitte-süüdistav

ETAPP 5 – Ühiskoosolek

PROBLEEMIDE UURIMINE JA NENDE KALLAL TÖÖTAMINE

Põhioskus 5: Lepitamine

Osapooltel palutakse limiteeritult vahetada:

1. Ideid
2. Tundeid
3. Informatsiooni
4. Arusaamist

Põhioskus 5: Lepitamine

Põhilised lepitamisoskused:

1. Probleemide konstruktiivne vormimine
2. Ühiste arvamuste väljatoomine
3. Madalariskilise informatsiooni vahetamise julgustamine
4. Päevakorraga nõustumine

ETAPP 6 – Edasiliikumine

NÕUSTUMISE JA SUHTE KUJUNDAMINE

EESMÄRGID	PÕHIOSKUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Tekitada võimalusi edasiliikumiseks • Toetada osapooli läbi mitme üleminekutprotsessi • Saavutada konstruktiivse ideede, tunnete, informatsiooni ja arusaamise vahendamine 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tekitada turvaline koht informatsiooni, tunnete ja arusaamade vahetamiseks 2. Hoida olukorda turvalisena, hoida asju liikumises 3. Tekitada ja hinnata valikuvõimalusi

Põhioskus 1: Tekitada turvaline koht informatsiooni, tunnete ja arusaamade vahetamiseks

Tekitada turvaline koht, et aidata osapooltel tunda ennast piisavalt enesekindlalt, et öelda, mida neil vaja, ilma ründava või kaitsva käitumiseta:

1. Tuleta neile lühidalt meelde vahendamise eesmärgid
2. Säilita positiivne, avatud kehakeel
3. Hinda osapoolte mugavuse tasandit ja progressi
4. Taaskasuta positiivset käitumist

Põhioskus 1: Tekitada turvaline koht informatsiooni, tunnete ja arusaamade vahetamiseks

Vahendaja roll selles staadiumis on:

1. Paku ruumi ja pane tähele
2. Kuula ja märgi põhiline informatsioon, mis üles kerkib
3. Jää rahulikuks ja väldi tahtmist teha või öelda midagi

Põhioskus 1: Tekitada turvaline koht informatsiooni, tunnete ja arusaamade vahetamiseks

Kui vestluse faas hakkab lähenema kokkuvõtmisele või on vaja lisada auru:

- Ole positiivne ja kinnita osapoolte pingutusi
- Aita neil informatsioon kokku panna
- Kui vajalik, lase informatsioon uuesti ringlusesse, et nad saaksid uuesti alustada
- Tee kokkuvõtteid vestluses öeldu kohta ja kus inimesed protsessi käigus on

Põhioskus 2: Hoida olukorda turvalisena, hoida asju liikumises
Vahendamise käitumised, mis aitavad inimestel edasi liikuda:

- Säilita mitte-süüdistav, positiivne suhtumine
- Jätka suhtluse struktuuri hoidmist
- Too esile protsessis liikumine
- Too esile, mis ei ole vaidluses märgitud
- Selgita arusaamad ja ole nõus erineva

Põhioskus 3: Valikute tekitamine ja hindamine

Selles etapis vahendaja peaks:

1. Siduma osapooli süsteemselt, et tekitada valikuid
2. Julgustama valikute suhtes loovat mõtlemist
3. Hindama valikuid

Põhioskus 3: Valikute tekitamine ja hindamine

Valikute tekitamise tehnika:

1. Osapool A: Mida sa tahaksid osapool B'lt esimesena küsida?
2. Osapool A: Mida sa tahaksid osapool B'le pakkuda, et aidata tal anda sulle, mida soovid?
3. Osapool A: Mida sa saaksid vahetada B'le vastutasuks, et ta annaks sulle, mida sina vajad?

Põhioskus 3: Valikute tekitamine ja hindamine

Valikute tekitamise tehnika:

1. Osapool B: Mida sa saaksid osapool B'le esimese probleemi puhul pakkuda?
2. Osapool B: Mida saab osapool A sinu heaks teha, et aidata talle anda, mida ta soovib?
3. Osapool B: Mida sa küsiksid vahetuseks järgmise probleemi puhul, kui sa annad alla osapool A esimesele probleemile?

Põhioskus 3: Valikute tekitamine ja hindamine

Loova mõtlemise julgustamine:

1. Tee kokkuvõtte eksisteerivatest valikutest ja küsi ideid juurde
2. Ideede rünnak
3. Võta lisanduv lähenemine
4. Murra suured probleemid väiksemateks tükkideks
5. Ringküsimumused
6. Kitsenda ekstreemseid positsioone
7. "Mis siis, kui..."

Põhioskus 3: Valikute tekitamine ja hindamine**Valikute hindamine:**

1. Kas need rahuldavad tõelisi, olulisi huvisid ja eesmärke?
2. Kas need töötavad pikaajaliselt ja/või lühiajaliselt?
3. Kas lahenduseni jõudmise protsess on olnud aus ja kas mõlemad osapooled on täielikult osalenud?
4. Kas valikud on ausad ja võrdsed?
5. Kas need viivad parema suhteni?
6. Kas kõik võidule viivad lahendused on läbi uuritud?

ETAPP 7 – Edasiliikumine**LÕPETUS**

EESMÄRGID	PÕHIOSKUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Leida positiivseid aspekte, mis tõusevad vestlusest esile • Sulgeda probleemid ja protsess nii konstruktiivselt kui võimalik • Kui pole võimalik edasi liikuda, mõelda, mis juhtub järgmisena • Tekita mõned põhireeglid tulevasteks suhtlusteks 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Probleemide sulgemine 2. Suhtluse ja protsessi sulgemine

Põhioskus 4: Probleemide sulgemine**Konstruktiivne sulgemine:**

1. Tee kokkuvõtte probleemidest, millele on leitud lahendus
2. Selgita, milles on nõustatud
3. Kui probleemid on osaliselt lahendatud, kontrolli, milles on nõustatud ja mida peaks veel tegema
4. Selgita kõikide probleemide staatus ja kontrolli, et osapooled nõustuvad ja on nende suhtes selgusel

Põhioskus 5: Suhtluse ja protsessi sulgemine

Selles viimases etapis vahendaja peaks:

1. Esile tooma kasuliku informatsiooni
2. Selgitama konfidentsiaalsuse astet
3. Tunnustama energiat, mis on vahendamisesse pandud
4. Kontrollima, mida osapooled plaanivad teha, kui vaidlused uuesti peaks üles kerkima
5. Julgustama neid võtma kõige konstruktiivsemat teed edasi
6. Aitama neil tekitada mõned põhireeglid tulevasteks suhtlusteks
7. Saama tagasisidet, kuidas nad kogesid vahendusprotsessi

Viited:

Caplan, G., & Killilea, M. (Eds) (1976). *Support systems and mutual help*. New York: Grune & Stratton.

Carr, R.A. (1984). Theory and practice of peer counselling. *Educational & Vocational guidance*, 42, 1-10.

Carter, E., & Hughes, C. (2005). *Success for All Students: Promoting Inclusion in Secondary Schools Through Peer Buddy Programs*. Allyn & Bacon.

Dorosin, D., D'Andrea, V., & Jacks R. (1977). A peer counselling training program: rationale, curriculum and evaluation. *Journal of American College Health*, 25(4), 259-262.

Morrill, C.M., et al. (1987). Peer helpers: Overview and Education. *International Journal of Adolescence & Youth*, 1(1), 33-37.

Myrick, R., & Sorenson, D. (1997). *Peer helping: A practical guide*. Educational Media Corporation.

Potter, B., et al. (2001). *The Equip Implementation Guide: Teaching Youth to Think and Act Responsibly Through a Peer-Helping Approach*. Research Pr Pub.

Veebileheküljed:

www.njsbf.com
www.bullyingnoway.com.
www.centrovolontariato.net
www.francoangeli.it
www.educare.it
www.relazioniinarmonia.it
www.crisieconflitti.it
www.psychostore.net
www.polemos.it
www.fondazionefalcone.it
www.aadp.it

Sõnaseletused:

Aktiivne kuulamine: Mitte-verbaalsete käitumismustrite kasutamine, nagu näiteks hääletoon, silmside ja kehakeel, et näidata arusaamist.

Sobivad ja alternatiivsed kommunikatsioonistrateegiad

Sobivad ja alternatiivsed kommunikatsioonistrateegiad on need strateegiad, mis aitavad efektiivset suhtlemist. See võib sisaldada erinevate suhtluskeskkondade kasutamist, sealhulgas tehnoloogia, mehaanilise varustuse, kehasignaalide, nägemise, konkreetsete näidete ja märkkeele kasutamist.

Konflikti lahendus: käitumine, mida on kasutatud, et konflikti lahendada

Arutlus

Väärtuste ja ideede raamistik ning viisid, kuidas maailma näha, mis on paigutatud meie igapäevasesse keelekasutusse ja mis märgib ideede vahetust ühiskonnas; laiendatud suhtlus, mis tegeleb konkreetse temaga.

Vaidleja: inimene konfliktis

Eksemplar

Mudel, mis on väärt imitatsiooni.

Kujundav uurimus/kujundav õppimine

Uurimistöö, mida tehakse, et aidata luua või parandada protsessi või toodet.

Täieliku ülalpidamisega kool, internaatkool

Sellised koolid on rajatud nn. "ühe-otsa poena", kus valitsus ja valitsusvälised tugistruktuurid aitavad koolil saavutada haridusliku ja sotsiaalse toe, et täita õpilaste ja nende perede vajadused.

IDEAS (Innovative Designs for Enhancing Achievements in Schools, tõlge: Innovatiivsed kavad, edendamaks arengut koolides)

IDEAS on protsess, mis laseb kooliühiskonnal saavutada tulemusi, keskendudes jagatud nägemusele ja uskumuste seisukohtadele, arendades tugevat ja kokkuhoidvat ühiskonda ja saavutades aktsepteeritud ülekoolilisi hariduslikke tegevusi. IDEAS julgustab kooliühiskonda jõudma selliste tulemusteni, koordineerides ressursse. Oskused, teadmised ja kooliühiskonnas osalejatest arusaamine on protsessis seotud ja kasutatud, et liikuda muutuste poole.

Vahendamine: Protsess, kus kolmas inimene aitab kaasa suhtlusele vaidlejate vahel.

Vahendaja: kolmas, neutraalne osapool, kes aitab üksikisikutel konfliktis suhelda ja neil endil lahendusteni jõuda.

Maskuliinsused/Maskuliinsuse esindajad

Rääkida "maskuliinsustest" mitmuses on viis tõmmata tähelepanu faktile, et on mitmeid viise olla maskuliinne.

Modereeritud

See veebi-lehekülg on modereeritud. See tähendab, et postitused foorumites, koolid tegevuses ja teistes alades on kontrollitud, et olla kindel, et need on ausad ja lugupidavad kõigi suhtes ja ühtivad veebi eesmärkidega. Moderaator saab muuta või kustutada tööd enne selle üleslaadimist.

Pedagoogika

Õpetamise ja õppimise printsiibid ja meetodid.

Kaaslase vahendamine

Et kindlustada õpilaste turvalisus, peab kaaslase vahendamine olema toetatud paljude konfliktilahendusstrateegiatega terves kooliühiskonnas. Kuna strateegiad on koostatud vaidluste lahendamiseks, kus mõlemad osapooled soovivad "võit/võit" lahendust, pole see soovitatav situatsioonideks, mis sisaldavad korduvat võimu ärakasutamist.

Positiivne noorte arendamine

Lähenemine kõikidele noortele, mis toetub nende enda väärtustele ja potentsiaalile ning aitab vastata probleemidele, mis võivad neid mõjutada. Näited põhielementidest sisaldavad noortele turvalise ja toetava keeskonna pakkumist, võimaluste andmist noortele enda huvidega tegeleda ja võimaluste pakkumist noortele näitamaks, et nad hoolivad teistest ja ühiskonnast.

Esmane vältimine

Probleemide arengute (riskifaktorid) vältimine, mis panevad inimesed riskeerima

Probleemitsema

Pakkuda välja/identifitseerida probleeme.

Protsessi hindamine

Kõikide protsesside uurimine, mis kerkisid üles programmi või tegevuse käigus. See sisaldab dokumenteerimist ja hindamist, mis tegelikult juhtus võrreldes plaaniga.

Produktiivne pedagoogika

Multidimensiooniline klassimudel, mis keskendub intellektuaalsel kvaliteedil, ühendusel, tuge pakkuvale keskkonnale ja erinevuse tunnistamisel.

Restaureeriv tegevus

Et parandada kahju ja uuesti üles ehitada suhteid; lähenemine taastamiseks kooli turvalist ja hoolivat keskkonda.

Kogu kooli lähenemine

See haarab kaasa kõik põhilised õppimisvaldkonnad, kõik vanuseklassid ja laiema ühiskonna; sisaldab palju koolielu aspekte, nagu õppekava, kultuur, õpetamismeetodid, poliitika ja toimingud.

TEEMA 3

“Personaalsete vajaduste” arvestamine läbirääkimiste käigus

Tunnistamine, kuidas personaalsed isikuomadused soodustavad inimest vastama läbirääkimiste käigus, annab vihje, kuidas efektiivsemalt mõista psühholoogilist huvi, mis õõnestab läbirääkimisi ja kuidas efektiivsemalt mõista teisejärgulisi huvisid, eriti neid, mis normaalselt jääksid tunnustamata, kui teise osapoole isikuomadusi pole arvestatud. Olles teadlik teise osapoole personaalsetest isikuomadustest ja mitte alahinnates psühholoogiliste vajaduste olulisust tingimisel, on oskuslikul läbirääkijal paremad võimalused vältida laienemist ja ummikseisu, ja jõudmist rahuldava ja kestva kokkuleppeni.

Läbirääkimistel leiad end tihti vastastikku kahte tüüpi väljakutsete vahel: teadvuse tunnistamine, tegelikud vajadused, mis laiuvad võetud positsiooni all (see on, mida teine osapool läbirääkimistel saavutada soovib), ja psühholoogiliste vajaduste tunnistamine (nagu teise osapoole personaalne identiteet, subjektiivne seisukoht, kellena ta end näeb ja kuidas ta tahab, et sina teda näeksid). Saadav kirjandus läbirääkimiste kohta on täis materjali avastamiseks ja arusaamiseks olulisi vajadusi, kuid vähe on öeldud selle kohta, kuidas probleemi all laiuvad isiklikud vajadused mängivad rolli läbirääkimiste käigus. Põhilised teoreetilised lähenemised isikuomadustele (sotsiaalse õppimise teooria, vajaduste teooria, psühhodünaamiline teooria) on kasulikud arusaamiseks ja tõenäolise reaktsiooni ennustamiseks konfliktsituatsioonis, kuid nende (põhilised) mõisted ja teooriad on tihti läbirääkimiste treeningutest välja jäetud, alahinnates psühholoogiliste vajaduste rolli läbirääkimistel.

Tunnistades põhiliste “isikuomaduste mudelite” paikapidavust ja panust, mida nad võivad läbirääkimistele pakkuda, on usutav, et need mudelid põhinevad mitmete tunnustega isikuomadustel ning võivad pakkuda mõisteid ja vahendeid, mis on väga kasulikud

kaasaegseteks läbirääkimisteks. Usaldusväärne mitmemõõtmeline mudel, mis võib aidata läbirääkijatel aru saada psühholoogilistest vajadustest ja ennustada tõenäolisi käitumisi läbirääkimise protsessis, on Viie Faktori Mudel (FFM), mis oli arendatud Costa ja McCrae poolt. FFM sisaldab viit iseseisvat dimensiooni: närvilisus, väljaelamine, avatus, kohusetunne ja nõustuvus.

Inimesed, kes on väga närvilised, tihtipeale kogevad ebameeldivaid emotsioone ja tõenäoliselt näitavad ärevust, vaenulikkust ja impulsiivsust läbirääkimiste käigus. Neil on tihti raskusi uute ideede aktsepteerimisel (loovad lähenemised läbirääkimistele), ja nad varjavad tihti olulist ja kriitilist informatsiooni.

Teisalt, väljaelajad näitavad positiivseid emotsioone ja isikuomadusi, nagu soojust, seltsivust, enesekindlust. Väljapoole elav inimene tõenäoliselt eeldab enesekeskset käitumist, proovib võtta kontrolli läbirääkimisprotsessi üle, et saada vajatud tähelepanu. Ekstreemsetel juhtudel väljapoole elaja võib proovida sundida teist osapoolt.

Läbirääkija, kes näitab avatust, on tõenäoliselt aldis aktsepteerima uusi lähenemisi ja ideid, väärtustama fantaasia, esteetika, tunnete ja tegevuste väärtust. Üks võimalikest lähenemistest üksikisikutega läbirääkimisel on julgustada perspektiivide paikapanemist.

Kõrge kohusetundega läbirääkijad on väga organiseeritud ja ettevalmistunud, kuid nad üritavad saavutada täiuslikkust ja lähevad tihtipeale liiga detailseks, seades ohtu läbirääkimiste dünaamika. Teisalt, madala kohusetundega läbirääkijad on tihti ettevalmistamata ja hooletud ning tihti lahkuvad läbirääkimistelt selle asemel, et uurida alternatiive ja seda alal hoida.

Kõrge nõustuvusega läbirääkijad näitavad teiste suhtes välja muret ja nad on tihti usaldavad ja lahked isikud, kuid neil on puudu agressiivsest enesekindlusest. Nendega läbi rääkides

peaks oskuslik läbirääkija alati meeles pidama, et suure survega situatsioonis võivad nad nõustuda selleks, et ära hoida järgnevat konflikti, tihti arvestamata omaenda vajadustega. Madala nõustuvusega läbirääkijad on kahtlustavad, ärritunud ja vaenulikud. Nad eelistavad võistleva stiiliga läbirääkimisi ja tihtipeale väljendavad nad läbirääkimiste käigus viha.

Läbirääkimiste eelne dialoog tõenäoliselt hellitab lootusi teise osapoole psühholoogiliste vajaduste suhtes, tõstes võimalusi vältida väljakutseid teise osapoole enesehinnangu suhtes ja seega kätkedes võimalust jõuda püsiva lahenduseni. FFM pakub pilguheite ja vahendeid, et üle saada läbirääkimiste kõige tavalisematest vigadest, mis on psühholoogiliste huvide olulisuse mittetunnustamine, ning aidab oskuslikul läbirääkijal jõuda oma eesmärkideni.

Viited:

Bell, E.C. , and Blakeney, R.N. "Personality Correlates of Conflict Resolution Modes." *Human Relations*, 1977, 30, 849-857.

Burton, J.W. *Conflict: Human Needs Theory*. New York: St. Martin's Press, 1990.

Costa, P.T., Jr., and McCrae, R.R. *The NEO Personality Inventory Manual*. Odessa, Fla.: Psychological Assessment Resources, 1985.

Costa, P.T., Jr., McCrae, R.R, and Dye, D.A., "Facet Scales for Agreeableness and Conscientiousness: A Revision of the NEO Personality Inventory." *Personality and Individual Differences*, 1991, 12, 887-898.

Pruitt, D.G., and Carnevale, P.J., *Negotiation and Social Conflict*. Buckingham, England: Open University Press, 1993.

Veebileheküljed:

www.colorado.edu

www.festo-didactic.com

www.eccellere.com

www.iir-italy.it

www.asseprim.it

Sõnaseletused:

Vastandlik lähenemine

Vastandlik lähenemine konfliktile näitab ühte osapoolt kui vaenlast, keda on vaja võita. See võib olla võrreldav probleemi-lahendamise lähenemisega, mis vaatab teist osapoolt kui inimest, kellel on sarnane probleem ja mida on vaja koos lahendada. Vastandlik lähenemine tihtipeale juhib võistluslikele vastasseisu strateegiatele, kui probleemi-lahendav lähenemine juhib koostööle või integreerivale strateegiale, kuidas konfliktile läheneda.

Vastane/Vastased

Vastased on inimesed, kes vastanduvad teineteisele konfliktis. Neid kutsutakse ka oponentideks, poolteks või vaidlejateks.

Analüütiline probleemi lahendamine

See on lähenemine, mis on sügavapõhjalise või allumatu konflikti puhul kasutatav ja see toob vaidlejad kokku, et analüüsida inimvajadusi, mis võisid konflikti põhjustada ja aitab neil koos töötada, et probleemi lahendada.

Rahuvahendus

Rahuvahendus on meetod vaidluse lahendamiseks, kus vaidlejad esitlevad oma juhtumit erapooletule kolmandale osapoolle, kes seejärel teeb otsuse, mis konflikti lahendab. Rahuvahendus erineb vahendamisest selle poolest, et vahendamisel leiavad mõlemad osapooled ise rahuldava lahenduse.

Kompromiss

Lahendus ühisele probleemile, mis rahuldab mõnesid, kuid mitte kõiki osapoolte huvisid.

Mööndused

Mööndused on asjad, milles üks osapool annab järele, et proovida kitsendada või lahendada konflikti. Need võivad olla lihtsalt argumendi osad, nõuete vähendamine või ühe poole positsiooni pehmemdamine.

Lepitus

Lepitus sisaldab kolmanda osapoolle pingutusi parandada suhet kahe või enama vaidleja vahel. See võib olla tehtud osana vahendamisest või eraldi. Tavaliselt kolmas osapool töötab vaidlejatega, et korrigeerida valearusaamu, vähendada hirmu ja ebausaldust ja parandada kommunikatsiooni osapoolte vahel. Mõnikord annab ainuüsi see tulemuseks vaidluse lõppemise, kuid mõnel korral annab see teed hilisemale vahendusprotsessile.

Konflikti juhtimine

See väljend viitab pika-ajalisele konfliktide ja neis osalevate inimeste juhtimisele, nii et nad ei kaota kontrolli ega muutu vägivaldseks.

Konflikti lahendamine

See väljend (koos vaidluse lahendusega) viitab tavaliselt vaidluse püsiva lahenduse protsessile, täites mõlema poole vajadused ja adekvaatselt arvestades nende huvisid, nii et pooled on tulemusega rahul.

Konflikti transformatsioon

Seda väljendit kasutatakse ühe enam ja enam, et viidata muutusele (tavaliselt paranemisele) konfliktis. Mitte nagu konflikti lahendus, mis eitab konflikti pikaajalisust, või konflikti haldamine, mis eeldab, et inimesi ja suhteid saab hallata, nagu need oleks füüsilised objektid, kajastab konflikti transformatsiooni väljend väidet, et konfliktid lähevad edasi pikka aega, muutes suhte olemust inimeste vahel ja ka inimesed ning nende vaated muutuvad aja käigus.

Omakasu konfliktid

See väljend viitab situatsioonile, kus inimesel on otsuse tulemuse vastu suur huvi, kuid üritab otsuse tegemise protsessi mõjutada nii, nagu tal ei oleks. Teiste sõnadega, nad üritavad otsusest kasu lõigata, kuid nad käituvad, nagu oleksid neutraalsed. Näide oleks tubakafirma ekspert selgitamas, et tubakas on turvaline ja ei tekita vähki. Kui ta vaataks seda teadlase pilgu läbi, mitte osana tubakafirmast, oleks tulemus teine ja nii võib teda süüdistada omakasu konfliktis, mis mõjutas ta uurimustööd.

Põhiprobleemid

Me tajume konflikti põhiprobleeme, milleks on fundamentaalsed huvid, väärtused ja vajadused, mis on üksteisega konfliktis ja keeruliseks tegevaid faktoreid, mis on dünaamilised, nagu suhtlemisprobleemid või laienemised, mis külltihti eksisteerivad, on aga tavaliselt konflikti kõrvalised osad, mis segavad põhiprobleeme ja muudavad neid keerulisemaks ja raskemaks.

Otsuse langetamise protsess

Otsuse langetamise protsess on protsess, mida kasutatakse, et võtta vastu otsus. See võib olla ekspert-protsess, kus otsus on tehtud ühe või rohkema "eksperti" poolt, kes vaatavad "fakte" ja teevad otsuse põhinedes nendele faktidele; see võib olla poliitiline protsess, läbi mille poliitiline esindaja või pool teeb otsuse tuginedes poliitilistele kaalutlustele, või see võib olla kohtuprotsess, kus kohtunik või vandekohus teeb otsuse põhinedes seaduslikele tõestusmaterjalidele ja seadusele.

Diplomaatia

Üldjoontes diplomaatia viitab suhtlusele kahe või enama riigi vahel. Traditsiooniliselt kasutatud valitsuse ametnike poolt, kes rääkisid läbi lepinguid, kaubandusreegleid ja muid rahvusvahelisi lepinguid, on nüüd ka kasutusel mitteametlike diplomaatiliste vahenduste puhul, kus üritatakse leida lahendust rahvusvahelistele diplomaatilistele probleemidele.

Relvitukstegevad strateegiad

Relvitukstegevad strateegiad on tegevused, mis on loodud, et lõhkuda või vaidlustada negatiivseid stereotüüpe. Kui üks inimene või grupp on teiste poolt nähtav kui eriliselt ohustav või vägivaldne, siis sõpruse ja hea tahte pakkumised oleks relvitukstegevad meetodid, mis võivad oluliselt konflikti vähendada.

Emotsioonid

Emotsioonid on psühholoogilised tunded, mida inimesed tavaliselt konfliktis tunnevad. Näited on viha, häbi, hirm, usaldamatus ja jõuetus. Kui emotsioone on efektiivselt hallatud, võivad nad muutuda konflikti lahendavaks jõuks. Kui nad aga ei ole efektiivselt hallatud, võivad need konflikti suurendada, pingeid üles kruvida ja situatsiooni veelgi raskemaks muuta.

Lepitamine

Lepitamine on tehtud kolmanda osapoole poolt, kes nõustab rahuõlmimise koosolekuid. Lepitaja tavaliselt aitab osapooltel põhireegleid ja päevakordi paika sättida ja neid kinnitada ning aitab osalejatel rajal püsida ja koos nende ühiste eesmärkide suunas töötada. Olles sarnane vahendajaga, lepitaja tavaliselt mängib järelemõtlemises vähem aktiivset rolli ja tihti ei näe "lahendust" kui enda töö eesmärki, nagu vahendajad tavaliselt teevad.

Identiteet

Identiteet viitab sellele, kuidas inimesed ennast näevad – grupid, millest nad tunnevad end osa olevat, olulised aspektid enda kohta, mida nad kasutavad, et ennast kirjeldada. Mõned teoreetikud teevad vahet kollektiivse identiteedi, sotsiaalse identiteedi ja personaalse identiteedi vahel. Kuigi kõik osad on üht või teist moodi seotud sellega, milline üks inimene on, ja kuidas inimene sobib oma sotsiaalsesse gruppidesse ja ühiskonda üleüldse.

Identiteedi konfliktid

Identiteedi konfliktid on konfliktid , mis arenevad, kui isik või grupp tunneb, et nende enesetunnetus – kes nad on - on rikutud või häiritud. Religioossed, etnilised ja rassilised konfliktid on näiteks identiteedi konfliktid.

Erapooletus

See viitab kolmanda osapoole seisukohale. Erapooletu kolmas osapool ei eelista ühe osapoole seisukohti teise osapoole seisukohtadele, vaid läheneb neile mõlemale võrdselt seisukohalt. Põhimõtteliselt on sellist objektiivsust raske saavutada, isegi kui kolmas osapool teeb pingutusi kohelda kõiki osapooli võrdselt.

Vastandlikud huvid

Vastandlikud huvid on soovid, mida inimesed tahavad, kuid samas pole võimalik neid saavutada. Näiteks, kui ühiskonnal on piiratud eelarve avaliku teenistuse jaoks ja neljast üksusest (politsei, koolid, haiglad ja teedarendus) igäüks vajab eelarve tõusu isegi peamiste teenuste käigus hoidmiseks, tekivad vastandlikud huvid – mitte kõigi nende nõudmistele ei saa positiivselt vastata.

Huvid

Huvide aluseks on soovid ja mured, mis motiveerivad inimesi seisukohti võtma. Kui seisukohad on need, mis nagu ütleksid: “Ma tahan siia oma maja ehitada!”, siis nende huvid on põhjus, miks nad võtavad seisukoha (sest ma tahan vaikset hea vaatega paika). Tihti on osapoolte huvid kokkusobivad ja selgeksvaieldavad isegi siis, kui nende positsioonid näivad täiesti vastandlikud.

Sallimatus

Sallimatus on soovimatus aktsepteerida teise isiku, grupi või mõtte erinevust enda omast. See võib lõppeda pingutustega lahti saamaks “pahaks pandavast” isikust või ideest või muuta nad kuulekaks, mis ilmneb näiteks rassiliste või etniliste gruppide diskrimineerimisel.

Läbirääkimine

Läbirääkimine on kauplemine - see on diskussiooni protsess ja andmine-võtmine kahe või rohkema vaidleja vahel, kes otsivad lahendust ühisele probleemile. Läbirääkimised toimuvad inimeste vahel kogu aeg – laste ja vanemate vahel, abikaasade vahel, tööandjate ja töövõtjate vahel, rahvuste vahel. See protsess võib olla suhteliselt koostöövalmis, kui mõlemad pooled otsivad edakat lahendust (võitja-võitja või koostöövalmis kaalutlemine), kuid see võib olla ka vastasseisu põhjustav (võitja-kaotaja kauplemine), kus iga pool otsib võimalust teist üle trumbata.

Neutraalsus

See termin tähendab, et kolmas osapool pole seotud või ei oma eelnevat suhet ühegi vaidlejaga.

Veenmine

Veenmine tähendab teise osapoole mõjutamist muutmaks tema seisukohta või käitumist. See võib toimuda läbi sundimise, kuid põhiliselt kasutame seda terminit positiivses tähenduses, toetudes ühistele arusaamadele ja väärtushinnangutele.

Põhimõttelised läbirääkimised

See lähenemine läbirääkimistele arendati Fisheri ja Ury poolt ja esitleti esmakordselt nende menuraamatus *Getting to Yes* (Jahisaamine), aastal 1981. Põhimõtteliste läbirääkimiste strateegiat kutsutakse "inimeste eraldamiseks probleemist". Läbirääkimiste aluseks on pigem huvid kui positsioonid, põhjuste eraldamine vastastikusel saavutustel ja objektiivsete kriteeriumide kasutamine õiguse mõistmisel.

Lepitus

Lepitus on suhete normaliseerimine kahe inimese või grupi vahel. John Paul Lederach'i järgi sisaldab see nelja samaaegset protsessi – tõe otsimine, õigusemõistmine, rahu ja halastus. Kui kõik need neli faktorit tuuakse kokku, saavutataksegi lepitus.

Suhete probleemid

Suhete probleemid on probleemid kahe või enama inimese vahel, mis sisaldavad peamiselt suhteid nende kahe inimese vahel. Näiteks konflikti põhjuseks võib olla, et kaks inimest ei usalda üksteist või nad võistlevad pidevalt üksteisega.

Otsustav-tõrjuv konflikt

Me kasutame seda terminit viitamaks konfliktidele, mis on rasked, kuid mitte võimatud lahendada. Termin "juhtimatu konflikt" tähendab sama asja.

Stereotüübid

Stereotüübi määramisel eeldatakse, et isikul või grupil on üks või mitu iseloomujoont, mida omavad kõik selle grupi liikmed. See on protsessi lihtsustamine ja generaliseerimine, mis aitab inimestel liigitada ja aru saada maailma asjadest, kuid tihti võib see viia vigadeni. Näiteks on stereotüübid tihti valed: naised on nõrgad ja alluvad, mehed aga jõulised ja domineerivad. See võib olla tõsi mõnede meeste või naiste puhul, kuid see pole tõsi kõigi kohta. Kui stereotüübid on ebatäpsed või negatiivsed (nagu tihti on gruppide vahelised konfliktid), viivad need arusaamatusteni, mis teevad konflikti lahendamise veel raskemaks.

Hinnangud

Hinnangud on mõtted sellest, mis on hea ja mis halb, ja kuidas asjad peaks olema. Meil on hinnangud perekonnasuhete (näiteks mehe austav suhtumine oma abikaasasse), töösuhete (kuidas tööandja kohtleb töötajaid) ja ja teiste isiklike ja sugulassuhete kohta (näiteks kuidas lapsed peaksid käituma täiskasvanutega või kuidas inimesed peaksid järgima konkreetseid religioosseid uskumusi).

PEATÜKK 4: KONFLIKTOLUKORDADE UURIMINE

Miksike Learning Folders, Estonia – Miksike, Eesti

Sissejuhatus

See peatükk annab ülevaate tõestisündinud juhtumitest partnermaades. Järgnevaid juhtumeid on kirjeldatud lootuses, et nad aitavad lugejail paremini mõista neid situatsioone ja ASSIST kursusi ja käsiraamatut. Mõned juhtumid on teistest rohkem olulisemad ja see sõltub lugeja kohast ning koolitüübist. Lugejad on palutud kontakteeruma autoritega, kes juhtumeid kirjeldasid ja küsima neilt lisainfot. Täpsed kontaktid on antud peatüki lõpus.

Peatüki eesmärk

on anda lugejaile praktikute näiteid ja sel viisil aidata kasutajail paremini mõista ASSIST kursuste ja käsiraamatu tagamaid.

Konfliktsituatsioonid Sloveenias

Koostanud: Helena Matavž

Juhtum 1

15-aastane poiss muutus endassetõmbunuks keskkooli astudes. Ta kaotas kontaktid põhikooliaegsete sõpradega ja uute koolikaaslastega olid vaid argisuhted. Ta elas omas maailmas, vanemad ja koolinõunikud ei saanud temast aru. Ta tahtis tähelepanu püüda halbade hinnete saamisega.

Juhtum 2

18-aastane neiu ei täitnud koolikohustust ega suhelnud vanematega. Saanud halbade hinnete tõttu negatiivset tähelepanu, hakkas ta katsetama narkootikume, kontrollimatut suguelu ja enesehävitamist. Ta keeldus ekspertide ja psühholoogide abist. Tal jätkas siiski kooliskäimist ja tal olis ma klassis sõpru.

Juhtum 3

15-aastane tüdruk sai häid hindeid keskkoolis nagu põhikooliski. Ta lõi endale võrdõiguslikest kaaslastest võrgustiku. Talle meeldis kaaslasi aidata, ta oli vabatahtlik mitmetes ettevõtmistes ja järelikult langesid aja jooksul tema hinded ja teadmised madalamale tasemele.

Juhtum 4

16-aastane poiss sattus vastuollu oma õpetajaga, kes teda rahule ei jätnud. Poiss sai õppetööga hakkama ja tema hinded olid rahuldavad. Kuid ta ei suutnud kuidagi parandada oma ainsat problemaatilist hinnet. Poisi vanemad ja eksperdid panid tähele, et see ei olnud hea tema enesehinnangule ja soovisid olukorda parandada. Õpetaja ei olnud formaalselt teinud ühtki viga, kuid poiss ikkagi kurtis tema üle.

Juhtum 5

17-aastane poiss õppis kõvasti, ent tema hinded olid vaevalt rahuldavad. Ta tahtis omandada keskkooliprogrammi, kuid tema teadmised ei jõudnud loodetud tasemele. Ta otsis abi ekspertidelt, õpetajailt ja kaaslastelt.

Juhtum 6

17-aastane neiu reageeris äärmiselt agressiivselt kontrolltöödele. Tema käitumine autoriteetide ja eakaaslastega oli solvav nii füüsiliselt kui ka verbaalselt. Kuid ta püüdis siiski meeleehtlikult õpinguid lõpetada. Ta ei suhelnud kellegagi peale psühholoogiaõpetaja. Vanemad kooli ei tulnud ja tal ei olnud ka kontakte klassijuhatajaga.

Konfliktsituatsioonid Itaalias

Koostanud: Katia Bruno

Juhtum 1

Eralasteaed Cosenzas, suurte sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike erinevustega linnas.

Marco elab ajaloolises vanalinnas ja käib kesklinna erakoolis, kus on mõned inimesed ka eestkoste all.

Marco ei ole suhtleja ja on vägivaldne. Eralasteaed korraldab väljasõidu ja Marcot ei võeta kaasa.. Väljasõidu ajal on Marco kooli toodud ja ta küsib õpetajalt, kus teised õpilased on. Õpetaja vastab, et nood läksid teise kohta mängima ja poiss hakkab mänguasju lõhkuma ja laiali pilduma.

Juhtum 2

Põhikool mereäärses väikelinnas Camporas, mis on vähese kultuuritaustaga ja elanike suure kihistumisega.

Õpilane Monica kordab keskkooli teist klassikursust. Tema klassis on veel vaid kolm tütarlast. Peamiselt poisteklassis on õpilased väga erineva kultuuritausta, sotsiaalse staatuse ja peretüübiga. See on kooli halvim klass. Monica tülitse ühe klassikaaslasega, kes tema üle oli naernud, Monica reageeris vägivaldselt – lõi teda ja lükkas põrandale pikali. Õpetaja püüdis vahele sõltada, kuid tüdruk ei võtnud kuulda ja jätkas klassikaaslase peksmist.

Juhtum 3

Cosenza kutsekeskkool.

Itaalia keele tunnis paluti Davidel kinni panna ajakiri, mida ta luges, ent ta solvas seepeale õpetajat. Õpetaja palus ta vanemil sekkuda, kuid koolijuhataja peatas selle ja lahendas õpetaja noomimisega õpilase ees.

Juhtum 4

Poiste tehnikakeskkool Brescia lähedases mägilinnakeses Põhja-Itaalias. Linn on statistiliselt kõige ohustatum noorte alkoholi- ja uimastitarbimises.

18-aastane Alex kordab kolmanda keskkooliklassi kursust. Tema käitumine hirmutab kaasõpilasi ja õpetajaid: ta suitsetab koridorides, lahkub pidevalt klassiruumist ega suuda omandada õppematerjali. Tundide ajal mängib palliga ja segab kaaslasi. Alex solvab õpetajat ja kutsub koolikaaslasi mitte tunnustama uut õpetajat, kes on tulnud Lõuna-Itaaliast ja kes kehtestab neile uued õppimis- ja käitumisreeglid.

Juhtum 5

Poiste tehnikakeskkool Brescia lähedases mägilinnakeses Põhja-Itaalias. Linn on statistiliselt kõige ohustatum noorte alkoholi- ja uimastitarbimises.

Ali on pakistanlane. Ta on 22-aastane ja elab kolmandast eluaastast oma õe, kel on restoran, perekonnas.

Ali õpib elektrikuks oma õe soovil, kes soovib, et Ali sulanduks Itaalia ühiskonda. Ali koolipink on vaimse puudega poisi kõrval. Ali narrib oma klassikaaslast ja ahvatleb teda tarbima enda müüdnud uimastit.

Konfliktsituatsioonid Eestis

Koostanud: Anzhelika Zaderej, Valentina Ivanova, Ljudmila Jemeljantšenko, Inna Mällo

Juhtum 1

Konfliktsituatsioon õpetaja ja õpilaste vahel puhkes õpetaja ebakorrekse suhtumise pärast õpilastesse.

Matemaatikaõpetaja on selles koolis töötanud üle 40 aasta ja on väga nõudlik ning otsekohene. Ta on õpetanud 6. klassi alates teisest kooliaastast. Nende aastate jooksul õpetaja solvanud õpilasi tundides, kasutanud sõnu ja väljendeid, mis riivavad õpilase

enesest lugupidamist ja nende perekondlikku väarikust. Mõnel korral on ta kasutanud füüsilist jõudu.

Õpilased olid vaiksed ja kannatasid poolteist aastat, ent 6. klassi teisel veerandil otsustasid nad minna kurtma direktorile ja klassijuhatajale. Kooli juhtkond reageeris kaebusele ja viis läbi vestluse õpetajaga. Arutelul selgus esialgu, et lapsed olid kõigega üle pakkunud. Teise vestluse käigus kordasid 6. klassi õpilased oma süüdistusi ja õpetaja ründavaid sõnu veelkord.

Administratsiooniga vestlemise tulemusel situatsioon ainult halvenes ja õpetaja muutus õpilaste vastu veelgi halastamatuks vaimses mõttes.

Õpilased kaebasid tihti hamba- ja peavalu, iiveldust, nad hakkasid koolist puuduma, kui tunniplaanis oli kaks matemaatikatundi. Lapsevanemad hakkasid tegutsema, kuna lapsed rääkisid koolis tekkinud situatsioonist. Kui vanemad rääkisid õpetajaga, eitas too kõike ja süüdistas õpilasi väheses tunnits ettevalmistamises, kuigi vaatamata sellele said õpilased hinneteks „4“ ja „5“. Kolmandal veerandil toimus lastevanemate koosolek, kus nad otsustasid kirjutada kaebuse õpetaja kohta, selle kirjutasid alla 100% vanemaist.

Klass oli laiali minemas, kuna õpilased tahtsid minna õppima teistesse koolidesse. Kuni kooliaasta lõpuni rahustas klassijuhataja õpilasi, toetas neid moraalselt ja püüdis õpilastele anda ratsionaalse seletuse õpetaja käitumise kohta.

Kooli administratsioon suhtus lapsevanemate kaebusesse tõsiselt ja lubas järgmisel õppeaastal matemaatikaõpetaja välja vahetada.

Käesoleva näite negatiivne aspekt oli situatsioon ise. Õpetaja oli olnud pikaajalise kogemusega ja hinnatud isik. Vestlused administratsiooni, psühholoogi ja klassijuhatajaga ei andnud lahendusi. Teine negatiivne aspekt oli klassi laialiminemise oht ja õpilaste psühhosomaatilised sümptomid.

Positiivne aspekt oli, et nii administratsioon kui teised õpetajad olid oma õpilastest huvitatud. Lahendus oli õpilaste ja nende vanemate teene: alates 7. klassis jätkas klass täies koosseisus ja õpilased olid väga õnnelikud uue õpetaja üle. Olukord lahenes.

Juhtum 2

Konflikt tekkis 7. paralleelklasside kahe tüdruku vahel. Kooliaasta alguspäevadest alates ei olnud Katja ja Sasha teineteise vastu ükskõiksed. Nad ei jätnud kunagi kasutamata juhust teineteist käe või õlaga müksata, solvata või narrida. Katja ütles sageli, et ta lööb Sashat, kui see jätkab samamoodi. Nähes küpsevat konflikti, vestlesid mõlema tüdruku klassijuhatajad nendega.

Nädala pärast läksid 7a ja 7b klassid koosklassijuhatajaga ekskursioonile Sillamäe muuseumi. Ühes saalis lähenes Katja Sashale ja lõi teda näkku. Tütarlaps hakkas nutma, ütles klassijuhatajale ja jooksis muuseumist välja. Klassijuhataja (erialalt psühholoog) päris kohe selgitust Katjalt, miks too niimoodi käitus. Katja seletas, et Sasha pildistas teda ekskursiooni ajal ja see ei meeldinud talle, kuna nad tegelikult pole sõbrad. Katja palus Sashal end mitte pildistada ja ütles, et kui Sasha jätkab, siis ta lööb teda. Katja kartis, et Sasha paneb temast tehtud fotod internetti ja paneb neile õelad pildiallkirjad. Ent Sasha ignoreeris Katja palvet ja jätkas pildistamist. Katja valis hetke, mil klassijuhataja teda ei jälginud, ja lõi Sashat.

Kui nad jõudsid ekskursioonilt tagasi, helistas Katja klassijuhataja tüdruku emale ja rääkis, mis juhtus ja et Sasha vanemad tahavad tulla kooli, et saada rohkem informatsiooni kujunenud olukorra kohta. Katja ema Natalia kaitses oma tütart ja süüdistas Sashat. Järgmisel päeval tuli Katjaga vestlema üks 12. klassi neiu. Katja klassikaaslased rääkisid sellest kohe klassijuhatajale. Psühholoogist klassijuhataja sai 12. klassi tüdrukult teada, et seda oli tal palunud teha Sasha ema. Paari tunni pärast tuli Sasha ema kooli ja psühholoog kutsus kohale ka Katja ema, et olukord lahendada.

Vestluse käigus selgus, et tüdrukid ei olnud rääkinud oma vanematele kõike sündmuse kohta ja klassijuhataja-psühholoog palus ka tüdrukid vestlusest osa võtma. Katja ja Sasha klassijuhatajad, mõlemad emad ja mõlemad tüdrukid arutasid tund aega. Tüdrukid ja emad rahunesid maha ja läksid koju.

Selle juhtumi negatiivne aspekt seisneb selles, et pinge kasvas üle konfliktiks.

Positiivne aspekt seisnes pedagoogilise kollektiivikompetentsuses lahendada taolisi probleeme, nende suhtlemisoskustes, vanemate tunnete ja tüdrukute vastasseisu mõistmises.

Konflikt lahenes.

Juhtum 3

Probleem: õpetaja eelarvamuslik suhtumine õpilasse

Eelmisel õppeaastal tuli kooli 11. klassi õpilane teisest koolist. Matemaatikatunnis arvati ta selles aines keskmiste võimetega õpilaste gruppi.

Kohe ilmnedid probleemid õpetajaga. Pedagoog suhtus tüdrukusse mittetaktitundeliselt, näiteks öeldes, et tüdruk tuli ilmaasjata nende gümnaasiumisse ja ei hakka kunagi matemaatikas saama häid hindeid.

Sageli juhtus, et absoluutselt samasuguseid töid hinnati erinevalt. Tütarlaps võrdles tulemusi ja nägi, et samasuguste vigade arvuga õpilane tema grupist sai hindeks 4, tema aga millegipärast kolme.

Tütarlaps soovis teha riigieksami matemaatikast, sest seda oli vaja sisseastumiseks kõrgkooli. Seepärast ta loomulikult oli oma hinde pärast mures.

Kooliaastajooksul konflikt küpses. Tüdruk pöördus klassijuhataja poole, kes omakorda rääkis aineõpetajaga, kes arvas, et olukord pole üldse tõsine. Samas tekitas kõnelus klassijuhatajaga matemaatikaõpetajas ärritust ja ta ei suhelnud sel teemal meeleldi.

Õppeaasta lõpul saavutas konflikt oma haripunkti. Kooli tulid tüdruku vanemad ja vanaema, eriti viimane oli oma lapselapse

pärast mures. Vanemad rääkisid suhtumisest tüdrukusse tema eelmises koolis, kus ta oli heas kirjas. Tüdruk vahetas kooli, et parandada oma tulemusi inglise keeles.

Kõik konflikti osapooled kutsuti jutuajamisele direktori kabinetti. Seal kuulati ära kõik osapooled. Jäi selgusetuks, miks tekkis matemaatikaõpetajal tüdruku suhtes eelarvamus, tal olid vaid arusaamatud põhjendused.

Kokkuvõtteks otsustasid õpilase vanemad ja eelkõige tüdruk ise, et järgmisest õppeaastast läheb ta teise õpperühma. See saigi teoks.

Klassijuhataja arvab, et tütarlaps leiab uue matemaatikaõpetajaga ühise keele, sest tütarlaps pole üldse konfliktne, vaid hoopis heasüdamlik ja vastutulelik.

Juhtum 4

8a klassi õpilane rikub pidevalt tunnis korda, segades kaasõpilasi õppematerjali omandamisel. Käitub ebaviisakalt õpetajaga ja kasutab ebaviisakaid väljendeid.

Konflikti lahendamiseks:

1. Viidi läbi arenguveestlus, kus arutati konflikti ja selle lahendamise võimalusi. Õpilane analüüsis enda käitumist (selleks esitati juba varakult küsimused, millele õpilane pidi vastama). Kuulati ära tema hinnang toimunule ja mida õpilane pakkus välja konflikti lahendamiseks.
2. Kohale kutsuti ka õpilase vanemad, arutleti probleemi üle koos õpetaja ja klassijuhatajaga. Oma seisukoha ütlesid välja nii õpetajad kui lapsevanemad.
3. Õpilase-lapsevanemate-õpetajate ühisvestlus tegi kindlaks konflikti põhjused. Õpilase arvates oli selleks matemaatikaõpetaja ülemäärane nõudlikkus ja ta tõmbas konflikti ka oma vanemad.

Konflikti lahendamine:

1. Vestluse käigus selgitati vanematele nõudmisi, mida esitatakse tunnis ja kodustele töödele, ja näidati neile õpilase tunnis tehtud töid. Vanemad said asjast aru ja parandasid suhteid matemaatikaõpetajaga.
2. Õpilasele tehti ettepanek osaleda matemaatikavõistlusel, kus töid parandab teine õpetaja, saamaks vastuseid küsimustele „Kes on süüdi?“, „Kellel on õigus?“.
3. Õpilase tulemus võistlusel oli kehv, pärast seda hakkas õpilane käima järelaitamistundides. Konflikt hääbus tasapisi.
4. Õpilase õppeedukus paranes, agressiivsus vähenes, see parandas töömeeleolu tunnis ja hinded muutusid paremaks.

Juhtum 5

Tark ja ambitsioonikas, kõrge enesehinnanguga, eritasemeliste olümpiaadide võitja õpilane A, keda kasvatab pojale suurt tähelepanu pöörav üksikema, satub konflikti kadedate eakaaslaste, kes ei suuda taluda säravaid isiksusi (=keskpärasus tunnistab vaid keskpärasust), grupiga. Konflikti algus: õpilane A tuli sellesse uude kooli algklassides.

Kaasõpilased suhtusid temasse hästi, ent poisi kategoorilised ja teravad väljaütlemised, eriline väljanägemine ja oma seisukohtade pealesurumine aja jooksul põhjustasid temavastase õpilasgrupi tekke.

Algasid vastastikused näaklemised, tihti ilma nähtava põhjuseta (ta vaatas valesti, ütles valesti, reageeris valesti).

Õpilase A klassijuhataja vestles korduvalt nii õpilase enda, tema ema ja ka paralleelklaasi juhatajaga, kus õppisid õpilase A vastased. Vastaste liider oli tulnud ühest pealinna koolist, kus tema kallal kasutasid mitu korda vägivalda vanemate klasside õpilased. Huvitaval kombel toimusid kokkupõrked mitte kooli ajal, vaid väljaspool tunde.

Konflikti kulminatsioon: Kui õpilased olid jõudnud juba 8. klassi, korraldas Õpilase A vastase grupi liider vahetunnis kakluse just kui oma klassiõe kaitsmise sildi all. See oli aga ise algataja, sest narris õpilast A. Õpetajad kutsusid välja noorsoopolitsei.

Konflikti lahendamine:

Toimusid korduvad vestlused lapsevanemate ja direktsiooni osavõtul. Konflikti pealtnägijad kutsuti tunnistusi andma politseisse. Kõik see sundis tülitsejaid sügavamalt analüüsima tekkinud olukorda, konflikti põhjusi ja tagajärgi, oma osa ja vastutust selles.

Poole aasta pärast oli konflikt lahenenud ja osapooled suhtlesid korrektselt.

Konfliktsituatsioonid Leedus

Koostanud: Daiva Penkauskiene

Juhtum 1

Matas on 10-aastane, paks ja pikk madala häälega poiss. Ta ei ole väga hea õppeedukusega, aga ka mitte halva edasijõudmisega õppetöös. Poiss osales innukalt tunni- ja grupitöös, ent see kõik nõudis temalt suurt pingutust. Ta ei olnud kiire. Keegi ei tahtnud teda enda töögruppi võtta ilma õpetaja käsuta. Tema ideed olid huvitavad, mitte tavapärased. Ent õpilased puhkesid iga kord naerma, kui ta suu avas. Tunni ajal püüdis õpetaja neid vaos hoida, ent vahetundides ja pärast kooli oli kõik teistmoodi. Lapsed tõukasid teda, pildusid tema raamatuid ja vihikuid, õrritasid ja löid.

Matas hakkas koolist kõrvale hoidma. Igal hommikul lahkus ta kodunt, kuid ei läinud kunagi kooli. Klassijuhataja sai „poisi emalt“ alul SMS-i, siis e-maili poisi haiguse kohta. Matas ei läinud kooli kolm nädalat, ta veetis aega internetikohvikus.

Tegevussoovitused koolitusel:

Nimetatud pisut muudetud olukord pärineb reaalsest koolielust ühes Vilniuse keskkoolis. Artikli autor

Vaatles seda kui lapsevanem ja kooli hoolekogu liige. See ei ole väga ebatavaline juhtum. Sarnaseid näiteid võib leida paljudest koolidest, ka teistes maades. Konkreetset juhtumit võib analüüsida erinevalt, kas hoolekogu või nende endi vaatevinklist. Kui olete õpetajagrupi juhendaja, võite õpetajad jagada kolme erinevasse gruppi:

A grupp- õpilane

B grupp- vanemad

C grupp- klassijuhatajad

Iga grupp analüüsib gruppi õpilasena, vanematena või klassijuhatajatena. Nad peavad andma hinnangu olukorrale ja leidma sellele positiivse lahenduse. Lahendust otsides võtavad nad vastutuse. Kui iga grupp on oma ideed esitanud, palub juhendaja neil arendada ja valida välja kõige realistlikumad ja efektiivsemad. Juhendaja võib sel puhul kasutada ümarlaua-strateegiat, et grupi liikmed saaksid katsetada erinevaid rolle, erinevaid vaatenurki ja leida nii võimalikult palju positiivseid lähenemisi ja konflikti lahendamise viise.

Reaalses elus oli sel juhtumil õnnelik lõpp tänu klassijuhataja, lapsevanemate ja poisi enda jõupingutustele. Õpetaja püüdis toetada tavatuid ideid, näidates avalikku tunnustust ja lugupidamist; lapsevanemad konsulteerisid spetsialistidega ja püüdsid tõsta poisi enesehinnangut; poiss õppis mõnede klassikaaslaste ja täiskasvanute abiga rasketes situatsioonides mitte alla andma.

Juhtum 2

Paulius on 14-aastane 8. klassi õpilane. Nagu kõik teismelised on ka tema liiga lärmakas, liiga „aktiivne“, liiga hõivatud muude asjade tegemisega õppetundides. Selle kiuste oli edukas kõigis õppeainetes, välja arvarud emakeel. Õpetaja ei teadnud, kuidas

tema tähelepanu õppimisele suunata ja ebasobiva käitumise tõttu pani talle karistuseks „2“ selles aines. Paulius otsustas keeletundidesse enam mitte minna.

Ajapikku tema huvi keeleõppe ja lugemise vastu langes. Kui vanemad ja koolijuhataja selgitasid välja puudumiste tõelise põhjuse, vahetati keeleõpetaja välja teisega. Kuid kõige kiuste jätkas Paulius tundidest kõrvalehoidmist. Ta puudus enam kui 30% tundidest ühe kooliaasta jooksul. Hinded läksid alla ja ta jäi klassikursust kordama.

Tegevussoovitused koolitusel:

Juhtunust rääkisid poisi vanemad. Lugu toimus kaks aastat tagasi ühes Vilniuse keskkoolis ka tegelikkuses. Paulius lahkus oma koolist ja asus õppima uues, mis asus tema elukohast kaugel. Olukord paranes, hinded läksid paremaks, kuid ta siiski sattus konflikti ka oma uue keeleõpetajaga, kes püüdis parimat.

Õpetajate grupi juhendaja palub osalejail meenutada sarnaseid juhtumeid oma elukogemuses. Siis arutletakse küsimust väiksemates gruppides (3-5) ja viimaks kannab üks neist ette kõigile. Teine samm on esitleda nende uute juhtumite positiivseid lahendusi. Kolmandaks on vaja neid uurida ja võrrelda juhendaja lahendustega.

1. Millised on sarnasused?
2. Millised on erinevused?
3. Mida saab üle võtta gruppide positiivsete lõpptulemuste näidetest, lahendamaks konkreetset olukorda?

Juhendaja võib paluda mõelda individuaalselt või väikese grupina ja ümber paigutada lõigud, alustades „pidevalt ...“. Juhendaja võiks kasutada ajurünnakut, vaba tõlgendust, grupitööd, Vienn'i diagrammi jne.

Juhtum 3

Lina on 12-aastane. Ta oli kaua aega haige ning koduõppel. Poole aasta pärast tuli ta tagasi kooli. Linal oli alati olnud probleeme matemaatikaga. Ent pärast pikka eemalolekut koolist tundis ta suurt lünka oma teadmistes ja arusaamises. Õpetaja ei jätnud talle teha kodutöid nagu ülejäänud klassile. Teised õpilased ei olnud sellega rahul: „Miks tema on meist parem?“. Õpetaja selgitused ei aidanud. Puudumine tekitas konflikti, Linal ei olnud ka klassis sõpru.

Ta tundis end autsaiderina ja hakkas otsima võimalusi klassikaaslaste äraostmiseks. Ta ostis magusat, andis raha, meelitas klassikaaslast. Mõne aja jooksul see aitas, ent hiljem muutus olukord veelgi halvemaks.

Tegevussoovitused koolitusel:

Kirjeldatud situatsioon on kunstlik, mitte elust, kuid see võib juhtuda ja ehk ongi mõnel pool juhtunud. Juhendaja võiks paluda meenutada ja üles kirjutada põhjused, kuidas konfliktid said lahendatud, kui need olid analoogsed käesoleva juhtumiga. Inimeste kirjapandu tuleks jagada, grupeerida, klassifitseerida ja koguda klastrisse. Juhendaja võiks küsida prognoosi, millist kahju võiks juhtunu teha lapse individuaalsele arengule, kuidas seda kahju saaks vähendada ja kes peaks võtma vastutuse.

Kasutatavad meetodid: individuaalne kirjutamine, rühmitamine, grupidiskussioon

Kõik kolm kirjeldatud juhtumit on ühel või teisel viisil lahendatavad koolisisesele. Õpetajad võivad esitleda ja esitlevadki huvitavaid lugusid, mis võivad suurepäraselt olla kasutatavad kui hea meetodiline materjal kursusteks.

Kuid olukordades, kus nad tunnevad end lootusetult ja häirituna, on teiste professionaalide abi vajalik.

Kasutatud allikad

1. Bagdonas A. Mokinių stresas ir mokyklos baimė:turinys ir raiškos ypatumai. Vilnius, 2003
2. Civinskas R., Levickaitė V, Tamutienė I. Vengiančių lankyti mokyklą vaikų problemos ir poreikiai. Vilnius, 2006
3. Klizaitė J., Varneckienė A., Rupkuvienė S. Pedagoginės-psichologinės situacijos. Vilnius, 2006
4. Rimkevičienė V. The cost of pupils' none-attendance and school year repetition. Vilnius, 2001

Konfliktsituatsioonid Kreekas

Koostanud: Despoina Stamataki

Soraya on 16-aastane moslem. Ta katab oma juukseid looriga ja tal on väga ilus nägu. Ta naeratab tihti, ent mõnikord on nägu järsku väga kurb. Ta itsitab palju koos oma sõpradega.

Kui ta oli 12-aastane, tuli ta oma perekonnaga elama Kreekasse kui pagulane. Ta seisis silmitsi suurte raskustega kreeka keeles ja matemaatikas.

Tekkisid õpiraskused ja ta alustas rääkimist oma probleemidest, süüdistades neis oma isa, kes rääkis tüdrukule, et too on rumal. Korraldati kohtumine, kus tütarlapse isa päris õpetajailt, miks tema tütar ei tee milleski edusamme, ta kiitis oma nutikat poega ja halvustas tütart. Siis alustas isa juttu Saddam Husseinist ja piinamise üksikasjadest. Ta muudkui rääkis ja rääkis....

Lõpuks õpetaja peatas isa jutu ja palus tal mõelda, kas tema tütrele on seda hea kuulda, kuid ilmselt ei saanud isa küsimusest aru.

Soraya ei rääkinud kohtumise ajal palju ja kõik teadsid, et tema isa ei lase tal elada nagu teised tavalised teismelised. Õpetajad teadsid ka, et tal on salajane poiss-sõber. Tütarlaps rääkis ka, et kui

tema perekond läheb randa, istub tema koos oma emaga rietatult kuuma käes. Ta oli selle pärast väga kurb, ent samal ajal ei tahtnud ta olla päevitusriietes. Tema onupoeg käitus koolis „spioonina“ , et kontrollida tüdruku käitumist koolis ja ilmselt poiss kandis sellest ette ka tüdruku isale.

Kasulik teada

You are invited to communicate with authors of contributors in Chapter 5 and discuss issues.

SLOVEENIA

Helena Matavž helena.matavz@azm-lu.si

ITAALIA

Katia Bruno katia.bruno@euroformrfs.it

EESTI

Anzhelika Zaderej, info@kjpg.edu.ee

Valentina Ivanova, infojuht@ahtme.edu.ee

Ljudmilla Jemeljantšenko, infojuht@ahtme.edu.ee

Inna Mällo, infojuht@ahtme.edu.ee

LEEDU

Daiva Penkauskiene daiva.dc@vpu.lt

KREEKA

Despoina Stamataki stamdes1@otenet.gr

PEATÜKK 6: MITMEKESISUSE JUHTIMINE

Euroopa kultuuride vastastikune mõju

Autor: Nelly Tzinieri – Ateena keskhariiduse noorte nõustamiskeskuse nõustaja

European Cultural Interactions

Sissejuhatus

Kui me planeerisime kaaslaste nõustamist, pidime lähtuma sellest, et homogeenne klassis sõltub mitte ainult erinevaid keeli kõnelevad välisõpilaste kohalolekust, vaid ka faktist, et klassid pole homogeenne, kuna nad koosnevad erineva päritoluga õpilastest ja õpetajatest.

Klassi mitmekesisuse juhtimine on sõltuv tingimuste heterogeensusest nii õpilaste kui õpetajate taustas. Tausta all ei mõelda vaid etnilist ja kultuurilist päritolu (s o mis baseerub identiteedi “vertikaalsel” konstruktsioonil, mis tuleneb ajaloolisest pärandusest – vt Amin Maaloufi identiteedialast tööd), vaid ka hariduslikku ja sotsiaalmajanduslikku või klassipäritolu (s o sõltub sissetulekuist, sotsiaalsest staatusest ja haridustasemest, nn “horisontaalsest” identiteedi konstruktsioonist). Erinev päritolu päästab valla edasisi ja tugevamaid erinevusi ja seega veelgi keerulisema klassi keskkonna.

Õppeprotsessi eelduseks on parem-praegu-kui-millalgi lähenemine paarile “ühtlus-erinevus” ja selle käsitlemine dünaamilises teineteise täiendamise prismas.

Võime vaadelda suhete mitmekesisust ja ühtsust vastasseisus konstruktiivselt ja dünaamiliselt. Mitmekesisuse ja ühtsuse dünaamikas võib eeldada ajalisi muutusi, kuni klassikaaslaste isikupära on püsivalt vahendatud.

Isikupära, käitumine, ühtekuuluvustunne ja suhted klassis ei saa olla vaadeldud kui stabiilsed, vaid on dünaamilised, arenevad ja muutuvad protsessid.

Järelikult professionaalid (õpetajad, juhendajad ja koolijuhid) jagavad erinevuste haldamise koolikorralduse vajadustele

vastavalt a) suhted mitmekesisuse ja ühetaolisuse vahel ja b) edaspidine kinnitusesaamise dünaamika kui püsiv nende kogetu töötlemine

Peatüki eesmärgid

Nagu peatükis 2 juba kirjeldati, on kaaslaste hariduse eesmärgiks kindlustada läbi konfliktidest hoidumise ja rahuliku õppekeskkonna kindlustamise koolikeskkonnas turvaliselt tundmine.

Selle peatüki põhieesmärk on arutleda erinevuste mõistmise tähtsuse ja tarvilikkuse üle ja klassi erinevuste omaksvõtt professionaalide kaaslaste töömehodoloogia ülevaade.

Peatükis võetakse vaatluse alla laialdased erinevused, nagu kultuur, rahvuslik koosseis, usutunnistus, vanus, sugu, seksuaalne orientatsioon, psüühilised ja intellektuaalsed omadused, haridus, sotsiaal-majanduslik tagapõhi jne.

Peatükis vaadeldakse läbi teaduslike põhiprintsiipide ja metodoloogiliste lähenemiste, et igapäevaelu mustrid ei ole igäühe jaoks samad; et hinnangud ja tee "iseenda" ja "teise" maailmanägemisse on suhtelised; et esinevad eristamise riskid; et "teisega" suheldes on läbirääkimiste võimalus, mis eeldab vastastikust tunnustamist ja konstruktiivset dialoogi; et "mina" on tihtipeale kujunenud koosolemise ja suhetest "teistega" ja lõpuks seda, et nii "mina" kui "teised" ei ole olemuselt stabiilsed, vaid hoopiski püsivalt ülekantavad ja muutuvad.

Võtmesõnad

Kultuuriline / Kultuuridevaheline / Esitusviis / Kliše/
Läbirääkimised / Empaatia
/Lepitamine/ Jõud/ Identiteet

Samm 1. Teoriast tegevuseni

A. Mitmekultuurilise pedagoogilise mudeli teoreetilised põhiprintsiibid.

- Isikuile suunatud pedagoogika: lisaks isiku võimetele ja huvidele arvestatakse ka tema õppe- ja eluloolist tausta.
- Tegevusele suunatud pedagoogika: see sõltub antropoloogilistest printsiibist, et inimesed on aktiivsed inimolevused, kes tahavad oma elu käsile võtta.
- Tsivilisatsioonile suunatud pedagoogika: see sõltub inimkonna teadmistest ja elutarkusest kui enese elujärje tööriistadest

B. Essingeri mudel: 4 mitmekultuurilise hariduse põhiprintsiipi:

1. Empaatia. 2. Solidaarsus, 3. Kultuurierinevuste austamine 4. Natsionalistliku mõtteviisi tõlgendamine (rahvuslikud klišeed ja eelarvamused).

Samm 2. Teadmised, suhtlemine, kriiside käsitlemine - mõjud

2(1) Teadmised

Põhieelduseks on tähele panna arendavaid küsimusi õpetajale, kes soovib grupiga töötada selles suunas.

Kuidas kujundada mu rolli nõustajana?

Enesehinnangu segaduses küsimuste "Ma suudan ...."
Esitamine.

Emotsionaalne teadlikkuse jõud ("ennast" ja "teisi" arvestades).

Eraldusjoonte piiride määramine

Sihtmärgi seadmine (Mida ma tahan neile õpetada? Mida nad juba teavad? Kuidas saab nende teadmisteringi avardada?)

Motivatsioon

Suhtumine

Iseenese "professionaalse" identiteedi loomine

Kas me teame, kuidas suhelda? Kuidas hallata mitmekesisust?

Kuidas me saame suhelda ühiskondlikus töös?

Mida me neile pakume?
Kas meil on neilt midagi õppida?
Näiteks saab kasutada järgmist harjutust:

Faas A:

‘Minu kangelaseeskuju:

Osalejad jagavad end ise kahte väikesesse gruppi ja iga osaleja mõtleb omaenda kangelasideaali näitele (ja teeb temast joonistuse). Osalejailt palutakse oma kujutatud kangelaselt, kui nad kohtuksid temaga, küsida järgmised küsimused:: a) Millised eesmärgid neil on? b) Kust nad ammutavad oma jõu? c) Milliseid raskusi nad on kogenud?

Faas B:

Mõlemal grupil palutakse kirjutada lugu osalejate valitud kangelaskujude kohta .

2(2) Suhtlemine

Tasand –sarnasuse –erinevuse paari mõistmine

On hästi teada, et inimesi sunnib tagant kollektiivne kuuluvustunne, olgu see siis kuulumine gruppi töö juures või nahavärvi, soo või päritolu järgi liigitunud gruppi. Selliselt gruppi kuuluvate inimeste puhul on märgatud, et neil on samad omadused mis ka kogukonnal, kuhu nad kuuluvad. Selle tulemusena on toimunud „sildistamine“, mis aitab luua rollidefinitioone, analüüsida käitumismalle, mis võivad anda lükke erinevatele konfliktidele grupis.

Seetõttu on oluline õpetajatele ja õpilastele kogeda erinevusi kui positiivseid rikastavaid kogemusi, mitte kui vältimatuid takistusi.

Loomulikult pole sealjuures „võluretsepte,“ kuigi oleks kasulik keskenduda protsessi kahele poolusele.

Me sõltume õpilaste kogemustest.

Me sõltume õpilaste suhtlemisaltisusest.

Me toome päevavalgusesse nn varjatud teated, mida grupp jagab. Need peidetud ja allasurutud käitumised, arvamused ja tujud võivad olla seotud populaarsuse, hierarhilise kuuluvuse ning õigustega, samuti ka vanuseliste ning sooliste erinevustega. Varjatud teated puudutavad kõiki erinevusi ja on olulised grupi muutumise dünaamikas.

Siin on mõned osutavad näited:

A) Moodustage kaks gruppi õpetajatest, kumbki kaitseb kindlat argumenti, aga seejärel peavad nad oma eelistust muutma ning kaitsma vastuargumenti (näiteks arutama tõsist viga, mille õpilane on teinud, mille pärast ta tuleb koolist välja visata ning seejärel asuda teda kaitsma ning leidma mõistlikke argumente mõlemale poolele).

B) Ellujäämine džunglis

Koostage rollimäng, mille kohaselt lennuk kukub alla keset džunglit ja ellujäänud on jagatud gruppidesse, ning kõik grupid peavad koostama ellujäämise plaani. Iga grupp peab oma lahenduse ette kandma, teistega suhtlema ning arutlema küsimuste üle, mis tekkisid ning jagama oma mõtteid ja tundeid, mis tekkisid iseenda või teiste grupikaaslaste kohta.

2(3) Käsitlemine

Kategoriseerimine viib sageli konfliktideni, mis on põhjustatud võimuküsimustest. Kõigil meist on mingisugune võim, ent kas me oleme sellest ka teadlikud. Järgmised soovitusused võivad aidata selles selgusele jõuda.

Iseenese tundmaõppimine

Kultuuri tundmaõppimine

Kultuuridevahelise olukorra tundmaõppimine

Kindla kultuuri tundmaõppimine

Õppimise õppimine

Eesmärk pole mitte võimu ignoreerida, vaid seda uurida ning positiivselt kasutada.

Konflikt, hoolimata selle negatiivsest laengust, võib olla võimalus end muuta ning areneda.

Lisaks eeltoodud näidetele peaks igapäevselt vaatlema ka juhtumeid, kus on erivuste tõlgendamisi, ning tegelema sellega.

Samm 3: Toimingud

Uudsed pedagoogilised tehnikad, mis on sõltuvad suhtlemiskäitumisest.

Kirjalikud tekstid, filmid ja seriaalid teistest riikidest näitavad teist kultuuri ning need võiksid olla sissejuhatuseks õpetajale, tutvustamaks õpilastele erinevusi. Kunst sellel viisil võib aidata lastel õppida tundma rohkem kultuurimudeleid ning näidata maailma teises valguses.

Biograafiad on teine võimalus õppida teisi tundma. Need näitavad sündmusi oma subjektiivsest küljest, mis teisest küljest teeb need reaalseks. Lugejad loovad mõttelisi sidemeid kirjutaja ja iseendaga. Siinkohal võiksime soovitada filme „Paabel“, iraani filmid, „Paradiisi värv“ jne.

Autobiograafiad aitavad õpilastel teha ja jutustada oma lugu ning avastada „teisi“. Järgmises faasis nad koostavad teiste biograafia nii, nagu nad seda näevad. Selle protsessi käigus näevad nad nii iseennast seest kui ka seda, millised nad välja paistavad. Tulemusena võivad autobiograafiad aidata mõista erinevaid seletusi erinevatele asjadele ning näidata ka seda, kuidas üks kirjeldus võib olla just nii kitsa või laia spektriga.

Lõpuks palutakse õpilastel osa võtta rollimängudest, kus üks grupp mängib immigrantide rolli, sel ajal kui teine grupp on kohalike kehastus. Sel viisil nad saavad rääkida nende igapäevastest tegevustest mõistmise ning eneseleidmise võtmes. Seda laadi rollimängud aitavad elada sisse ka sellisesse rolli ka päriselus ning võtta vastavaid hoiakuid.

“Hariduse põhieesmärk on õpetada, kuidas mõelda, rääkida, meelde jätta ning küsida” on W. Goodwin öelnud. Need tegevused

koostöö vormis julgustavad noori rääkima, jagama ning õppima küsima teiste kohta. Samuti õpivad nad erinevaid rolle täitma ning nende funktsioone hindama.

Positiivsed muudatused sellise sissejuhatuse näol on väga heaks võimaluseks positiivse õhkkonna loomiseks ning konfliktide lahendamiseks. Õpilased arendavad endas uusi oskusi, nad õpivad kuulama ja mõtlema..

SOOVITUSLIKUD ALLIKAD

«Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης», Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο σχολείο. Φραγκουδάκη Α., εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1985

«Το πολύχρωμο σχολείο», Σχεδία, εκδ. Νήσος

«Σχολείο χωρίς σύνορα», Κέντρο Μελετών και Τεκμηρίωσης της ΟΛΜΕ, ΟΕΔΒ

«Ψυχοκοινωνιολογία της σχολικής τάξης», Τσιπλιτάρης Α., Τα εκπαιδευτικά 1994

«Ο σύμμαχος από την άλλη χώρα», Τσαλίκου Φ., εκδ. Ελληνικά Γράμματα

«Μετανάστες, Παλινοστούντες, Πρόσφυγες στην Ελλάδα» εκδ. του 2004(CD ROM) , ΚΕΝΕΠΑΛ.

«Ρατσισμός, κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής». ΥΠΕΠΘ – Γ.Γ. Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα 1996

«Μειονότητες και Εξουσία», Παπαστάμου Στ. – Μιούνυ Γκ., εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1983

«Προκαταλήψεις & Στερεότυπα» Δημιουργία και αντιμετώπιση, Αθήνα : ΥΠΕΠΘ – ΓΓΛΕ

«Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης», Γεωργογιάννης Π. 1997, Αθήνα, Gutenberg

«Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση», Εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της ετερότητας, Cummius J. 1999, Αθήνα Gutenberg

«Θύματα και Θύτες», Kast, Verena, εκδ. Θυμάρι, Αθήνα 2001

«Μέσα στη φωτιά», (Μετασχηματισμός μεγάλων ομάδων, αξιοποιώντας τις συγκρούσεις και την διαφορετικότητα), Arnold Mindel, εκδ. Γραφές, Αθήνα 2002

«Η επιθετικότητα, στην οικογένεια, στο σχολείο, στην κοινωνία» Επιμέλεια : Ι.Ν. Νέστορος, εκδ. Ελληνικά Γράμματα 1997

«205 βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων» Ζ. Αρχοντάκη – Δ. Φιλίππου, εκδ. Καστανιώτη 2003

Caffery, T., Erdman, P. & Cook, D. (2000) Two systems/one client: Bringing families and schools together *The family journal*, 8: 4, 154-160

Crothers, L., Kolbert, & Barker, W. (2006) Middle school student's preferences for antibullying interventions. *School Psychology International*, 27, 475-487

Dake, J., Price, J., Telljohann, S., & Funk J. (2004) Principals' perceptions and practices of school bullying prevention activities. *Health education & behaviour*, 31, 372-387.

Sharp, S. (1996) Self-esteem, response style and victimization: possible ways of preventing victimization through parenting and school based training programmes. *School Psychology International*, 17, 347-357

De Carlo M. (1997) : "Stereotype et identite" in *Etudes de Linguistique Applique No 107*. Didier Erudition, 279-290.

Irigaray, Luce ([1990] 1993), *Je, Tu, Nous : Toward a Culture of Difference*, Routledge, London.

Simmel, Georg. ([1908] 1971), « The stranger » in *On Individuality and Social Forms*. (Ed. by Donald N. Levine), The University of Chicago. Press, Chicago

Kasulikud materjalid lisalugemiseks:

"People Building Peace. 351 inspiring stories from around the world", European Centre for Conflict Prevention, 1999

"All different, all equal", educational pack, Council of Europe, 1995

"Compass, A manual on human rights education with young people", Council of Europe, May 2002

"Social Inclusion", T-KIT Nr 8, Council of Europe and European Commission, June 2003

"Intercultural Learning", T-KIT Nr 8, Council of Europe and European Commission, November 2000

"Hierarchy of Needs" Abraham Maslow

Europe – Anti – discrimination, Fundamental Social Rights and Civil Society

"Manual for human rights education", Unesco, Paris July 1997

Virtuaalkool – Haridusteadused online
www.auth.gr/virtualschool/index.html
www.niotho-asfalis.gr
www.theartofcrime.gr

Sõnastik

Klišee / kultuuriline / empaatia / isikupära / lepitamine / kultuuridevaheline / läbirääkimised / esitusviis / mõjuvõim

Klišee: eelarvamuslikud ettekujutused– mõtted, mis tekivad tegelikkuse ja meie lihtsustatud ning üldistatud ettekujutustest tegelikkuse kohta, mis neid moondavad. See põhjustab eelarvamusi (suhtumist, käitumist).

Kultuuriline: kirjeldav viis kujutamaks erinevaid rahvusi nende igapäevases situatsioonis.

Empaatia: võimalus, mis sageli viib teiste aktsepteerimiseni, mille kohaselt me näeme asju teise inimese silme läbi.

Identiteet : see on kogukonda kuuluvuse ja isikupära loomine, mis hõlmab nii subjektiivseid ja objektiivseid situatsiooninägemusi.

Vahendamine: teistsugune viis lahendada konflikte läbi vahendaja, kes suunab asjaosaliste vestluse tavaliste otsusteni, et poleks kaotajaid ja hoitaks ära konflikte.

Kultuuridevaheline: suhtlus, vaheldus, ühtsustunne ning solidaarsus erinevate inimeste hulgas, kes jagavad ühte aega ja ruumi. (kultuuridevaheline mõõde õppeprotsessis: see eeldab mitmekesisuse tugevat vastastikust mõju)

Läbirääkimised: edusammude strateegia. Protsess, kus keegi ei saa täpselt seda, mida ta tahab, ent igaüks saab midagi.. See

on seotud selliste mõistetega nagu maksumus, kasum, õigused, kohustused, väärtused.

Esitusviis (sotsiaalne): muutlik suhtlusvorm erinevate inimeste vahel, mida on lihtne muuta ning näidata teises valguses. See on seotud pildiga teistest, kes ei kuulu meie ringkonda, ja iseenesest.

(Sotsiaalne) jõud: teadlik või mitteteadlik oskus või võime juhtida inimesi enda ümber.

PEATÜKK 7: KUIDAS SEE TÖÖTAB PRAKTIKAS: **Mõned kasulikud strateegiad, meetodid ja tehnikad nõustamise jaoks**

Daiva Penkauskiene, Modern Didactics Center

Sissejuhatus

Selles peatükis esitame mitmeid näiteid haridusstrateegiatest, -meetoditest ja -tehnikatest, mida kasutatakse meie projekti partnerite poolt nende igapäevases töös täiskasvanute, noorte, teismeliste ja mõnikord ka lastega. On olemas vahendeid, mis sobivad erinevate vanuse-, sotsiaal- ja etniliste gruppide jaoks. Ainus erinevus on selles, kuidas neid kindlates situatsioonides ja keskkonnas esitleda. Seepärast oli meie arvates oluline tuua näiteid - kus, millal ja kuidas neid on kasutatud. Me kõik teame, kuidas õpetajad on oma meetoditesse kiindunud. Nad tahavad alati rohkem teada ja kasutada neid oma tegevustes nii palju kui võimalik. Selle juhendi kaasautorid tahaksid tõmmata tähelepanu eesmärgipärasele tehnikate kasutusele, samas pidades silmas iga tegevuse eesmärki ja küsides küsimust: “Kuidas see meetod või strateegia viib mind selle eesmärgini, missugune neist sobib paremini...”. Heal õpetajal nagu ka heal kunstnikul on taskus palju “trikiga asju”, kuid vaid väga tark õpetaja teab, millist kasutada, mis järjekorras, mis ajal jne. Me ei kavatse esitada midagi väga uudset, paljud strateegiad ja meetodid võivad olla selle juhendi lugejale tuttavad, kuid me loodame, et kirjeldatud situatsioonid panevad lugejaid rohkem nende üle mõtlema ja esitatud tehnikad kerkivad esile uues valguses.

Selle peatüki eesmärk

On esitleda erinevaid haridusstrateegiaid, -meetodeid ja -tehnikaid, mis on kasutusel meie partnerite poolt nende paarinõustamissessioonides erinevate vanusegruppidega, eri haridus-, rahvus-, kultuuri- ja sotsiaalsetes kontekstides.

Märksõnad/terminid:

Strategia on hariv vahend, mis on keeruline, kauakestev ja koosneb mitmetest osadest. See on nii filosoofiline (lähenemise valdkonnalt) kui ka praktiline (kasutuse valdkonnalt) mõiste.

Meetod on unikaalne, lihtne, hariv vahend, mis aitab mõne tegevuse eesmärki täita.

Tehnika on hariv vahend, mis annab panuse eesmärkide täitmiseks, tihti nende kombinatsioonid sisaldavad mitmeid meetodeid.

Kõik kolm terminit segunevad tihti ja on seepärast raskesti eristatavad. Paljud haritlased kasutavad neid kui sünonüüme.

NÄIDE ITAALIAST (Euroform)

Kaaslaste tugi nõuab väga selget tegutsemisstrateegiat ja koosneb paljudest elementidest, nagu tähelepanelik kuulamine, ühiste kogemuste jagamine, valikute uurimine ja toe pakkumine. Kaaslase nõustamine põhineb suhtlusel, empaatial ja arusaamisel. Inimesed, kes alustavad, võivad nõustamist pakkuda erinevates olukordades, kaasaarvatud üks-ühele olukorras või eneseabigruppides.

Kaaslase nõustamine on kombinatsioon filosoofiast, kuidas inimestele läheneda, ja mitmetest tehnikatest. Üks ilma teiseta võib olla huvitav või kasulik, kuid seda ei saa kasutada kaaslase nõustamiseks.

Lähenemine nõustatavatele inimestele on seletatud oma printsiipide ja kesksete elementidega. Kasutatavad tehnikad on:

<p>1. aktiivine kuulamine 1.1 tähelepanelikkus 1.2 küsimuste kasutamine 1.3 ümbersõnastamine 1.4 kokkuvõtmine</p>	<p>2. probleemi lahendamine 2.1 defineerimine 2.2 loov mõtlemine 2.3 oluliste elementide identifitseerimine 2.4 hindamine 2.5 otsustamine</p>	<p>3. keha jälgimine 3.1 lõõgastumine 3.2 hoiak 3.3 hingamise kontrollimine</p>
<p>4. plaanimine 4.1 eesmärkide seadmine 4.2 kontroll-leht 4.3 marsruutimine 4.4 hindamine</p>	<p>5. isiklik kasvamine 5.1 ettekujutus 5.2 kinnitus 5.3 emotsioonidega töötamine 5.4 rollimängud 5.5 intuiitiivsed lähenemised</p>	

1. AKTIIVNE KUULAMINE

Hea kuulamine moodustab vähemalt 50% kaaslase nõustamisest. Nõustaja kasutab spetsiaalseid oskusi, et julgustada ja lasta nõustataval rääkida. On ka mõned lihtsad asjad, mida nõustaja ei tohiks teha. Need on:

- ära anna isiklikku nõu
- ära tõlgenda
- ära võta nõustatava probleemi eest vastutust

Aktiivse kuulamise oskused on:

1.1 Tähelepanelikkus

On väga oluline, et kuulaja paneb hoolega tähele, mida rääkija ütleb. Samuti on oluline, et nõustaja demonstreerib rääkijale, et ta paneb tähele. Üks viis seda teha on kehakeel. Sellised mitteverbaalsed viisid sisaldavad kehahoiakut, näoilmet ja silmsidet.

Mis puudutab kehahoiakut: kuulajal peaks olema mugav ja ta peaks olema pingevaba. Niisamuti peaks ta rääkijast hoidma “õiget” distantsi. See on: mitte liiga lähedal, et tunduda pealetükkiv, kuid samas ka mitte liiga kaugel, et tunduda kaugel või eemalolev.

Näoilme: Kuulaja peaks säilitama loomulikku näoilmet. Seejärel automaatselt rääkija tujud ja emotsioonid peegelduvad kuulaja näos.

Silmside: Hea silmside ütleb: “ma olen sinuga”. See tähendab, et inimest tuleb vaadata, kuid mitte jõllitada.

Teine viis demonstreerida, et kuulaja paneb tähele, on rääkija julgustamine sõnade ja häämitsustega nagu “jaa”, “mhmh” ja “edasi...?” jne.

Lõpetuseks on oluline, et rääkijat ei segata, nii et ta valib ise vestluse suuna ja tempo.

1.2 Küsimuste kasutamine

Kaaslase nõustaja kasutab küsimusi, et saada informatsiooni ja julgustada nõustatavat rääkima situatsiooni kohta rohkem. Informatsiooni saamiseks kasutatakse suletud küsimusi. Näiteks:

“Millal te seda esimest korda märkasite?”; “Kui vana teie poeg on?” Nendele küsimustele saab vastata lihtsalt “jah” või “ei”, või siis paari sõnaga. Avatud küsimusi esitatakse uurimise põhjustel.

Need julgustavad nõustatavat rohkem teema kohta rääkima, selgitama öeldut või keskendumata tunnetele. Näiteks:

“Kuidas sulle su töö meeldib?”; “Mida sa tahaksid muuta?”; “Millest te täna tahaksite rääkida?”.

Küsimusi tuleks esitada kokkuhoidlikult ja kunagi mitte selleks, et rahuldada nõustaja uudishimu.

1.3 Ümbersõnastamine

Parafraas on lühike väide, mis peegeldab öeldu olemust. See on sisutihe, kuid lühike ja annab edasi sama tähendust, kuid kasutades teisi sõnu. See peaks olema ettevaatlik, eriti juhul, kui see pole täpne, et rääkijal oleks kindel tunne nõustajat parandada. Seepärast peaks see algama väitega nagu “Kas ma kuulsin õieti, et...”, või “Kas ma sain õieti aru? Sa ütlesid, et...”. Parafraas lõpeb küsimusega nagu “Kas mul oli õigus?” või “Kas ma kuulsin sind õieti?”

Kaaslase nõustaja kasutab parafraase kolmel põhjusel:

1 See on järjekordne viis demonstreerida, et rääkijat kuulatakse ja saadakse tema jutust aru.

2 See on viis teha kindlaks, et kuulsite õieti, mida rääkija ütles.

3 See annab rääkijale võimaluse kuulda, mida ta just ütles. Õige parafraasi kuulmine aitab rääkijal enda jaoks kindlaks teha, mida ta mõtleb ja tunneb. See võib tuua uusi teadmisi ja perspektiivi.

1.4 Kokkuvõtmine

Kokkuvõte on kombinatsioon mitmetest parafraasidest. See viitab nii sellele, mida rääkija ütles, kui ka tunnetele, mida väljendati. See seob sisu ja tunded kokku. See püüab kinni räägitud jutu iva, paneb asjad perspektiivi; identifitseerib olulisi trende ja teemasid, mida rääkija väljendas. Kokkuvõte võib samuti identifitseerida võimalikke konflikte ja otsuseid, mida peaks tegema.

Nagu ka parafraasi puhul, kokkuvõte võib moonutada või tõlgendada seda, mida rääkija on öelnud. Seepärast on oluline kontrollida koos rääkijaga, et olla kindel, et kuulaja ei lisa ega jäta välja olulisi asju. Kokkuvõte on samuti ettevaatlik ja lühike, lõppedes küsimusega “Kas see on õige?”.

Tihti kasutatakse kokkuvõtet sessiooni lõpus. See võib anda rääkijale tervest kohtumisest selge pildi. See võib samuti aidata rääkijal otsustada, kas ta soovib nõustajaga veel kohtumisi.

2. PROBLEEMI LAHENDAMINE

Kaaslase nõustamine võib olla vajalik, et assisteerida puudega inimest oma muresid lahendama. Nõustaja võib esitada küsimusi ja pakkuda välja tehnikaid, et nõustatav saaks selgitada, mida ta tahaks ette võtta ja millal. Erinevad sammud selles protsessis on:

2.1 probleemi defineerimine

Nõustaja abistab nõustatavat probleemi defineerimisel: Millisele probleemile tahab ta peamiselt keskenduda? Millised on selle probleemi olulised iseloomujooned? Millal see toimub ja kellega? Need on küsimused, mis aitavad rääkijal vaadata hoolikalt kõiki probleemi aspekte ja rääkida täpselt, kuidas see probleem mõjutab ta elu.

2.2 Loov mõtlemine

Inimese mõttemaailm on instrument, mis on võimeline uskumatuteks asjadeks. Ilmselt on siiani suurim saavutus arvuti leiutamine ja edasiarendamine; aparaat, mis teeb inimhõimustuse jaoks elu nii palju kergemaks, tehes selle eest mitmeid töid.

Kahjuks on ka mõistusel nõrkusi. Kaks nendest on tendents kasutada sama informatsiooni alati samamoodi ja defineerida uut informatsiooni suhtes vanaga. Teiste sõnadega, mõistusele meeldivad harjumused. Kui tihti me ei suuda näha lahendust sellele, mida me tajume, kui probleemi mitte sellepärast, et pole olemas lahendust, vaid sellepärast, et me mõtleme üle neid samu vanu mõtteid ja tuleme samadele vanadele järeldustele.

Mõttemaailm käib ringiratast ja me oleme "kinni". Mida siis vaja oleks, on uus viis vaadata sama situatsiooni või uus kombinatsioon samast informatsioonist.

Loova mõtlemise tehnikad aitavad meil seda teha. Neid on palju. Neis on ühist see, et nad kutsuvad, ahvatlevad või sunnivad

mõistuse liikuma välja vanadest mustritest, mida see on loonud, või hoopiski uue tee valima.

Enne või lisaks loova mõtlemise tehnikate kasutamisele võib nõustaja aidata nõustataval leida olemasolevad lahendused probleemile. Küsimusi võib küsida selle kohta, mis valikutele probleemi lahendamiseks on tema juba mõelnud ja milliseid ta juba proovinud on. Mõnikord aitab nõustaja poolt pakutav informatsioon tõsta olemasolevate alternatiivide arvu või muuta neid tugevamaks.

Mõned näited loova mõtlemise tehnikatest on:

Ajurünnak

Nõustataval palutakse koheselt välja öelda, mis iganes idee ta mõttesse tuleb seoses arutletava teemaga. Efektiivsed elemendid seoses selle tehnikaga on kiirus, kuid ka fakt, et need ideed ei pea olema loogilised. Kriitika kartus on tihti faktor meie võimetuses minna tundmatusse.

Mõtteseosed

Alustades ühe sõna, pildi või ideega, mis iganes tuleb järgmisena mõttesse, öeldakse otsekohe välja või kirjutatakse üles. See annab

meile pilguheite meie isiklikku mentaalsesse ja emotsionaalsesse sõna või pildi konteksti. On lugematuid viise, kuidas mõtteseoseid probleemi lahendamisel kasutada. Teistsugune seostav viis lasta alateadvuses oleval informatsioonil pinnale tulla on nägemus. Unistamine on samuti selle üks vorme: paljud leiutised ja uued ideed olid ehitatud unistustele või selle sarnastele kogemustele.

Surve avaldamine

Näiliselt võimatu võib pöörduda mitte ainult võimalikuks, vaid isegi elluviidavaks ja veetlevaks võimaluseks, kui mõttemaailm on enda rutiinidest välja tõugatud. Seda saab teha sellele survet avaldades või seda loogikast eemale juhtides.

2.3 Oluliste elementide identifitseerimine

Mõnikord on võimalikud alternatiivid või uued lähenemised situatsioonile nõustatavale vastuvõetamatud või isegi hirmutavad tänu personaalsetele väärtustele, millest ei soovita üle astuda või küsitleda. Kaaslase nõustaja peab nendest väärtustest lugu isegi siis, kui ta neid ei jaga, ja teadvustab, et neil on nõustatava elule ja valikutele võimas efekt.

Võib olla kasulik eristada erinevaid elemente, mis on kompleksse probleemi osad: praktilised küsimused; emotsionaalsed raskused; asjad, mida võib saada aidata ja mida mitte; jne. Kui see väiksemateks ühikuteks lahata, võib kompleksne situatsioon muutuda kergemaks probleemiks, millega tegeleda.

2.4 Hindamine

Kaaslase nõustaja võib siin assisteerida, küsides avatud küsimusi kindlate alternatiivide kasutamise tagajärgede kohta. Sellised avatud küsimused võib anda nõustatavale võimsa sõnumi: sõnumi, et tegelikult ta on võimeline seda probleemi lahendama, kui kõik alternatiivid läbi mõelda ja tegevus hästi planeerida. See on osa olulisest enese proovilepaneku nõustamise aspektist.

2.5 Otsustamine

Pärast kõikide võimalike alternatiivide arutamist võib nõustatav leida, et mõni nendest on kõige ihaldusväärsem valik. Sellisel juhul on alternatiivi kasutuselevõtt lihtne. Teistel juhtudel on nõustatavale otsuse langetamine raskem. Kaaslase nõustamine võib aidata kokku võtta saadavat informatsiooni iga valiku kohta, peegeldades nõustatava tundeid iga valiku kohta ja andes hoolikat tähelepanu selle punktini, kus nõustatav jõuab otsustamise protsessini.

Tunnete arutamine ja informatsiooni, mida nõustatav on võimalike variantide kohta andnud, täpne ümbersõnastamine on mõlemad suuresti abistavad. Samuti on abistavad pausid, kui nõustatav alustab uut teemat, ja küsimine, kas ta soovib teemaga enne otsuse saavutamist edasi minna. See aitab jutuajamist suunata otsuse saavutamisele.

Kui nõustatav lõpuks valib plaani, mida järgida, võib ta tahta arutada selle kasutusele võtmise detaile nõustajaga. Tunded või hirm, entusiasm, vastumeel või ootusärevus võivad üles kerkida ja seepärast võiks nõustaja tuge pakkuda. Mõnikord on samuti võimalik pakkuda praktilist informatsiooni, et plaani täide viimist kergemaks teha.

3. KEHA JÄLGIMINE

Keha jälgimine on oluline, sest inimese mentaalsed, füüsilised, emotsionaalsed ja vaimsed aspektid on omavahel seotud. Mitte kuigi palju aega tagasi ei oleks teadlased või arstid nõustunud ideega, et see, kuidas me mõtleme, mõjutab ka meie keha (ja vastupidi); keha mõjutab ka meie emotsioone, jne. Nüüdseks on seda piisavalt demonstreeritud ja kindlaks tehtud, et see nii ka on.

Sellest võib järeldada, et igal inimesel oleks raske kui mitte võimatu tunda sellel planeedil ja selles ühiskonnas ennast koduselt, kui ta ei tunne ennast koduselt omaenda kehas. Integratsioon ei saa alata meist väljaspoolt. Holistlik vaade ühiskonnale on aluseks

holistlikule vaatele meie elule. Kuidas saakski ilma eneseaustuseta inimene oodata austust teistelt? Eneseaustus sisaldab austust oma keha vastu, hoolimata selle suuruselt, kujust või selle võimekusest. Olulised elemendid praktikas on:

3.1 Lõõgastumine

Lõõgastunud keha aitab meil end enda sees kodusena tunda, ära tunda meie tõelisi vajadusi ja tundeid. Keskendudes tähelepanu erinevatele kehaosadele ükshaaval, saame me teadlikuks neis asuvaist pingetest. Nende pingete välja laskmiseks hingamist või ohkamist kasutades keha lõpuks lõdvestub ja muutub mugavamaks. Sellega kaasneb automaatselt sügavam ja/või aeglasem hingamine ja heaolu. Teine viis lõõgastumiseks on pingutamine, hoides kehaosi pinges ja seejärel lõdvestades, kombineerides seda hingamisega, hoides hinge kinni ja seejärel välja hingates.

Ettekujutamine võib olla samuti kasulik viis, mis aitaks teisel lõõgastuda. Lõõgastumist ei tohiks segi ajada uimasuse või aeglusega: see on häire, alateadvuse poolt nauditav passiivsus. See võib olla hea sessiooni algus, efektiivne lühike paus pikkade sessioonide ajal ja/või viis, kuidas ennast maandada emotsionaalsetel hetkedel.

3.2 Kehahoiak

Keahoiakul on kaks olulist joont: õige hoiak tagab õige hingamise, mis on aga vajatud optimaalse energia sissevoolu jaoks. Samal ajal on meie kehahoiakul tugev psühholoogiline efekt. Nõustatavat ei tohiks aga kunagi kritiseerida mitte-optimaalse hoiaku pärast. Sõna "optimaalne" viitab mitte inimese jõupingutuse kritiseerimisele, vaid seosele kehahoiaku ja energia vahel. Fakt, et meie füüsilised harjumused ja käitumised võivad kas toetada või takistada meie kavatsuste täitumist, see on miski, mida nõustaja peaks kiirgama ja seega edasi andma, kuid kindlate piiride sees. Kehakeelt järele tehes, või kutsudes teineteist kehahoiakuid uurima: niiviisi on võimalik meie lootusi ja kartusi, kavatsusi ja eelarvamusi füüsiliselt tõlkida, mis tuleb mängu nõustamissessioonides.

Vastutuse võtmine oma füüsilise heaolu eest, kaasaarvatud ratastoolihirmu eest, võib olla oluline, et saavutada rohkem kontrolli meie elude üle.

3.3 Hingamise kontrollimine

Veel üks maandamise tehnikaid on hingamise jälgimine, lastes lõpuks sellel laskuda madalamasse kõhu ossa. Hingamise kontrollimine võib olla oluline vahend, et tegeleda emotsioonidega, etteplaanimata ärevuse või hirmudega. Olenevalt vajadustest sel hetkel võib hingamise kontrollimist kasutada minimaalselt või sügavdada seda täielikku joogahingamisse või mediteerimisse.

Pane tähele: Nende tehnikate kasutamine sessioonil järgib kas naturaalselt sündmuste käiku või tuleb "informatsiooni andmise" käigus. Sellised sessioonid ei ole jooga, t'ai chi või midagi muud taolist. See kasutab neist vaid elemente, mis on vajalikud eesmärgi täitmiseks.

4. PLANEERIMINE

Paljudel juhtudel on planeerimise protsess ühendatud probleemi lahendamisega. Selguse huvides - erinevad planeerimise etapid on siin kujutatud, nagu nad oleks isoleeritud protsess. Koos moodustavad nad "Individaalse Iseseisva Elamisplaani".

4.1 Eesmärkide seadmine

Soovi ja eesmärgi vahel on väga palju erinevusi. Soovide hulk, mida omame, näib lõpmatu, samas tavaliselt liigume meie elu jooksul vaid üksikute eesmärkide poole. Valik, prioriteet ja sidumine mängivad põhirolli selles, et soov muutuks eesmärgiks. Nende tehnikate iva, mis on selles olulised, sisalduvad järgmises seoses:

- Kujuta ette või lase fantaasial lennata, et saada soovides ja ihades teadlikuks.
- Mõtle nende üle, kasutades küsimusi nagu "Kas ma tõesti tahan? Mis siis, kui see tõesti täituks? Kas ma soovin teistele heameelt teha või neid maha rahustada? Kas see sobib kokku sellega, kes ma olen ja mu väärtustega? Kas ma saan selles oma andeid kasutada?"
- Kirjelda konkreetset alles jäänud soove.
- Mõtle, kui kiireloomulised, realistlikud, viljakad, olulised jne. need on.
- Vali kõrgemaile ulatuvad soovid ja muuda need eesmärkideks, sidudes end nendega ja pannes endale ihaldatud tähtaja, millal soovid neid täita.

4.2 Kontroll-leht

Kui eesmärk on seatud, on vaja nimekirja tegevustest, mida oleks vaja teha, et jõuda eesmärgini. Mis iganes tuleb mõttesse ja võib osutada vajalikuks või abistavaks ükskõik millises projekti osas, läheb kirja.

Järgmisena tuleks kõik elemendid kategoriseerida. Igal kategoorial, mida on tavaliselt 3 kuni 6, peaks olema nimi, näiteks "toetust vajav", "materjalid", "treenimine", "asukoht" jne.

4.3 Marsruutimine

Üks tuntud nõustamisfraas ütleb: “Eesmärk on unistus, millel on tähtaeg”. Nii lihtne kui see ka ei tunduks, kõik, mis on vajalik (teoorias muidugi), et eesmärki täita, on panna asjad “mida on vaja teha” õigesse järjekorda ja seejärel neid teha.

Lisaks järjekorrale on marsruutimise oluline element aja jagamine osadeks, näiteks nagu nädalaks, kuuks, kolmeks kuuks, aastaks. Selle asemel, et oleks mass asju “mida on kunagi vaja teha”, oleks inimesel asjad teha sel nädalal, sel kuul jne. Tee edu ni käiakse samm sammu haaval.

4.4 Hindamine

See on jooksev protsess. Selle asemel, et mõelda, “Mis on valesti läinud?” iga projekti lõpus, me määrame hetked, kus peegeldada ja hinnata hetkel toimuvat, projekti algusest peale.

Sobivad küsimused oleks: “Mis (sellega) juhtus... Mida sa sellepärast tundsid? Mis sa arvad, mis oleks töötanud?” Üldiselt, hindamine väljendub muutustes kontroll-lehel ja marsruudis. On oluline, et see oleks see oleks arusaadav projekti osa, mitte ebaõnnestumine.

5. ISIKLIK KASVAMINE

5.1 Emotsioonidega töötamine

Oluline osa nõustamisest on lasta lasta nõustataval iseenda tundeid uurida. Tihti ei suuda inimene probleemi lahendamisele jõuda seni, kuni ta emotsioonid selle kohta pole väljendunud. Nende emotsioonide aktsepteerimist nõustaja poolt on peetud üheks osaks kaaslase nõustamise algpõhimõtetest.

Paljude inimeste jaoks on raske ära tunda iseenda tundeid ja neid avalikult väljendada. Hirm, häbi, uhkus jne. võivad meid panna kas täielikult enda emotsioone alla suruma või neid moonutada. Mõnikord ei kinnita inimese jutt tema mitte-verbaalset suhtlust. Seepärast on oluline, et nõustaja paneks tähele nõustatava näoilmeid, kehahoiakut, hääletooni jne. Tagasi peegeldades, kiirates üleskutsumist jagada probleemi ja küsides küsimusi võime me teist abistada tunnete uurimisel.

5.2 Rollimängud

Olukorra läbimängimine võib meil aidata uurida suhtumisi ja tundeid, millest me pole teadlikud, või aidata meil valmistuda situatsioonideks, milles tunneme end ebakindlalt. Rollimäng ei ole näitlemine või teater: see on lühike, pooleldi improviseeritud käitumine antud situatsioonis, millele alati järgneb hindamine.

Näide: Nõustatav on närvis oma töö-intervjuu pärast. Situatsioon mängitakse läbi kõigepealt nõustatavaga firmajuhi rollis, seejärel tema endana. Rekvisiite kasutatakse minimaalselt ja mäng kestab 10-15 minutit. Hindamine algab sellega, et nõustatav jagab enda arvamust, kuidas ta selle käigus ennast tundis jne. Seejärel nõustaja ja/või ülejäänud nõustatavad jagavad oma vaateid. Mõned inimesed kipuvad olema liiga häbelikud, et osa võtta rollimängust. Kellelegi ei tohiks rollimängus osalemiseks survet avaldada. Tihti soovib inimene seda proovida hiljem (harva seda nautides). Ja kui ei soovigi, pole midagi halvasti.

5.3 Intuitiivsed lähenemised

Lisaks juhitud nägemustele on olemas ka tehnikaid, mis aitavad meil luua kontakti sügavamal tasandil teadlikkuse ja muude loovate allikatega. Kas, millal ja kuidas neid kasutatakse, oleneb jällegi nõustaja võimetest ja nõustatava vajadustest.

1. Arutelud

1. Positiivne nõustamise külg (viisidest, kuidas nõustamine aitab – põhinedes inimeste loomulikule valmidusele teineteist aidata; võttes aset sama vanuseklassi, rolli või tausta vahel; töötades ametlikes oludes, nagu kool, noorte grupp või töökoht, et täiustada grupi ühist eesmärki. Kaaslase nõustamine – juhendatud esinemine piiratud nõustaja funktsioonidega inimeste vahel, kes on umbes sama vanuse või staatusega nagu nõustatav).

2. Nõustamise struktuur

Nõustamine võib olla läbi viidud erinevates keskkondades ja situatsioonides. Sellise nõustamise puhul ei ole kindlat limiiti sessioonide arvule, kestvusele, grupis osalejate arvule, nõustajate arvule jne. See kõik sõltub nõustatavate vajadustest ja nõustaja võimalustest.

Nõustamist võib teha:

- individuaalselt või grupis
- kokkulepitud arvu sessioonidega või mitte
- kindla ajavahemiku jooksul või mitte

- kindla teemaga või teemata
  - osana treeningust või terve treeninguna
3. *kaaslase nõustamisel on kaks poolt* – aita kedagi teist, kuid aita ka ennast (arusaamise, sotsiaalse toe, eeskujude ja isikliku kasvamise kogemus).
  4. *mis võib nõustamise sessiooni segi paisata*
  5. *inimene, kes võiks olla kaaslase nõustaja* – iseloomuomadused
  6. *mida nõustaja tihti teeb:*
    - Kuulab efektiivselt, mida sa räägid
    - Töötab sinuga, et defineerida su eesmärgid, pidades silmas su väärtusi ja kultuuri
    - Aitab kaasa su mõtete lahtihargnemisele tunnete ja muredega situatsiooni kohta
    - Aitab sul saavutada su enda vaadet, kuidas sa käitud, mõtled ja tunned
    - Õpetab, näitab ja aitab sul väljendada emotsioone su enda kombel
    - Õpetab, näitab ja aitab sul välja töötata enda lahendused probleemidele
    - Õpetab, näitab ja aitab sul aktsepteerida seda, mida ei saa muuta
    - Õpetab, näitab, aitab ja toetab sind ja su suhet ajal, mil sa seda kõike teed
    - Aitab sul ennast volitada käituma viisil, mis on su enda parimates huvides
    - Kasutab erinevaid tehnikaid, et aidata sul aru saada, mis on sinu jaoks tähtis
  7. *õpilaste isikuomadused, kes tihti tulevad nõustamisele*
  8. *probleemide tüübid, mida õpilased on sessioonidel arutanud*
  9. *õpilaste poolt tajutav abivalmidus probleemide esitamise kohta*
  10. *Kaks oskust formeerivad nõustamise põhialuse*
  11. *Mida väljend “kaaslase nõustamine” tähendab sinu jaoks?*
  12. *Müüdid ja faktid sellise nõustamise kohta*

NÄITED LEEDUST (Modern Didactics Center)

Grupitöö

See on viis organiseerida õppijaid gruppidesse õpetaja poolt või õpilasi, kes peaksid õppima läbi iseenda organiseerimisest. Grupitöö haarab inimesi kaasa vestlusesse, et neid julgustada jagama ja arutama oma ideid teistega ja näha, kuidas teised informatsiooni vastu võtavad ja arutlevad. See strateegia aitab ülesannete puhul aega säästa, võtta vastutust, kõigile tööd anda, vaadata ühisotsuseid jne. Mõned õpetajad suhtuvad grupitöösse ainult kui mängu, mitte tõsisesse töösse. Nagu igat õppevahendit, tuleb sedagi kasutada eesmärgipäraselt. Õpetaja või treener peab otsustama, millal, miks ja kuidas grupitööd kasutada. Ainult siis, kui me teame, mida me tahame grupitöös saavutada, saame me otsustada grupi suuruse, gruppide arvu, õpilaste jagamise gruppidesse, gruppide ülesannete ja tehtud töö hindamise üle. Enamusel juhtudel ei pane õpetajad igasse gruppi rohkem kui 5 liiget, et oleks võimalik ülesandele keskenduda, seda täita ja hiljem aru anda. Grupp võib koosneda õpilastest, kes pole mitte ainult erineva ettevalmistusega, kuid ka erinevate huvide, hobide ja isikuomadustega jms. Tihti juhtub, et üks õpilastest võtab juhtimise ja vastutuse otsuste langetamise eest enda peale. Selline asjade käik võib olla nii täiskasvanute kui ka lastegruppide juures. Mõnedel juhtudel see võib toimida, kuid enamusel juhtudel õpetaja peaks "hoidma silma peal" ja kindlustama võrdse kaasalöömise kõigi grupi liikmete poolt.

Näide:

Õpetaja tahab õppeaasta alguses välja arendada käitumise reegleid klassis. Ta jagab 25 õpilast viide gruppi (lihtsa loenduse abil 1,2,3,4,5; 1,2,3,4,5 ...) ja palub igal inimesel grupist pakkuda välja vähemalt ühe reegli, mida ta peaks kasutama üldise reeglina.

Igal grupil on 15 minutit aruteluks, 10 minutit ühiseks otsuseks, 2 minutit esitlemiseks ja 10 minutit selleks, et kõik soovitusel tahvlile kirjutada. Kõik grupid võivad kasutada kõikvõimalikku materjali, mis on sel hetkel klassis saadaval (pliiatsid, markerid, paber jne). Tunni lõpus saab klass sarnaste reeglitega nimekirja.

Grupitööd saab organiseerida, kasutades erinevaid meetodeid. Ühe tegevuse käigus võib samuti kasutada erinevaid meetodeid. Mõnikord grupid võivad võtta vastutuse, millist meetodit kasutada, et jõuda tiimina parima tulemuseni.

Ajuriinnak (aju + riinnak)

See on tegevus, kus vabalt tekitatakse igasuguseid ideid (nii palju, kui võimalik) teatud teema, probleemi ja küsimuse kohta, algselt ilma kriitiliste piiranguteta. Üksikisikud, paarid või grupid võivad seda kasutada kui vahendit uute ideede tekitamiseks või et värskendada "vana" informatsiooni, mis võib olla vahel

unustatud. Õppijad teevad nimekirja (suuliselt või kirjalikult) sellest, mida nad teatud teema või küsimuse kohta teavad või mida nad arvavad, et teavad. Nad võivad samuti püstitada küsimusi. Selle tegevuse jaoks on ajalimiit. Tavaliselt võtab see 5 kuni 15 minutit, olenevalt osalejate numbrist. Individuaalne ajurünnak on tavaliselt esimene samm, et luua ideid ja hiljem neid teistega jagada. Üksikisikud on julgustatud mõtlema oma peaga ja eesmärgipäraselt, et võtta koheselt osa mõtlemise ja töö protsessist ja et võtta ülesande eest isiklikku vastutust. Paarisajurünnak on eriti abistav õpilaste jaoks, kes on vastumeelsed jagama oma mõtteid suurema publikuga. Tihti pärast kaaslasega jagamist need õpilased saavad enesekindlust, et jagada neid mõtteid ka suurema publikuga. Paarisajurünnak laseb rohkematel õpilastel rääkida samal ajal kui grupi ajurünnak. Grupiajurünnak laseb aga kogeda laiemat ideede valikut ja valikute mitmekesisust. Mõned õpetajad eelistavad ajurünnakuid, kus kõik osalevad kui üks grupp, et teha kindlaks, et õpilased saavad aru õpetaja juhendist, enne, kui neid palutakse seda teha paarides.

Ajurünnakut kasutatakse peamiselt tunni või treeningsessiooni alguses, et alustada uut teemat või arutelu, et kaasata inimesi tegevusse nii kiiresti kui võimalik, et jagada arvamusi ja tekitada turvaline ja töötav õpikeskkond. Mõnedel juhtudel võidakse seda ka kasutada tegevuse kokkuvõtteks või peegelduseks, järelduseks või otsustamiseks.

Näide:

Õpetaja tahab arutada mitmekesisust, mis on multikultuurse kooli keskkonna probleem. Ta võiks alustada arutelu õpilastega, paludes neil mõelda individuaalselt/ paarides/grupis ja kirjutada üles 3 põhilist asja, mis teevad õpilased erinevaks teistest klassikaaslastest.

Õpilased mõtlevad, kirjutavad üles ja jagavad. Seejärel võivad kõik õpilased teha nimekirja asjadest, mis teevad neid kui indiviide erinevaks ja grupeerida nimekirja kategooriatesse. Õpilased on siis võimelised nägema, et on rohkemgi koolikaaslasi, kellel on samasugused või sarnased iseloomujooned või omadused nagu neilgi.

Õpetaja võib püüda julgustada arutelu, millised “erinevused” on “erinevused”, millal nad muutuvad “sarnasusteks”, kuidas need aitavad või komplitseerivad suhtlust teistega jne.

Paaristöö

Paaristöö all on mõeldud väikesi grappe ja sel on palju ühist grupitöö strateegiatega, mida oleme varem kirjeldanud. Põhiline erinevus on selles, et see on intiimsem, detailsem ja tugevam töö kaaslaste hulgas ning on kahepoolset juhendatud. Paaristöö võimaldab vahetada erinevaid ideid, arutada, töötada koos ja otsida ühiseid otsuseid ja tulemusi. Paarid võivad teineteiselt palju õppida ja teha uskumatuid järeldusi, saavutusi akadeemilises õppimises, sotsiaal-psühholoogilises probleemi lahendamises jne. On väga oluline, kuidas inimesed paari pannakse. Kui paarid on eesmärgipäraselt ja teadlikult moodustatud, võime mõne aja pärast oodata ihaldusväärseid tulemusi. Kui need paarid on suvaliselt kokku pandud, on raske prognoosida, kuidas nad omavahel läbi saavad ja missugune on lõpptulemus. On palju viise, kuidas neid saab moodustada ja palju meetodeid nende koostööst, mida on kirjeldatud kirjanduses ja praktiseeritud erinevates õpikeskkondades.

Näide:

Ruta ja Meta on kaheksanda klassi õpilased. Rutal on kirjutamisega probleeme. Tema akadeemiline tulemus grammatikas on väga madal. Keeleõpetajal ei ole alati piisavalt aega, et teda aidata. Rutil on õpetajate ja õpilastega suhtlusprobleemid, seda tänu hiljutisele isa kaotusele. Ta tunneb ennast väga ebamugavalt ja näitab vastupanu, kui teda lisaks õpetatakse selle sama õpetaja poolt. Meta, ta klassikaaslane, teab situatsioonist ja soovib ennast teda abistama. Nad kohtuvad kaks korda nädalas pärast kooli ja teevad koos kodust tööd. Nad samuti analüüsivad kontrolltöodes ja kirjandites tehtud vigu. Ruta tõstis oma grammatika hinnet kahe hinde võrra, olles teinud kolm kuud tööd. Meta rääkis oma "õpetaja"-kogemusest kui väga kasulikust ka tema enda jaoks. Ta väitis, et ta sai keeletundidest paremini aru, kui teisi õpetas, ja samal ajal sai ta ka oma sõbra kohta palju rohkem teada.

Ümarlaud

Ümarlaud (Kagan, 1992) on ühiselt töötav strateegia, mille käigus antakse edasi paberit ja pliiatsit ning igal õpilasel või grupil on võimalus oma ideid, lähenemisi ja vaateid väljendada. On vaja suurt paberilehte, värvilisi pliiatseid või erinevate värvidega markereid (iga liikme või iga grupi jaoks). Üks inimene või grupp kirjutab üles idee või väite, mis väljendab personaalset (või grupi) vaadet, arvamust ja positsiooni, kasutades ühte värvi, ja seejärel saadab paberi ja pliiatsi edasi vasakule. Teised lisavad esitatud ideedele nende oma arvamuse teise erineva värviga, kui kirjutab

eelnev grupp. See protseduur võtab teatud aja, enne kui kõik grupi liikmed või grupid on avaldanud oma arvamused, ideed ja vaated. Selle lõpuks on aga kokku mitmeid erinevaid väiteid erinevates värvides.

See strateegia julgustab kõiki osalejaid enda ideid avaldama, laseb neil võrdselt probleemi lahendamises osaleda, julgustab hilisemaid arutelusid, lubab õpetajal või mentoril dokumenteerida ja hinnata üksikisikute või gruppide osalust.

Seda saab ka kasutada lihtsa õppimise või õpetamise eesmärkidel, nagu näiteks kursuse kordamiseks, grammatikavigade parandamiseks, uute sõnade või väljendite õppimiseks (vaata allolevat näidet).

Linnuke ringis (Kagan, 1992) on ümarlaua suuline vorm ja sellel on sama struktuur

Näide:

Keeleõpetaja töötab multikultuurses keskkonnas ja saab ülesandeks seletada grammatika reegleid lastele, kellele õpetatav keel ei ole emakeel. Õpetaja jagas klassi viieks grupiks. Iga grupp sai teema ja ülesande kirjutada üles kõik sõnad, mis selle teemaga kokku sobiks.

Grupp 1 – Puuviljad ja köögiviljad

Grupp 2 – Loomad

Grupp 3 – Taimed

Grupp 4 – Tööd, ametid

Grupp 5 – Toidud

Iga grupp kirjutab üles kõik sõnad, mida nad mäletavad ja teavad (esimene ring), seejärel annab selle edasi järgmisele grupile ja saab lehe teiselt grupilt (teine ring), vaatab selle üle, parandab vead ja lisab uusi sõnu. Lehed antakse ühelt grupilt teisele, kuni iga grupp saab enda lehe tagasi (esimesest ringist), kuid see on teiste poolt parandatud ja üle vaadatud. Seejärel saavad õpetaja ja õpilased üle vaadata kõik kirjutatu, tehes vahet, kes kirjutas, kui jälgida erinevaid pliiatsi või markeri värve.

Peegeldus

Peegeldus on osa tunnist, treeningust või mõnest teisest tegevusest, mille käigus õpilased vaatavad tagasi ideedele, millega nad on kokku puutunud, ja tähendustele, millest nad on aru saanud, ning küsivad, arutlevad, kasutavad, vaidlevad ning annavad seda tähendust edasi uutele ettevõtmistele. Peegeldus on väga oluline strateegia, et asjade käigust aru saada ja tekitada isikliku arvamust. See aitab inimestel minevikku tagasi vaadata, uut informatsiooni koguda ja peatuda, et mõtiskleda.

Vaatlused, jutuajamised, lugemis- ja kirjutamismaterjalid, suulised jutud, isiklikud kogemused võivad olla kui mitmekesine taust isiklikeks peegeldusteks. Inimene võib endale peegeldada oma kogemust lühikest või pikemat aega, kuid peegeldused muutuvad väärtuslikumaks, kui neid teistega jagatakse. Peegeldused võivad olla erinevas vormis: jutustav kirjutis, kirjutatud küsimused, plaanid, joonistused, diagrammid, videod või lindistused. On oluline, et peegeldus oleks kuidagi salvestatud. Kui meil on salvestus, saame me enda ideid üle vaadata, uurida, jagada, küsitleda ja nende üle vaielda.

Jagatud peegeldused annavad võimaluse meie ideid teistele välja pakkuda, neid võrrelda ning vaadelda teiste vaatenurki. See sunnib meid enda ideid selgitama ning annab tõendust meie positsioonist.

Nõustamistöo peaks olema planeeritud põhinedes tehtud töö peegeldustele, saavutustele ja ebaõnnestumistele ning uuesti läbi mõeldes tervet situatsiooni ja õpikeskkonda kui niisugust. Nõustajatel on võim õpetada oma paarilisi oma progressi ise peegeldama ja seejärel tulevikku neile ehitama.

Näide:

Grupp üliõpilasi, tulevase sotsiaalnõustajaid, pidid tegema nädalase vaatluspraktika erinevates sotsiaalasutustes (laste turvakodudes, kodutute varjupaigas jne). Nende ülesanne oli assisteerida, vaadelda ja kirja panna kõik, mis toimus: kuidas töö oli organiseeritud, kes oli mille eest vastutav, milline oli keskkond jne. Nad täitsid iga päev vaatluslehti ja päevikut. Peale seda pidid nad ette valmistama ja ka ette kandma enda peegeldused praktika kohta. Nad tegid seda kirjalikult ning lisasid selle oma õppematerjalide kausta.

NÄITEID SLOVEENIAST (Täiskasvanuhariduse keskus, Maribor)

Individuaalne töö

Individuaalne töö on grupitöö eelkäija ning grupi eesmärkide täitja, kuid selle käigus lisaks ka individuaalsete eesmärkide täitja. Individuaalse tööga on oluline olla teadlik, et see esindab ühtesid kõrgemaid programmi omadusi, sest see tagab programmis osalejate psühholoogiliste ja sotsiaalsete erinevuste tunnustamise ja seepärast aitab täita eesmärged kõrgema kvaliteediga. On arvamusi, et individuaalne töö võib olla kergemini organiseeritud

kui paaristöö või grupitöö, kuid kui olla aus, hea individuaalse töö organisatsioon vajab sama ülesannet, eesmärgipärast lähenemist ja head eeltööd õpetaja või nõustaja poolt. Individuaalne töö võib olla välja kantud kasutades erinevaid meetodeid ja tehnikaid: lugemine, kirjutamine, vaatlemine, joonistamine, presentatsioon, jne.

Näide:

Keskkooliõpilastel on kooliprogrammis valikaine “Professionaalne nõustamine”. Paljudel juhtudel on neil raskusi kirjeldada selgelt, mida nad tõesti otsivad, kuidas nad kujutavad ette tulevikukarjääri, tööd, ameteid. Õpetaja sai aru, et nõustamisprogrammi edasine töö oleks mõttetu, sest õpilased tunnevad ennast eksinuna ning ei ole rohkemaks klassitööks valmis. Õpetaja otsustas oma tööstiili muuta ning alustada personaalsete probleemide ja vajaduste identifitseerimisega. Ta andis ülesande, kus õpilased pidid kirjutama vabas vormis “Portree parimast personaalsest nõustajast”. Õpilased pidid kirjutama kõigest, mis neile pähe torkas, seejuures mitte hoolima stiilist ja grammatikavigadest. Nad pidid lihtsalt ülesandele keskenduma ja laskma fantaasial lennata. Õpetaja oli tulemustes üllatunud. Personaalne nõustaja sai õpilaste kirjutistes palju “erinevaid nägusid”. See aitas õpetajal aru saada vajadusest individuaalse lähenemise järgi.

Harjutused/Mängud

Harjutused on väga olulised, sest need sihivad psühholoogilisi, füüsilisi ja emotsionaalseid osalejate meeli, mida tavaliselt ei kasutata. Tutvustades programmis harjutusi, peate olema valmis paljudeks välitöödeks, praktiliste näidete vaatlusteks ning integreerima programmi kõikide osalejate õppimise.

Näiteks osaleja “avamine”, kes on noorena kogenud oma vanemate lahutust, võib tahta viita aega mõne teise perega, mida võib ka täita, kui ta ise seda soovib. Tunnetuslikul tasandil võib olla selline osaleja rohkem avatud õppimisele, mis aitab tal lahti saada oma psühholoogilise ja sotsiaalse elu blokeeringust.

Mängud võivad olla harjutuse osa. Neid peetakse efektiivseteks arenemise vahenditeks, nad aitavad õppida tegelema emotsionaalsete ja õpiprobleemidega. Nad lubavad erinevaid suhtlusi, aitavad õpilastel otsustada ja hinnata erinevaid situatsioone ning vastu astuda nii nende tegevuste põhjustele kui ka tagajärgedele. Nad on abistavaks vahendiks grupisiseses töös, kui me sooviksime näiteks gruppi väiksemateks gruppideks jagada, või kui meil on uus grupp ja sooviksime, et osalejad õpiksid teineteist tundma. Neid võib kasutada ka soojenduseks enne planeeritud tegevusi või motiveerivatel eesmärkidel, kui me märkame entusiasmi langust. Viimaks võime me neid samuti kasutada, et hinnata, mida oleme teinud.

Näited

Otsustamine:

Klass on jagatud kaheks osaks. Üks osa on ühe perekonna elu keskkonna “peegel”, teine osa teise perekonna oma. Nad näevad väga erinevad välja. Üks on värviline, täis mänguasju, aruteid ja lauamänge. Teine on aga rohkem ühevärviline: raamaturiivulid raamatutega, üksikud paberid, pliiatsid, mugav sohva, laud maiustustega. Õpetaja palub õpilastel valida ühe nendest.. Enamus valivad esimese, kuid mõned istuvad mugavalt sohvale, võttes kätte raamatud. Seejärel õpetaja küsib, miks ja kuidas nad otsused tegid. Järgnev diskussioon aitab õpetajal selgitada, et mõlemad valikud on head ja võivad olla kõigi

poolt valitavad, olenevalt ajast ja keskkonnast. Inimene võib veeta aega kõigepealt ühes, kuid hiljem ka teises.

See on sama inimeste puhul. Mõnikord soovime me veeta rohkem aega lõbusate, elurõõmsate inimestega, teinekord soovime rahulikku ja mugavat keskkonda. Perekonnad, nagu ka inimeste grupid, on erinevad, kuid see erinevus ei tee neid halvemaks ega paremaks. Õpetaja võiks meelde tuletada osa "Simpsonite perekonnast", kus poiss tahtis endale teistsugust isa ning otsustas oma naabrite perekonnas elada ning mis juhtus lõpuks...

Gruppide moodustamine

Me paneme paberikotti sama arvu värvilisi paberitükke, nagu on õpilasi grupis. Erinevat värvi paberite arv on võrdne väikeste gruppide arvuga, mida vajatakse. Seejärel õpilane võtab vaatamata kotist ühe paberi. Need, kes võtavad sama värvi, on samas grupis.

Teineteise tundmaõppimine:

Igäüks paneb enda nime paberile koos ühe hea isikuomadusega. Mängujuht korjab kokku paberitükid ja jagab need suvaliselt laiali. Kõik peavad otsima inimest, kelle nimega paber neil on. Seejärel moodustavad nad ringi, kus inimene, kelle paber ühel on, on teise naabriks. Kõik tutvustavad end vastavalt paberile, mis neil on.

Ülessoojendamine:

Kaheliikmelised grupid moodustavad maja nii, et nende käed puutuvad kokku nende peade kohal. Mõned mängijad on omanikud, kes elavad majades. Mängujuhul on kolm valikut: karjuda "omanik" ja kõik elanikud peavad oma maju muutma, või karjuda "maja" ja kõik majad peavad omanikke muutma, või karjuda "maavärin", kus kõik peavad oma kohta muutma.

Motivatsiooni väljendamiseks:

Kõik mõtlevad omaette, mis teeb neid tugevaks ning mis teeb neid kadedaks. Seejärel kujutavad nad tugevust ja kadedust neid joonistades. Nad teevad kokkuvõtte: Mis sõnumi me selle joonistusega edasi andsime, kas me hoidsime midagi saladuses, kas me varjasime midagi?

Summeerimine/Hindamine:

Osalejad seisavad ringis. Mängujuht viskab palli suvaliselt valitud inimestele. See inimene peab jagama oma esimest mõtet selle tegevuse kohta, mis hetkel toimub.

Kunstitöö

Kunstitöö on õpetamise ja õppimise tehnika, mis on põhiline programmi osa, sest see esitleb lisaväärtusi, kus iga üksikisik võib leida vastuseid küsimustele ühiskonna kohta. Kunst ei ole kasutusel mitte ainult teraapiana, vaid ka tegevusena ilma tulemuste vaatlemiseta. Olulised on

- a) protseduur ja
- b) teiste ainete kaasaarvamine.

Protseduur tähendab, et kunstitöö on jäädavalt programmis kasutusel ja pidevalt teiste tegevustega seotud. Kaasaarvamine tähendab, et kõik viisid kunstis, mis näitavad soovi osaleda, kas siis ametlikult või mitte-ametlikult, on kaasatud. "Põhivoolu" kunst peaks olema samuti kaasatud, sest see kindlustab kergema tee teistele sotsiaalküsimustele ja aitab isikuomadusi väljendada. Siiski, alternatiivne kunst peaks olema samuti kaasatud.

Näide:

Algkooli õpilastel paluti teha endale paberlaevad. Kõik need olid erinevad: mõned olid väga suured, mõned väga pisikesed, mõned värvilised, mõned valged jne. Õpetaja grupeeris lapsed 8- kaupa ja palus igal grupil laevad "merre" panna, nii et igal ühel oleks ruumi eri suundades liikuda.

Muide, see oli kunstiopetuse tund, kuid ülesanne ei olnud ainult tunnile suunatud. Lapsed teadsid juba ette mere suurust ja kui palju laevu peab sisse mahtuma. Kunstitöö oli pooleldi metoodiline mäng, mis õpetas koostööd ja austust grupi vastu.

Kasutatud kirjandus:

1. POLLARD, A. (2002) *Reflective teaching: Effective and Evidence-informed Professional Practice Continuum*. London, New York
2. COWLEY, S. (2003) *Sue Crowley's teaching clinic*. The Continuum International Publishing Group.
3. KJAERGAARD, E., MARTINĒNIENĒ, R. (2000) *Demokratija kasdien*. Vilnius: Garnelis
4. STEELE, J., MEREDITH K., WALTER, S., TEMPLE, C. (1998) *Reading and Writing for Critical Thinking*. Guidebooks I-VIII. New York

5. CRAWFORD A., SAUL E.W., MATHEWS S., MAKINSTER J.(2005) *Teaching and learning strategies for the thinking classroom*. Open Society Institute, New York

6. SHAPIRO, D. (1995) *Conflict and Communication: A Guide through the Labyrinth of Conflict Management*. New York: Open Society Institute.

Teisi kasulikke allikaid ja kasulikku lugemist:

- <http://www.businessballs.com/teambuilding.htm>
- Robert Epstein, Jessica Roberts: *The Big book of Motivation Games*
- Trainers' Warehouse
- <http://www.kidsource.com>
- <http://www.npin.org>
- <http://www.fctel.uncc.edu>

- Putnam.J.W.(Ed.)*Cooperative learning and strategies for Inclusions: Celebrating diversity in the classroom* (1998). Baltimore, US
- Vaugn,S.Bos,C.S.& Schumm,J.S. *Teaching exceptional, diverse, and at-risk students in the general education classroom* (2003). Boston, US
- Silberman M., *Active learning: 101 strategies to teach any subject* (1996). Allyn& Bacon, US
- Daniels H.,Bizar H. *Methods that matter. Six Structures for best Practice Classrooms* (1998) Stenhouse Publishers, York, Maine, US
- Pratt D. (Ed.) *Terrifying Teaching. 100 Great teachers share their best ideas* (1997), Pembroke Publishers Limited, Canada.
- Moyles J.R.(Ed.) *The excellence of Play* (1994)Open University Press, Buckingham, Philadelphia, US

Lisa

HEAD PRAKTILISED NÄITED

Lithuania - Leedu

„Students to Students“ – „Õpilastelt õpilastele“.
Juhendamisprogramm, mis aitab akadeemilise
edasijõudmise raskuste puhul.

Koordinaator: Romualda Raguotiene, Vilniuse
A.Mickeviciuse gümnaasium, Vilnius.

Kontakt: raguotiene@yahoo.com

Veel programmi kohta: www.vpu.lt/sdc

Noorteprogramm “Coevals to coevals” - “Eakaaslastelt
eakaaslastele”. Juhendamisprogramm erinevatele
sotsiaalprogrammidele.

Assotsiatsioon “New Connections” – “Uued sidemed”, Vilnius.

Veel programmi kohta: www.naujosjungtys.lt

Programm haridusspetsialistidele,
kes töötavad hüperaktiivsete õpilastega.

Assotsiatsioon “New Connections” – “Uued sidemed”, Vilnius.

Koordinaator: Zina Baltreniene,
Noorte Karjääri- ja Teabekeskus.

Kontakt: zina@jkc.vdu.lt

Veel programmi kohta: www.naujosjungtys.lt

Programm “Big Brothers, Big Sisters” –
“Suured vennad, suured õed”

Programm noortele, loomaks sidemeid lastega, kel on erinevad
sotsiaalsed, psühholoogilised ja käitumisprobleemid.

Laste Turvakeskus, Vilnius.

Koordinaator: Jurate Cizauskaite

Kontakt: juratecizauskaite@gmail.com

